

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Adam Kopačka

Trestání při recidivě

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Simona Heranová Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 15.4.2022

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 134554 znaků včetně mezer.

Adam Kopačka

V Praze dne

Poděkování

Touto cestou bych chtěl poděkovat vedoucí práce JUDr. Simoně Heranové Ph.D. za odbornou pomoc a za vstřícný přístup. Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Jindřichu Hůrkovi a svému otci Mgr. Pavlu Kopačkovi za rozhovory, které mi poskytli, své rodině, přítelkyni a přátelům za psychickou podporu, bez které by nebylo možné práci dokončit.

Obsah

Úvod	1
1. Pojem kriminální recidiva	3
1.1. Různá pojetí kriminální recidivy	3
1.1.1. Kriminologické pojetí	3
1.1.2. Penologické pojetí	4
1.1.3. Trestněprávní pojetí	5
1.1.4. Správněprávní pojetí	6
1.2. Odlišení recidivy a jiných forem mnohosti trestných činů	7
1.2.1. Souběh	7
1.2.2. Recidiva	8
1.2.3. Nepravá recidiva	9
1.2.4. Pokračování v trestném činu a hromadný trestný čin	10
2. Trestání obecně	12
2.1. Systém trestních sankcí	13
2.2. Účel trestu	16
2.3. Funkce trestu	18
2.4. Účel trestu v českém právu	21
2.4.1. Historický vývoj účelu trestu	21
2.4.2. Účel trestu v současném právu	23
3. Udílení trestů při recidivě	26
3.1. Dělení recidivy	27
3.1.1. Obecná a speciální	27
3.1.2. Stejnorodá a nestejnorodá	28
3.1.3. Dočasná a trvalá	29
3.2. Recidiva v ustanoveních trestního zákoníku	31
3.2.1. Obecně přitěžující okolnost	31
3.2.2. Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody	34
3.2.3. Recidiva ve zvláštní části	36
4. Recidiva a výkon trestu odnětí svobody	41
4.1. Zařazení do věznice	42
4.2. SARPO jako nástroj prevence proti recidivě	43
4.2.1. Statické faktory	45
4.2.2. Dynamické faktory	46

4.3. Podmíněné propuštění z výkonu trestu	47
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů	54
Seznam příloh	60
Příloha č. 1	61
Příloha č. 2	62
Příloha č. 3	70

Úvod

Kriminální recidiva je celospolečenským problémem, jehož řešení by mělo být jedním z cílů trestní politiky státu, a zároveň je i měřítkem její úspěšnosti. V četnosti recidivy se do určité míry odráží účinnost trestních sankcí, efektivita jejich vymáhání, ale i společenské vlivy, jako je například demografické rozložení obyvatelstva či sociální nerovnosti. Recidiva je problémem, který není možné definitivně vyřešit, ale lze se přiblížit ideálu jeho trestání, a tedy účinnému boji proti opakovanému páčání trestných činů recidivizujícími pachateli.

Na recidivu lze nahlížet z pohledu mnoha vědních disciplín. Kriminologie se soustředí hlavně na osobu pachatele a příčiny recidivy. Z pohledu kriminologického je na téma recidivy napsáno již velké množství prací, a proto bude přiblížen pouze v takovém rozsahu, který je pro účely této práce nezbytný, neboť ohniskem této práce jsou právní nástroje boje proti recidivě.

Právní věda řeší recidivu z pohledu právní úpravy *de lege lata* i *de lege ferenda*. V této práci budou popsány právní instrumenty, které slouží k přísnějšímu postihu recidivistů, podmínky jejich užití a jejich vliv na druh a výši trestu. Ačkoliv cílem práce je zmapovat zejména účinné právo, recidiva bude přiblížena i v jejím historickém kontextu, neboť tato stránka je klíčová pro pochopení starší judikatury. Částečně bude rovněž tuzemská právní úprava srovnána se zahraniční legislativou, která může být užitečnou inspirací pro optimalizaci našeho systému postihu recidivy. V rámci práce tak bude popsáno účinné právo, které bude podrobena analýze v kontextu rozhodování soudní praxe a srovnání s minulou a zahraniční úpravou. Pro účely poznávání práva budou použity jazykové, systematické, logické i historické výkladové metody. Výstupem by pak měly být návrhy na zefektivnění systému postihu recidivy.

Penologie pohlíží na recidivu čistě jako na opakovaný výkon trestu odnětí svobody. Právě tento trest je v boji proti recidivě zásadní, neboť svou tvrdostí nejlépe funguje jako účinný nástroj prevence a ochrany společnosti. V případě závažnější trestné činnosti je mnohdy jediným trestem, který lze uložit samostatně. V práci bude zanalyzováno, jakým způsobem recidiva ovlivňuje zařazení do typu věznice či jaký vliv má na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Penologie však zkoumá i možnosti a nástroje, kterými lze v rámci výkonu trestu působit na odsouzeného a předcházet tak páčání další trestné činnosti. K tomu v našich věznicích slouží, mimo jiné, i diagnostický nástroj SARPO. Jelikož je zaveden do praxe poměrně krátkou dobu, mnoho literatury, která se mu věnuje, není k dispozici. V práci bude přiblížen teoretický rámec nástroje, který bude demonstrován na konkrétních případech.

Pojem trestání byl zvolen, protože v sobě obsahuje jak stránku udílení trestů, proces rozhodování o nich, tak i samotný výkon. Systém trestání v našem trestním zákoníku by mohl být sám o sobě tématem velmi rozsáhlé práce. V práci bude vysvětlen pouze v rozsahu, který je nutný pro pochopení trestání recidivy, což je zejména účel a smysl trestu. Téma práce bylo zvoleno i s ohledem na rodinné vazby na personál Věznice Plzeň, a tedy i možnost přístupu k informacím od vězeňského personálu a do Vězeňského informačního systému. Součástí práce budou i anonymizované výstupy systému SARPO, neboli komplexní zprávy, a výstupy z rozhovorů s jeho autory.

1. Pojem kriminální recidiva

Recidiva (z latinského *recidivus*) označuje zpětnost, opakovanost, návrat. V případě kriminální recidivy se tímto návratem míní návrat k páčání trestných činů. Laicky řečeno jde o společensky škodlivý jev, jehož pachatel se dopouští trestné činnosti, ačkoliv již byl v minulosti potrestán. Každá společnost se logicky snaží počet recidivistů co nejvíce snížit, je však zajímavé, že na tento fenomén lze rovněž nahlížet jako na indikátor stavu společnosti. Dle Marešové je určitý počet trestných činů rozložený mezi menší počet často recidivizujících pachatelů obrazem zdravé společnosti spíše, než kdyby byl stejný počet trestných činů rozložen mezi větší počet osob. V nestabilní společnosti totiž může být kriminalita reakcí na sociální poměry a dopouštějí se jí tak i osoby, které by tak za jiných okolností nečinily, jelikož je celospolečenská identifikace s právním řádem nižší.¹

1.1. Různá pojetí kriminální recidivy

Kriminální recidivu lze zkoumat z několika pohledů. Tento pojem bohužel nemá jasně stanovený obsah jak z hlediska přístupu jednotlivých států, tak z hlediska jednotlivých vědních oborů. Zatímco u pojetí trestněprávního či správněprávního je pojem definován jeho zákonnými znaky, u kriminologie ho utváří odborná veřejnost či státní instituce, které kriminalitu zkoumají. Penologie ji vnímá pouze jako opakovaný výkon trestu odnětí svobody.

1.1.1. Kriminologické pojetí

„Kriminologie zkoumá kriminalitu, její pachatele a oběti a její kontrolu jako společenskou realitu.“² Gřivna vymezuje zjednodušeně pojem kriminologie jako vědu o kriminalitě, její kontrole, pachatelích a obětech, k čemuž však dodává, že vymezení pojmu se u jednotlivých autorů liší.³ V oblasti recidivy se tak kriminologie soustředí na její příčiny, a to vnější i vnitřní, vyplývající z osobnosti pachatele, na možnosti jejího předcházení a na efektivitu trestních sankcí. Dle Institutu pro kriminologii a sociální prevenci je recidiva jedním z hlavních ukazatelů efektivit ukládaných trestních sankcí.⁴ Je tedy logické, že trestněprávní úprava postihu recidivního chování by měla vycházet právě z kriminologických poznatků

---

¹ MAREŠOVÁ, A. Pachatelé trestných činů. K problematice jejich osobností a vybraných typologií. Praha: IKSP, 1994, s. 8.

² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL J. Kriminologie. 3., vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 18.

³ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ I. a kol. Kriminologie. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 23.

⁴ ROZUM, J. a kol. Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020, s. 152 <http://www.ok.cz/iksp/docs/464.pdf>.

a kriminologická věda by měla utvářet právo de lege ferenda. Kriminologové recidivu nechápou jako právní stav, ale jako faktický stav. Nelze ji však brát neomezeně jako jakékoliv opakování trestné činnosti a je potřeba ji odlišit například od pokračování v trestném činu. Zatímco v trestním právu je mezníkem existence pravomocného odsuzujícího rozsudku, v kriminologii postačí i mimotrestní resocializační působení mezi jednotlivými trestnými činy.⁵ Šířeji vnímá tuto problematiku i ve vztahu k zahlazení odsouzení, které z kriminologického pohledu není relevantní. Dále se pak zabývá také kriminalitou latentní, tedy neodhalenou či s neznámým pachatelem, kterou, logicky, nelze v trestním právu reflektovat.

V rámci kriminologie badatelé utváří široké množství rozdělení pachatelů a speciálně i recidivistů. Jako příklad lze uvést Voldovu typologii. Ten rozlišuje čtyři druhy recidivistů na základě psychického původu jejich kriminality.⁶ V rámci tuzemské kriminologické nauky vznikla Netíkova typologie. Ten rozděluje recidivisty na osm typů dle jejich míry asertivity, emocionálního ladění, úrovně zformování svědomí a sociální reaktivity.⁷ Významným přínosem těchto typologií je nejen popis kriminální kariéry a jejího vývoje, ale především možnost predikce recidivního chování. Tyto predikce pak mohou být zohledněny jak při práci s jednotlivými recidivisty, tak při tvorbě trestních předpisů zohledňujících recidivu.

1.1.2. Penologické pojetí

„Penologický (penitenciární) pojem recidivy je pak naplněn tehdy, je-li tatáž osoba nejméně podruhé ve výkonu trestu odnětí svobody.“⁸ V této souvislosti je třeba upřesnit pojmy používané v penologii. Zatímco prvotrestaný je člověk, kterému byl soudem udělen první pravomocný trest, prvovězňený vykonává poprvé trest odnětí svobody.

Sledovat recidivu z penologického hlediska lze poměrně spolehlivě ze Statistických ročenek pravidelně zveřejňovaných na stránkách Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Z těchto statistik je možné vyčíst velké množství informací o složení vězeňské populace a jeho vývoji v čase. Je zajímavé, že podíl prvovězňených se dlouhodobě drží na stejné hodnotě zpět až do roku 2011 a sice mezi 36 % a 37 %.⁹ Výjimkou je pouze rok 2013 a 2014, což lze zajisté

---

⁵ SUCHÝ, O. a kol. Osobnost pachatele, Díl I. Praha: VÚK, 1986, s. 90.

⁶ VOLD, G. B. Theoretical Criminology, New York: Oxford University Press, 1958, s. 297 – 302 (dle SUCHÝ, O. a kol. Osobnost pachatele, Díl I. Praha: VÚK, 1986).

⁷ SUCHÝ, O. a kol. Osobnost pachatele, Díl II. Praha: VÚK, 1986, s. 275 an.

⁸ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. Kriminologie. 3. vydání, Praha: ASPI, 2008, s. 128.

⁹ Statistické ročenky Vězeňské služby.

<https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

přičítat významné proměnné, amnestii prezidenta Václava Klause ze dne 1. 1. 2013, která ovlivnila výrazně složení vězeňské populace. Více než 65 % vězňů je již ve výkonu trestu odnětí svobody alespoň podruhé, což sice v jistém smyslu odráží stav recidivy, ale na základě tohoto údaje nelze bezpečně tvrdit, že pouze tato část vězňů jsou recidivisté. Takto totiž nejsou započítáni odsouzení, kterým byly v minulosti uloženy pouze alternativní tresty. Zajímavá je z tohoto pohledu statistika, kterou uvádí členové týmu, kteří se významně podíleli na vytvoření systému Souhrnné analýzy rizik a potřeb odsouzených.¹⁰ V roce 2018 98,6 % odsouzených, u kterých byla analýza vypracována, mělo v minulosti již alespoň jeden záznam soudního rozhodnutí o vině a trestu¹¹ a tedy pouhé 1,4 % bylo prvotrestaných. Dlužno dodat, že ani takto nedostaneme skutečný obraz stavu recidivy, ale toliko obraz recidivy u pachatelů, kteří již vykonali či vykonávají trest odnětí svobody. Statistika nepočítá s latentní kriminalitou a ani s případy, kdy došlo v odklonu v rámci trestního řízení, tedy rozhodnutím, kterými bylo trestní stíhání ukončeno jinak než meritorním rozhodnutím soudu.

1.1.3. Trestněprávní pojetí

V trestněprávním pojetí je rozhodné, co zákon označuje jako recidivní chování. Recidiva je tedy identifikována z pohledu platného práva, trestních zákonů, zejména trestního zákoníku. Základem je zpravidla formální hledisko, a sice existence pravomocného odsuzujícího rozsudku za trestný čin v době spáchání dalšího trestného činu. Na rozdíl od trestního zákona 140/1961 účinného do roku 2009 se již nepovažuje za recidivu, pokud byl pachatel v minulosti postižen za přestupek, jak konstatuje i Púry v komentáři k současnému trestnímu zákoníku.¹² Ani v případě dříve účinného trestního zákona však nešlo o obecné pravidlo pro postih recidivy, ale pouze o zvláštní úpravu speciální recidivy u trestných činů neoprávněného nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a týrání zvířat.¹³ V současně účinném právu zakládá recidivu pouze předchozí potrestání za trestný čin a na předchozí postižení za přestupky nelze brát zřetel.

Dalším limitem trestněprávní recidivy je institut zahlazení, kdy se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen a nelze jej z hlediska trestněprávního za recidivistu považovat. Toto

---

¹⁰ Oficiálně označován jako SARPO. Je to poměrně nový diagnostický nástroj pro práci s vězni, podrobněji bude rozebrán ve čtvrté části. Systém byl jednotně spuštěn pro všechny věznice od 1.11.2012.

¹¹ DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 35.

¹² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 554.

¹³ Zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Trestní zákon.

pojetí je pro tuto práci stěžejní a postavení recidivy v rámci trestních zákonů bude vysvětleno ve třetí části.

1.1.4. Správněprávní pojetí

Jelikož obsahem této práce je problematika trestání, v širším smyslu lze tak vztáhnout na udílení správních sankcí. Zatímco trestní právo postihuje společensky škodlivější činy v jeho normách taxativně upravené, správní trestání se věnuje deliktům menší závažnosti. Úprava přestupků je nadále značně roztržštěná i po účinnosti nového přestupkového zákona. Kompletní zmapování by vydalo na samostatnou práci, proto je níže tato problematika zmíněna pouze okrajově.

Prášková popisuje správní recidivu ve své monografii takto: „Za recidivu se označuje situace, kdy pachatel spáchal druhý nebo další delikt po právní moci rozhodnutí, jímž byl uznán vinným přestupkem spáchaným předtím.“¹⁴ Ze srovnání s trestněprávní recidivou, jak byla vymezena výše, jasně plyne, že přestupková recidiva se neliší od recidivy trestněprávní ve svých základních znacích.

Ze správněprávního pohledu došlo v nedávné době k dynamickému vývoji. Do 31.9.2016 existovaly centrální evidence pouze v určitých oblastech, jako například registr řidičů vedených Ministerstvem dopravy ČR, kde jsou evidovány přestupky proti bezpečnosti a plynulosti provozu na pozemních komunikacích. Zákonem 204/2015 Sb. byla u nás zavedena centrální evidence vybraných přestupků, která je vedena rejstříkem trestů, ale není součástí rejstříku trestů, nýbrž samostatná. Důvodem přijetí této úpravy byl snadnější postih recidivy na centrální úrovni. Důvodová zpráva k výše uvedenému předpisu uvádí, proč nejsou evidovány veškeré přestupky: „v této etapě se ukazuje jako optimální evidovat pouze přestupky, jejichž evidence je odůvodněna preventivním působením na pachatele a zpřísněným postihem v případech recidivy spolu s dalšími přestupky, které mají vliv na posuzování spolehlivosti podle některých zvláštních zákonů.“ Dalším důvodem by byly i zvýšené náklady a také počáteční chybovost při zapisování oprávněnými osobami do nového systému.¹⁵ Lze tedy předpokládat, že do budoucna se bude okruh centralizovaně zapisovaných přestupků rozšiřovat, což bylo v nedávné době předmětem politické diskuse z důvodu efektivnějšího vymáhání dodržování koronavirových opatření. V současné době jsou vybranými přestupky například přestupky proti veřejnému pořádku, občanskému soužití nebo majetku.¹⁶

¹⁴ PRÁŠKOVÁ, H. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017, s. 252.

¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 204/2015 Sb.

¹⁶ Zákon č. 251/2016 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o některých přestupcích.

Další významnou změnou bylo přijetí nového přestupkového zákona 250/2016 Sb. Ten je ve velké míře inspirován strukturou i instituty trestního zákoníku. Recidiva je zde vedena také jako přitěžující okolnost a v různých předpisech najdeme i kvalifikované skutkové podstaty postihující speciální recidivu. Systém postihu recidivy u přestupků a u trestných činů je tedy velmi podobný z hlediska použitých mechanismů a liší se zejména ve škodlivosti postihovaných činů. Dalším významným rozdílem je pojetí recidivy jako obecně přitěžující okolnosti. Prášková upozorňuje, že kvůli neexistenci jednotného centrálního systému nepostihuje recidivu obecnou, ale pouze druhovou, neboť recidivu může zpravidla poznat pouze orgán, který vydal předchozí rozhodnutí.¹⁷

1.2. Odlišení recidivy a jiných forem mnohosti trestných činů

V předešlé kapitole je pojem recidiva vymezen z pohledu různých vědních disciplín. Nadále je nutné odlišit recidivu od příbuzných jevů trestního práva, tedy souběhu, nepravé recidivy, pokračování v trestném činu a hromadného trestného činu. Shodným znakem je větší počet spáchaných trestných činů, v případě pokračování a hromadného trestného činu větší počet dílčích útoků. Důležitou hranici mezi jednotlivými instituty tvoří existence, resp. neexistence, pravomocného odsuzujícího rozsudku za předchozí trestný čin v době spáchání činu nového. Liší se od sebe také měrou, jakou šlo mezi jednotlivými trestnými činy výchovně působit, a tedy i společenskou škodlivostí. Jednotlivé instituty je důležité umět od sebe odlišit, neboť každý z nich má odlišné hmotněprávní i procesněprávní důsledky.

1.2.1. Souběh

Augustinová¹⁸, ale i další autoři¹⁹, označují jako sbíhající ty trestné činy, které pachatel spáchal před tím, než byl za některý z nich vyhlášen odsuzující rozsudek soudem prvního stupně. Odsuzujícím rozsudkem se rozumí i rozsudek, kterým bylo podmíněně upuštěno od potrestání s dohledem, a dále pak i trestní příkaz, který má podle § 314e odst. 8 trestního řádu povahu odsuzujícího rozsudku.²⁰ Souběh zahrnuje případy, kdy pachatel spáchal více trestných činů v rámci jednoho i více skutků, což jej odlišuje od pravé i nepravé recidivy, které mohou být z povahy věci spáchány pouze vícečinně. Dle § 43 trestního zákoníku ukládá soud

---

¹⁷ PRÁŠKOVÁ, H. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017, s. 254.

¹⁸ DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FREMR, R., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. Wolters Kluwer, 2015. Systém ASPI: Úhrnný a souhrnný trest.

¹⁹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. aktualizované vydání Praha: Leges, 2020. Systém Codexis: Úhrnný a souhrnný trest.

²⁰ Zákon č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Trestní řád.

u souběhu trest úhrnný v případech, ve kterých rozhoduje v rámci jednoho řízení²¹. Trest souhrnný ukládá soud, rozhoduje-li v rámci více řízení, typicky pokud po vyhlášení prvního rozsudku vyjde najevo, že se pachatel před jeho vyhlášením dopustil další trestné činnosti. V takovém případě soud zruší v původním rozsudku výrok o trestu a nahradí jej novým výrokem, trestem souhrnným. Účelem souhrnného trestu je pak podle Augustinové dosáhnout takového rozhodnutí, jako by se rozhodovalo pouze v rámci jednoho řízení.²²

Konkurence, jak je souběh nazýván v cizojazyčné literatuře nebo například ve francouzském trestním zákoníku, má svá specifika při udílení trestů. Náš zákon nepracuje totiž s pouhým sečtením trestní sazby, jako je tomu například ve Spojených státech, kde dominuje zásada kumulační, ale dle zásady absorpční nařizuje aplikovat nejvyšší horní i dolní hranici trestní sazby za spáchané trestné činy.²³ Zásada kumulační se projevuje pouze tak, že lze uložit všechny druhy trestů, které lze uložit za jednotlivé trestné činy. Tyto zásady jsou doplněny ještě zásadou asperační, tedy zostřující. Znění § 43 trestního zákoníku dává soudci možnost, aby v případě vícečinného souběhu většího počtu trestných činů uložil pachateli trest v rámci trestní sazby, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu. Soud tak může vzít v úvahu zvýšenou nebezpečnost pachatele způsobenou velkým množstvím spáchaných trestných činů.

Lze konstatovat, že takto nastavený systém je pro pachatele podstatně příznivější, než kdyby zákon umožňoval kumulovat trestní sazby nebo kdyby za každý trestný čin ukládal trest zvlášť. Závěrem je nutno dodat, že souběh může být u konkrétních trestných činů kvalifikovanou skutkovou podstatou, a tedy důvodem pro použití vyšší trestní sazby a je i v demonstrativním výčtu § 42 písm. p) trestního zákoníku jako přitěžující okolnost a může tak zapříčinit, že soudce udělí trest v horní hranici trestní sazby.

1.2.2. Recidiva

Recidivní chování je společensky škodlivější a nebezpečnější než souběh. Mezi jednotlivými trestnými činy již bylo na pachatele výchovně působeno udělením trestu, zpravidla i jeho vykonáním a v některých případech i po jeho vykonání. Další selhání značí jistou necitlivost pachatele vůči zamýšlenému efektu trestní sankce, tedy i ztíženou možnost

---

²¹ Zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Trestní zákoník.

²² DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FREMR, R., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. Wolters Kluwer, 2015. Systém ASPI: Úhrnný a souhrnný trest.

²³ BAMBUŠKOVÁ, V., DOSTÁL, P., KVAPIL, M., TOBOLKOVÁ, A., VALTROVÁ, M., ŽMOLÍKOVÁ, D. [MOKA] Zákon trestní zákoník - judikatorní komentář. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Systém Codexis: Úhrnný a souhrnný trest.

jeho nápravy. Recidivní chování může velmi často znamenat rozvinutou kriminální kariéru a v její brzké ukončení lze s ohledem na kriminologické poznatky doufat jen stěží.

Pojem recidiva není vymezen v trestním zákoníku, ale dovozujeme ho z jednotlivých ustanovení. Formálním hlediskem pro recidivu je existence pravomocného odsuzujícího rozsudku za předchozí trestný čin. Král ji vymezuje negativně. O recidivu podle něj nejde, pokud je pachatel souzen za sbíhající trestné činy a je udílen úhrnný nebo souhrnný trest, pokud se jedná o pokračování v trestném činu a je udílen společný trest a v případech, kdy platí fikce zahlazení nebo bylo odsouzení zahlazeno.²⁴ Poslední zmíněný institut zahlazení reflektuje oslabení závažnosti recidivního chování vzhledem k uplynulé době od posledního provinění a je limitem při trestání recidivistů.

Recidiva v současném trestním zákoníku ovlivňuje udílení trestů jako obecná recidiva, která je vyjmenovanou přitěžující okolností. Zvláště závažná recidiva umožňuje přísnější trestání u pachatelů zvláště nebezpečných trestných činů. Nakonec speciální recidiva má za následek přísnější postih opakovaně páchaných konkrétních trestných činů ve zvláštní části. Svůj vliv má i na výkon trestu odnětí svobody, zařazení do typu věznice nebo podmíněné propuštění. Obsah tohoto pojmu je stěžejní pro tuto práci a bude podrobněji rozebrán ve 3. a 4. části.

1.2.3. Nepravá recidiva

Nepravá recidiva vyplňuje časové okno mezi souběhem a recidivou. V trestním zákoníku není vůbec zmíněna a o její vymezení se tak postarala soudní praxe. Velmi přehledně ji vymezil od pravé recidivy a souběhu Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí z roku 2018, ve kterém dal za pravdu dovolateli, tedy Nejvyššímu státnímu zastupitelství: „O nepravou recidivu se bude jednat v případě, kdy pachatel znovu spáchá trestný čin v době, kdy byl za dřívější trestný čin odsouzen nebo mu byl doručen trestní příkaz, ovšem předmětné odsouzení dosud nenabylo právní moci.”²⁵ Nepravou recidivu tak od souběhu dělí vyhlášení odsuzujícího rozsudku (doručení trestního příkazu) a od recidivy jeho právní moc. Je důležité si uvědomovat, že mezním bodem není okamžik rozhodování o trestném činu, ale okamžik jeho spáchání, a o nepravou recidivu se tak bude jednat i v případech, kdy předmětné odsouzení mezitím právní moci nabylo.

---

²⁴ DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FREMR, R., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. Wolters Kluwer, 2015. Systém ASPI: Přitěžující okolnosti.

²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 3 Tdo 6/2018.

V témž rozhodnutí také uvádí, že v takových případech soud nemůže uložit souhrnný ani úhrnný trest. Musí naopak udělit další samostatný trest a dochází tak k jejich kumulaci. Zpravidla tak bude nepravá recidiva potrestaná přísněji než souběh právě z důvodu kumulace trestů. Ve stejném rozhodnutí také poznamenal, že souhrnný trest lze ukládat pouze v případech, kdy byl následující trestný čin spáchán před vyhlášením odsuzujícího rozsudku soudem prvního stupně. Pokud by byl později tento rozsudek zrušen, ve společném řízení by i tak soud musel udělit dva samostatné tresty.

Někteří autoři tvrdí, že nepravá a pravá recidiva jsou typově stejné a stejně závažné, neboť již samotným vyhlášením rozsudku byl pachatel dostatečně varován.²⁶ Vychází z premisy, že soudní projednání a vyhlášení rozsudku, tedy i blízká hrozba trestu, na pachatele výchovně působí. Současní zahraniční autoři se však, dle Ústavního soudu, shodují, že k dostatečnému varování je potřeba i vykonání trestu. Tím by sdělení pachateli o morálním odsouzení činu měla být značně zesílená.²⁷ Nepravá recidiva je tak méně závažná než pravá recidiva právě proto, že u nepravé recidivy nebyla vykonána ani část trestu. Nejvyšší soud tak judikoval, že není možné pro nepravou recidivu užívat ustanovení pro recidivu²⁸ a ukládaný samostatný trest nelze dále zpříšňovat podle § 42 písm. q) nebo § 59 trestního zákoníku.

V důvodové zprávě se zákonodárce nevypořádal s tím, proč nepravou recidivu v rekonstrukci trestního práva neobsáhl. Opomenul ji patrně schválně s tím, že nepravá recidiva bude dále postihována v praxi jako za doby účinnosti trestního zákona 140/1961 Sb. Ta se totiž nelišila od té současné, jak lze vidět v usnesení Nejvyššího soudu z roku 1997.²⁹

1.2.4. Pokračování v trestném činu a hromadný trestný čin

Oba tyto instituty se od recidivy výrazně liší. Je důležité je zde zmínit, neboť jsou poměrně podobné souběhu. Ani v jednom případě se nejedná o více trestných činů a jsou vnímány jako jeden skutek z hmotněprávního pohledu.³⁰

Podle § 116 trestního zákoníku se pokračováním v trestném činu rozumí takové jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují, byť i v souhrnu, skutkovou podstatu stejného trestného činu, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení

²⁶ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009, s. 205 nebo TOLAR, J. Trest úhrnný a souhrnný. Praha: ČSAV, 1963, s. 123.

²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18, publikováno 142/2019 USn.

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 3 Tdo 6/2018.

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 58/97.

³⁰ BAMBUŠKOVÁ, V., DOSTÁL, P., KVAPIL, M., TOBOLKOVÁ, A., VALTROVÁ, M., ŽMOLÍKOVÁ, D. [MOKA] Zákon trestní zákoník - judikatorní komentář. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Systém Codexis: Pokračování v trestném činu.

a blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku. Jednotlivé dílčí útoky mohou být i samostatně trestným činem nebo mohou naplňovat skutkovou podstatu až v souhrnu. Jednotný záměr, tedy subjektivní hledisko pachatele, musí být dle rozhodnutí Nejvyššího soudu alespoň v nejhrubších rysech přítomný již při prvním dílčím útoku a z objektivního hlediska se musí další dílčí útoky jevit jako realizace tohoto záměru.³¹ Pokud v trestné činnosti pachatel pokračoval delší dobu, jedná se o přitěžující okolnost výslovně jmenovanou v § 42 trestního zákoníku. Výjimečně může být pokračování součástí kvalifikované skutkové podstaty, například u trestného činu ohrožování výchovy dítěte.

Zatímco pokračování v trestném činu je institutem obecné části, hromadný trestný čin teprve v souhrnu dílčích útoků naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, ve které je již tato hromadnost předpokládána a je tedy institutem zvláštní části. Příkladem je kvalifikovaná skutková podstata nedovoleného ozbrojování.

Zatímco u pokračování v trestné činnosti může být dílčí útok podle § 12 odst. 12 trestního řádu z procesního hlediska samostatným skutkem, hromadný trestný čin tuto vlastnost nesdílí, jelikož obdobné ustanovení o něm nenajdeme a judikoval to i Nejvyšší soud.³² Nemůže tomu být ani jinak, neboť to vyplývá z hmotněprávní povahy obou institutů, jak byly popsány výše. Zatímco dílčí útok při pokračování může mít potenciál naplnit skutkovou podstatu daného trestného činu, u hromadných to možné není.

---

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 7. 12. 1971, sp. zn. 2 Tzf 3/71, publikováno R 3/1972 tr. nebo Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 5 Tdo 645/2017, publikováno R 26/2018 tr.

³² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 3 Tdo 544/2009, publikováno R 11/2010 tr.

2. Trestání obecně

Pojem „*trestání*“ byl vybrán, neboť v sobě obsahuje samotné ukládání trestů, tedy prvotní soudní rozhodování o trestu, tak i následující rozhodování o trestech zejména v podobě podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, jakož i výkon trestu samotného. V rámci této práce není možné beze zbytku popisovat systém trestání v celé jeho šíři a ze všech pohledů, ale je zaměřena především na kontext, který je důležitý pro uchopení problematiky trestání recidivy. V následující části je však třeba nejdříve vysvětlit obsah slova trest s akcentem na jeho účel a funkce.

Trest znamená postih pachatele za konkrétní protiprávní jednání. Ten se uskutečňuje na úrovni právní a mimoprávní, nebo také institucionalizované a neinstitucionalizované. Mimoprávní trest je trest morální, společenský.³³ Příkladem může být společenské odsouzení jednání nebo třeba difamující nálepka kriminálního. Není odvislý od státu ani zákona, záleží spíše na pohledu společenské majority, zda považuje jednání za škodlivé a trest za spravedlivý. Lze si jen těžko představit, že by se společnost stejným způsobem ztotožnila s odsouzením předlistopadových disidentů pro politické důvody ve srovnání s odsouzením opakovaného pachatele násilné vraždy. Příznačným příkladem, kde mimoprávní trest do velké míry chybí, je nedávno omilostněný recidivista Jiří Kajínek. Zatímco značná skupina lidí věří v jeho nevinu, opakovaně byl soudem uznán vinným z vraždy i jiných trestných činů. Ostatně jak sám nerozporuje. Přesto se po svém propuštění stává mediální hvězdou.

Trestněprávně relevantní je samozřejmě úroveň právní. Hovoříme o sekundární právní povinnosti, která nastupuje po porušení povinnosti primární, kterou je zpravidla něco nekonat, ale také něco konat. Sekundární povinnost může vzniknout také pouhým opomenutím primární povinnosti. Při absenci takové úpravy by život v dnešní společnosti byl jen těžko možný. Všechny civilizované společnosti mají utvořený systém pravidel, při jejichž porušení hrozí sankce, která je státem vynutitelná. Těmito pravidly jsou chráněny elementární hodnoty na poli lidských práv a svobod, jako je například majetek nebo život, i zájmy státu jako takového či zájmy mezinárodních společenství.

---

³³ VICHEREK, R. Účel trestu. epravo, 2013
<https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>.

Trestání není však vlastní pouze moderním společnostem, ale historicky společnostem všem³⁴, byť ve starších společnostech mu logicky chyběla dostatečná míra kodifikace a institucionalizovanosti. Jen pomocí jasně stanovených pravidel lze dosáhnout ochrany běžného života společnosti a jejích členů.

2.1. Systém trestních sankcí

Náš systém je postaven na dualitě trestních sankcí, které dělíme na ochranná opatření a tresty, jak vyplývá z § 36 trestního zákoníku. Oba typy trestních sankcí, podle Kalvodové, vykazují společné znaky: „...v obou případech jde o prostředky státního donucení, které mohou uložit pouze soudy na základě zákona, jejichž výkon je vynutitelný státní mocí.“³⁵ Za podmínek stanovených zákonem je lze udělit vedle sebe i samostatně. Účel a smysl ochranných opatření není sice v zákoně stanoven, ale z jejich názvu i koncepce je zjevné, že primárním záměrem je ochrana společnosti skrze zamezení pachateli v páchání další činnosti a jeho případnou nápravu. Způsobená újma není záměrem, ale pouze průvodním jevem, a podle § 96 odst. 2 trestního zákoníku nesmí být větší, než je nutné k dosažení účelu uloženého opatření. Na rozdíl od trestu je zde tedy snaha zasahovat do osobní sféry adresáta nejmenší možnou měrou, což často omezuje i jejich trvání a důvody jejich udělení podléhají pravidelnému soudnímu přezkumu (v případě zabezpečovací detence a ochranného léčení). Důležitou odlišností od trestu je, že podle Bohuslava ochranná opatření nevyjadřují negativní hodnocení osoby, které jsou ukládány.³⁶ Podstata duality trestních sankcí vychází z toho, že u určitých skupin pachatelů není vůbec možné tresty uložit, zejména z důvodu nedostatku věku nebo přičetnosti. Na rozdíl od trestů je lze ukládat i osobám jiným, než jsou pachatelé.³⁷ Z toho logicky vyplývá, že ochranná opatření nejsou automaticky vázána na výrok o vině.

Tresty, v kontrastu k ochranným opatřením, by měly pachateli přinést určitou újmu. Hudson ve své knize uvádí, že trest se skládá z pěti základních znaků. Podle ní trest způsobuje zlo nebo nepříjemnost, musí být ukládán za trestný čin, musí být ukládán pachateli, spatřuje i jiné cíle než samoúčelné trestání a je uložen zmocněným orgánem na základě právního systému. Autoři Benn a Peters, dle Hudson, uvádí i šestý znak, a sice že nepříjemnost či zlo by

³⁴ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 6.

³⁵ KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 631

³⁶ ŠÁMAL, P., GRIVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a kol. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 457.

³⁷ Příkladem je ochranné opatření zabránění věci podle § 101 trestního zákoníku.

nemělo být pouze náhodným průvodním znakem. Naopak by měl tvořit jeho esenciální součást³⁸, což je projevem absolutních teorií trestání.

Kalvodová definuje trest jako právní následek trestného činu. Jeho podstatou je citelný zásah do práv a svobod pachatele.³⁹ Jinými slovy: je to zákonem dovolený, státem vynucený zásah do ústavně zaručených práv a svobod, a to zejména na poli osobní svobody, majetku, ale také třeba osobní cti. Taková omezení lze ukládat jen a pouze pachateli trestného činu ve smyslu § 113 trestního zákoníku, a to při splnění všech podmínek trestní odpovědnosti. Z výše uvedeného vyplývá, že výrok o trestu může existovat exkluzivně jen vedle výroku o vině. Tresty, jakož i ochranná opatření, vyjmenovává trestní zákoník vyčerpávajícím výčtem a v souladu se zásadou *nulla poena sine lege* nelze jiné tresty udělit.

Právní nauka, na rozdíl od platného práva, rozlišuje tresty na trest odnětí svobody a alternativní tresty. „Tradičně se alternativními sankcemi chápou takové druhy trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody pachatele, ovšem zaručují naplnění účelu trestu stejně, jako kdyby byl na odsouzeném vykonáván klasický trest odnětí svobody.“⁴⁰ Alternativní tresty lze ukládat samostatně, pokud to zákon dovoluje, nebo vedle trestu odnětí svobody. Mezi nejvýznamnější alternativní tresty patří podmíněný trest odnětí svobody, obecně prospěšné práce, peněžitý trest a domácí vězení, které bylo uvedeno v život teprve nynějším trestním zákoníkem. Při nedodržení podmínek stanovených alternativním trestem dochází k přeměně na trest odnětí svobody. Možnosti přeměn ve prospěch jiných alternativních trestů byly novelou 333/2020 Sb. účinnou od 1. 10. 2020 zrušeny a nově se dle přepočtu nevykonaný trest obecně prospěšných prací a peněžitý trest přeměňuje v trest odnětí svobody. Dle důvodové zprávy je tomu tak proto, že možnost přeměny na jiné alternativní tresty působí demotivačně a snižuje účinnost uložených trestů. V praxi by to mělo vést k vyšší úspěšnosti při vymáhání alternativních trestů a povede také k br�čejšímu uvěznění v případě selhání.⁴¹

Nespornou výhodou alternativních trestů je menší cenová nákladnost. Jeden den vězně přijde dle informací od personálu Věznice Bory státní rozpočet odhadem přibližně na 1000 Kč. Dle rozhovoru, který poskytl někdejší nejvyšší státní zástupce Zeman, je to až 1200 Kč.

---

³⁸ HUDSON, B. Understanding justice: An introduction to ideas, perspectives and controversies in modern penal theory. 2. vydání. Buckingham: Open university press, 2003, s. 1–2.

³⁹ KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 553.

⁴⁰ ŽATECKÁ, E. Několik poznámek k alternativním trestům z pohledu nového trestního zákoníku. Brno: Dny práva, 2009, s. 2.

⁴¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb.

⁴² Nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman pro novinky.cz.

<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/jeden-vezen-stoji-1200-kc-denne-nejvyssi-zalobce-chce-vic-alternativnich-trestu-40313697>.

Alternativní tresty také pomáhají řešit problematiku přeplněných věznic. Ze Statistických ročenek Vězeňské služby vyplývá, že většina věznic je přeplněná nad svou kapacitu a větší využití alternativních trestů by jistě mohlo těmto zařízením odlehčit.⁴³ Další výhodou je absence negativních důsledků inkapacitace. Při umístění do vězeňského zařízení dochází k přerušení elementárních rodinných i pracovních vztahů, a tedy k snížení schopnosti arestanta plnit své závazky a schopnosti začlenit se po vykonání trestu do běžného života. V průběhu umístění ve vězeňském zařízení si vězeň vytváří nové vazby s ostatními trestanci a může dojít k jeho větší identifikaci s kriminálním prostředím a návyky. Tyto faktory pak velmi často vedou k opakování trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu.

Jelikož u alternativních trestů je možnost dohlížet na odsouzeného podstatně snížena nebo žádná a je tedy snížena i možnost na něj výchovně působit, není vhodné je ukládat samostatně u trestných činů s větší společenskou škodlivostí. Zákon toto reflektuje tak, že tyto tresty lze samostatně uložit zpravidla pouze v případě přečinů či pokud to konkrétní ustanovení o trestném činu dovoluje. I v těchto případech je nutné přihlídnout k osobě pachatele a potenciálu trestu jej napravit.

Určitým obrazem toho, jak frekventovaně jsou jednotlivé alternativní tresty ukládány, jsou zkušenosti vězeňské populace s nimi. Nejčastějším alternativním trestem je podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody, se kterým se setkalo 93,7 % vězňů, u kterých byla vypracována komplexní zpráva. Na druhém místě je potom trest obecně prospěšných prací s 59,1 %. Naopak pouze zřídka mají vězni zkušenost s trestem domácího vězení, se kterým se setkalo pouze 1,2 %⁴⁴. Vysoká míra zkušenosti s alternativními tresty vyplývá i z toho, že nejčastější trestná činnost, za kterou jsou vězni aktuálně ve výkonu trestu, je krádež, tedy méně závažná trestná činnost, za kterou odpykává trest necelá třetina vězňů.⁴⁵

Podle § 52 odst. 2 trestního zákoníku se trestem odnětí svobody rozumí jak nepodmíněný trest, tak podmíněné odsouzení i varianta s dohledem. Podle odstavce 3 je zvláštním typem ještě výjimečný trest odnětí svobody na doživotí. Púry konstatuje, že se tak na rozdíl od předchozího trestního zákona jedná o jeden druh trestu s více podtypy.⁴⁶ Nepodmíněný trest odnětí svobody je trestem univerzálním a lze ho udělit za jakýkoliv trestný čin. Je tomu tak z toho důvodu, že naplňuje všechny funkce, které od trestu můžeme očekávat.

---

⁴³ Statistické ročenky Vězeňské služby.

<https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

⁴⁴ DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 37 - 38.

⁴⁵ Tamtéž, s. 46.

⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 724.

Nejlépe plní ze všech trestů funkci ochranou. Uvězněním, a tedy oddělením od zbytku společnosti se riziko opakování nebo pokračování v trestné činnosti po dobu trestu snižuje na minimum. I samotná hrozba vězení působí ex ante jako nejhorší možný důsledek jednání proti zákonu a působí tak na celou společnost. Na rozdíl od alternativních trestů je zde možné na odsouzeného v průběhu výkonu intenzivně působit prostřednictvím speciálních pedagogů a vychovatelů. Ti sestavují program zacházení, dle kterého se snaží eliminovat kriminogenní faktory. Problémem však je, že velká část úsilí musí směřovat k potření negativních důsledků uvěznění popsaných výše. Trest odnětí svobody představuje vůbec největší zásah do práv a svobod člověka je tak vnímán i odsouzenými. Dle rozhovoru se sociálním pracovníkem Věznice Bory Jindřichem Hůrkou část vězňů alternativní tresty jako potrestání vůbec nevnímá a mají tak pocit, že se potrestání vyhnuli.

2.2. Účel trestu

Stejně důležité, jako je jasné vymezení společností kriminalizovaného jednání, je i formulace cíle následného trestu. Tento cíl, nebo jinými slovy účel trestu, může vyplývat buď z konkrétního ustanovení, které deklaruje stanovený účel, nebo může vyplývat z trestních zákonů jako celku. Takový účel určuje spolu s výčtem postihované činnosti trestní politiku státu, a tedy i to, do jaké míry je trestání orientované na boj proti recidivě.

Podle Černíkové, Firstové a Válkové představy o významu a účelu trestu vždy reflektují ekonomickou a kulturní úroveň společnosti a postoj společnosti k svobodám a právům jednotlivce.⁴⁷ Můžeme se tak setkat s utilitářskými koncepcemi, které akcentují hlavně ochranu společnosti. V protipólu stojí individuální práva jako například práva pachatele. Pohled na problematiku trestání, stejně jako i celá společnost, proběhl v průběhu historie značným vývojem. Česká právní nauka dělí koncepcce účelu trestu na absolutní, relativní a smíšené.⁴⁸

Absolutní teorie, též taliační nebo retributivní, vidí účel již v samotném potrestání. Dle Kanta v trestu nelze ani spatřovat jiné účely, je účelem sám o sobě. Hegel tvrdil, že potrestáním je obnovena rovnováha, která byla narušena spácháním zločinu. Zastánci absolutních teorií

---

⁴⁷ VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULMÁKOVÁ J. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 214.

⁴⁸ JELÍNEK, J., NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., VANDUCHOVÁ, M. Trestní právo hmotné I. Obecná část. Praha: Codex, 1997, s. 197 an.

neospravedlňují trest společenským užitekem, potřeba trestání je poznatelná již samotným přirozeným spravedlivým rozumem.⁴⁹ Trestá se, protože bylo spácháno zlo.⁵⁰

Neklade si jiné společenské cíle, jako je náprava pachatele či ochrana společnosti, ale samotné potrestání je cílem. Snaží se, aby uložený trest co nejlíže reflektoval spáchaný čin a byl k němu proporční. V jeho nejbližší formě je tato proporčnost obsažena již v Chammurapiho zákoníku, kde je vyjádřena metodou „*oko za oko, zub za zub*”. Podobné úvahy nalezneme i například v Bibli. Modernější systémy již nevyžadují takovou úměrnost mezi trestem a proviněním, ale cílem je spíše spravedlnost a předvídatelnost. Absolutní teorie, dle Kanta a Hegela, vychází z premisy, že člověk, jakožto rozumná bytost, dává spáchaním trestného činu souhlas i ke svému potrestání.⁵¹ Z projevů laické veřejnosti na sociálních sítích lze usuzovat, že taliační přístup je hluboce zakořeněn v kolektivním vědomí, neboť je nejlépe srozumitelný. Podle Jelínka v současné době odplatné teorie opět nabývají na popularitě, neboť se ve společnosti projevuje skepse vůči metodám při zacházení s pachateli trestných činů.⁵² I Drápal upozorňuje, že velká část neodborné veřejnosti, ale i někteří odborníci jsou názoru, že pro odsouzené ve výkonu trestu by měly být podmínky co nejnáročnější. Upozorňuje však na výzkumy ze západních zemí, podle kterých lepší podmínky ve výkonu trestu vedou k nižší recidivě.⁵³

Relativní teorie, také zvaná utilitární, sleduje jiné cíle než výše uvedená východiska. Retributivní povaha trestu ustupuje do pozadí a stává se spíše průvodním jevem. V tomto případě se trestá, aby nebylo pácháno další zlo. Dle představitele relativní teorie italského kriminologa Ferriho je trvání trestu omezeno na dobu jeho žádoucího působení z hlediska nápravy a převýchovy trestaného a trest tak zcela ztrácí charakter odplaty.⁵⁴ Primárním hlediskem při udílení trestů, jak vyplývá i z názvu utilitární, je tedy společenský užitek, který trest přináší. Tím je vždy logicky snížení míry kriminality a ochrana společnosti.⁵⁵ Toho lze dosáhnout na různých úrovních. Základními možnostmi je odstrašující působení na celou společnost či konkrétního pachatele, výchovné působení na pachatele nebo faktické znemožnění páchání další činnosti. Výše uvedené bude více rozvedeno v kapitole Funkce trestu.

---

⁴⁹ KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 462.

⁵⁰ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 388.

⁵¹ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 7.

⁵² JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 389.

⁵³ DRÁPAL, J., JIŘÍČKA, V., RASZKOVÁ, T. (eds.) České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 8.

⁵⁴ LATA, J. Účel trestu a jeho spravedlnost. Trestní právo, 2011, č. 3, s. 21.

⁵⁵ HONDERICH, T. Punishment - The Supposed Justification. Londýn: Penguin Books, 1976, s. 51-52.

Relativní teorie nereflektuje do takové míry samotné provinění, ale soustředí se více na osobnost potencionálního pachatele a metody, jak mu v páchání trestné činnosti zabránit. Disproporce uděleného trestu ke spáchanému činu může být jak ve prospěch pachatele, jako je tomu například při akcentaci výchovné funkce trestu, tak i v neprospěch pachatele, což je typické při převaze významu ochranné funkce nebo funkce generální prevence. V některých případech se můžeme setkat i s tresty, které mají působit exemplárně na celou společnost a jsou zcela excesivní vůči spáchanému provinění. Například v Bruneji může být trestem za krádež amputace končetiny nebo za cizoložství smrt.⁵⁶ S obdobným modelem se můžeme setkat i v jiných zemích, kde je uplatňováno právo šaría bez modifikace angloamerickým právem. Příznačně se tak děje v místech s nižším stupněm ochrany přirozených lidských práv.

Pravděpodobně optimální cestou jsou smíšené přístupy, které v sobě snoubí jak prvek spravedlivé odměny se společensky užitečnými aspekty trestu. Absolutní teorie bez relativních prvků totiž postrádají společenské užitečnosti. Pachatelé jsou odlišní a s rozmanitostí trestné činnosti nelze přistupovat ke každému stejně. V moderní společnosti musí trest spatřovat i jiné cíle. Takové, které efektivněji pomáhají v boji proti kriminalitě i recidivě. Dalším důvodem je také fakt, že čistě absolutní způsoby trestání by ve světle lidskoprávních úmluv a deklarací beze změny fundamentálních pravidel právního státu již dnes nemohly fungovat. Zároveň se ale nelze omezit pouze na relativní metody. Takové tresty by nemusely být poškozены ani napříč společnostmi vnímány jako spravedlivé. Je zřejmé, že spravedlnost je relativní pojem. Spíše jde o pocit oběti, že stát a jeho instituce jsou opravdu na jeho straně. Proto by měl mít trest skutečně povahu trestu. Jen jako takový může efektivně působit prevenčně na celou společnost a zároveň výchovně na jednotlivé pachatele.

2.3. Funkce trestu

Zatímco účel trestu skýtá jakousi teoretickou koncepci toho, čeho by mělo být dosaženo, funkce trestů jsou spíše jejich faktické dopady, tedy jak skutečně tresty působí. Existuje mnoho různých dělení funkcí trestu. V české literatuře se nejčastěji setkáme s dělením, které uvádí například Černíková s Firstovou a Válkovou⁵⁷ nebo Lata⁵⁸, kteří rozlišují funkce trestu na odplatnou, odstrašující, nápravnou, vylučovací a kompenzační. První uvedená je vlastní absolutním teoriím, zbylé vychází z relativních. Jednotlivé funkce trestů nelze chápat

⁵⁶ Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.

<https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24432&LangID=E>.

⁵⁷ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ J. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 217-220.

⁵⁸ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ s.r.o, 2007, s. 19.

izolovaně. Navzájem se prolínají a působí jedna na druhou. Každý druh trestu plní jednotlivé funkce jinou měrou.

Odplatná (retributivní) funkce znamená, že pachatel pocítuje trest jako újmu. Důležitá je úměrnost ke spáchanému trestnému činu. Východiskem pro tuto funkci je absolutní pojetí účelu trestu. Byla podrobně rozebrána už v předešlé kapitole, a proto není třeba jí zde více přibližovat.

Vylučovací (eliminační, ochranná) funkce je svou podstatou velmi jednoduchá a vedle odplatné funkce patří mezi nejstarší funkce trestu. Spočívá ve znemožnění nebo alespoň ztížení možnosti pachatele páchat další trestnou činnost.⁵⁹ V minulosti takovou funkci plnil dnes u nás zakázaný trest smrti či různé mrzačící tresty. S rozvojem moderního vězeňství tuto funkci přebíral trest odnětí svobody. Má klíčovou roli při trestání recidivistů a nebezpečných pachatelů a může mít za následek i uvěznění na doživotí. Dle trestního zákoníku je účinná ochrana společnosti podmínkou pro uložení trestu doživotí, jehož cílem je právě izolovat nejškodlivější pachatele a chránit tak společnost. V menší míře tuto funkci plní i alternativní tresty, ať už je to zákaz činnosti nebo domácí vězení. Při podmíněném propuštění s dohledem vykonává tuto funkci částečně probační služba. Jak vyplývá již z názvu, hraje esenciální roli při ukládání ochranných opatření.

Preventivní (odstrašující) funkce má absolutně unikátní postavení mezi ostatními funkcemi. Jako jediná totiž předchází trestné činnosti. Její síla vychází z represivní funkce trestu, tedy obavy, že pachatel bude potrestán. Probíhá na dvou úrovních. Individuální prevence se snaží demotivovat konkrétního pachatele od trestné činnosti, zatímco generální působí výchovně na celou společnost. Podle Jelínka je generální prevence prováděná právě prostřednictvím individuální prevence. Pokud se pachatelům daří ukládat za trestné činy spravedlivé tresty, působí to preventivně na celou společnost.⁶⁰ Právě díky této funkci má stát možnost svou trestní politikou, nastavením trestů a sazeb, ale i pronásledováním těch konkrétních trestných činů, ovlivňovat složení kriminality ve společnosti. Význam této funkce rapidně klesá u trestných činů z vášně, afektu. Její účinnost není ovlivněná pouze výšemi trestních sankcí, ale důležitá je i rychlost a efektivita vymáhání.⁶¹ I z toho důvodu je nejspíše zásada rychlosti řízení obsažena v ústavních zákonech, mezinárodních úmluvách i v trestním řádu.

---

⁵⁹ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ s.r.o, 2007, s. 29.

⁶⁰ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 394.

⁶¹ MUSIL, J., Rychlost trestního řízení, 2009. s. 1.

<https://www.mvcr.cz/soubor/rychlost-trestniho-rizeni-2009-pdf.aspx>.

Nápravná funkce spočívá ve výchovném působení na pachatele trestného činu, aby se do budoucna zdržel páchání trestné činnosti a vedl řádný život. Lata konstatuje, že samotné odstrašení trestem negarantuje další pachatelovu bezúhonnost a je potřeba náročnějšího resocializačního působení.⁶² Toto resocializační působení si klade za cíl, aby si pachatel osvojil obecně závazné společenské hodnoty a vytvořil si podmínky pro návrat do normálního života. Tato funkce je samozřejmě nejvíce akcentována v trestu odnětí svobody, neboť při inkapacitaci je možné na vězně nejvíce působit a zároveň je potřeba potlačit negativní důsledky uvěznění. V minulosti, například v tzv. Pensylvánském modelu, se toho snažili docílit kompletní izolací zvláště závažných pachatelů za souvislého čtení Bible a zpytování svědomí.⁶³ Dalším způsobem bylo třeba moření vězně hladem. V dnešní době je toto působení sofistikovanější. Uskutečňuje se prostřednictvím komplexní analýzy rizik a potřeb vězně, vypracování plánu zacházení, pracovním zařazením, vzděláváním a působením vězeňských vychovatelů a speciálních pedagogů. O tomto více v části čtvrté. K nápravě pachatelů slouží rovněž přiměřené povinnosti a přiměřené omezení dle § 48 odst. 4 trestního zákoníku.

Restorativní (kompenzační) funkce je poměrně nový koncept, který si klade za cíl navázání kontaktu mezi pachatelem a poškozeným a jejich následný aktivní přístup při překonání následků trestného činu. Jeho podstatou je pochopení škodlivosti a závažnosti svého jednání pachatelem a snaha o jeho nápravu, tedy nahrazení materiální i nemateriální újmy. Následkem této interakce je podle Lata daleko větší satisfakce poškozeného a může vést i k nápravě pachatele.⁶⁴ Její projevy lze pozorovat v našem trestním zákoníku. Dobrovolné nahrazení újmy je vyjmenovanou polehčující okolností a může být také nařízeno jako přiměřená povinnost. Obligatorně soud také přihlédne ke snaze nahradit škodu nebo odstranit škodlivé následky při stanovení druhu a výměry trestu. Zdaleka se nejedná o kompletní výčet, protože projevy restorativní funkce najdeme i v dalších ustanoveních, zejména pak v zákonu o soudnictví ve věcech mládeže.⁶⁵

---

⁶² LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ s.r.o, 2007, s. 26.

⁶³ INCIARDI, J. A. Trestní spravedlnost. Praha: Victoria Publishing, 2004. s. 535 an.

⁶⁴ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ s.r.o, 2007, s. 32.

⁶⁵ Zákon č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

2.4. Účel trestu v českém právu

Uchopit účel trestu v rámci právního řádu je nelehký úkol. Není pouze otázkou právní, ale také otázkou sociologickou, politickou a v neposlední řadě ekonomickou, protože změna trestní politiky vždy ovlivní i nákladnost na její vymáhání. Pro správné pochopení problému je nejprve třeba zmapovat, jak se vyvíjel účel trestání v čase.

2.4.1. Historický vývoj účelu trestu

Posledním zákoníkem, který opomíjel moderní instituty relativního trestání, byl Hrdelní řád Marie Terezie, neboli Tereziana, z roku 1767. Jeho hlavním účelem byla pomsta za škodu způsobenou poškozenému. Dominovala tedy funkce retributivní. Dále pak naplňoval funkci generální prevence pomocí krutých trestů, jako bylo čtvrcení nebo třeba upalování.⁶⁶

Obratem pak byl Všeobecný zákoník o zločinech a trestech vydaný Josefem II., který na rozdíl od své matky vycházel z myšlenek Cesare Beccaria, jak je uvedl ve svém díle *O zločinech a trestech* z roku 1764. Opustil totiž z části kruté tresty, přinesl zásady *nullem crimen sine lege a nulla poena sine lege* a hlavně obsahoval již první snahy napravit pachatele (i když pomocí tělesných trestů). Ten byl pak nahrazen podstatně zdařilejším zákonem o zločinech, přečinech a přestupcích, který zde přetrval v určitých úpravách (největší z roku 1852) od roku 1803 až do konce čtyřicátých let dvacátého století.

Nahrazen byl až první kodifikací trestního práva z dob totality, trestním zákonem z roku 1950. Celý zákon se nese v duchu bolševické doktríny a třídního boje a je jasným obrazem úpadku právní kultury, čemuž logicky odpovídal i účel trestu. Tím bylo podle § 17 odst. 1 zneškodnit nepřátele pracujícího lidu, zabránit pachatelům v dalším páchání trestných činů a vychovávat ho k tomu, aby dodržoval pravidla socialistického soužití a působit výchovně na ostatní členy společnosti.⁶⁷ Obsahoval v sobě tedy funkci ochrannou, výchovnou a preventivní. První uvedený účel - „zneškodnit nepřátele pracujícího lidu“ - byl velmi hojně používán k likvidaci politických oponentů ve vykonstruovaných procesech. Z toho plyne, jak konstatuje i Vlček, že právo kromě výše uvedených teoretických funkcí, může plnit i další nežádoucí funkce, jako je například zastrasování a kontrola obyvatel.⁶⁸

⁶⁶ MALÝ, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945, Praha: Linde, 2004, s. 197.

⁶⁷ Zákon č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Trestní zákon.

⁶⁸ VLČEK, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 41.

V roce 1961 byl nahrazen trestním zákonem, který byl účinný do konce roku 2009. Účel trestu byl vymezen v § 23, podle kterého bylo účelem trestu chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život pracujícího člověka, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Toto ustanovení za celou svou existenci prošlo změnou pouze v roce 1990. Novelou 175/1990 Sb. z něj bylo vypuštěno spojení „*pracujícího člověka*“, evidentně v reakci na postkomunistický přechod k liberálnější společnosti.

Zákonodárce zde zvolil relativní přístup k vymezení účelu trestu. Nadále se k tomu vyjadřoval i Ústavní soud: „Smyslem a účelem trestu v nejobecnějším smyslu je ochrana společnosti před kriminalitou. Žádné jiné cíle trestem sledovat nelze, což znamená, že trest nesmí být prostředkem řešení jiných společenských problémů.“⁶⁹ V tomto rozhodnutí mimo jiné vyslovil zákaz udílení exemplárních trestů jako nástroje generální prevence. Důležitým obsahem tohoto rozhodnutí je vyjádření názoru, že primárním účelem (smyslem trestu) je vždy ochrana před kriminalitou. Ochrannou, represivní, preventivní, nápravnou a restorativní funkci pak můžeme vnímat jako prostředky k tomu sloužící. Koneckonců právě směšování těchto prostředků a účelu trestu této úpravě vytkla Kalvodová.⁷⁰

Proklamativní paragraf § 23 nelze však chápat izolovaně. Je zapotřebí přihlédnout k obecným zásadám pro ukládání trestů. Z § 3 odst. 4 totiž vyplývá, že se při udělení trestu přihlíží i k stupni nebezpečnosti trestného činu, což je jasný požadavek přiměřenosti trestu k trestnému činu, což je vlastní právě teorii absolutní. Takto upravený účel trestu Lata kritizuje s tím, že je značně nekonzistentní a jeho explicitní vyjádření v moderních demokratických zemích neobvyklé. Dále podotýká, že úvahy o účelu trestu jsou úkolem trestněprávní vědy a že zákonné vymezení účelu trestu může jen těžko reagovat na názorový vývoj a změny.⁷¹

Navzdory relativní povaze § 23 tedy můžeme říct, že v minulé právní úpravě se jednalo o model smíšený s důrazem na relativní funkce. To judikoval Ústavní soud, když se usnesl, že trest nemůže existovat pouze o své represivní stránce a musí naplňovat i funkci užitečnou pro trestaného nebo pro společnost. Negativní účinky odsouzení nesmí extrémně převyšovat nad individuální prevencí.⁷²

---

⁶⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97, publikováno 47/1998 USn.

⁷⁰ KALVODOVÁ, V. Trest odnětí svobody na doživotí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, s. 54.

⁷¹ LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ s.r.o, 2007, s. 65.

⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2005, sp. zn. IV. ÚS 144/05, publikováno 166/2005 USn.

2.4.2. Účel trestu v současném právu

Složitější je vymezení z pohledu dnes účinného práva. V současné úpravě se setkáme s vymezením účelu v § 1 odst. 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody⁷³. Účelem tohoto trestu je působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti. Má tedy naplňovat funkci ochrannou a výchovnou. Obdobně byl tento účel upraven i v právní úpravě předcházející. Toto ustanovení však nelze vztáhnout na trestání jako celek, jelikož upravuje pouze výkon jednoho určitého trestu a neupravuje ani jeho samotné udílení. Už vůbec pak nejde vztáhnout na alternativní tresty.

Dále také najdeme vymezený účel ve specifické oblasti, kterou je trestání mladistvých. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje trestní odpovědnost v případech, kdy pachatelem je osoba, která v době spáchání provinění není starší 18 let (mladiství) nebo 15 let (děti). Z důvodu nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti je postih pro tyto osoby znatelně nižší a sleduje jiné účely. Podle Ščerby je dalším důvodem pro odlišnou úpravu i fakt, že u takových pachatelů lze snáze očekávat nápravu.⁷⁴ Podle důvodové zprávy je trestní právo pro mladistvé, na rozdíl od toho obecného, orientované do budoucnosti, což ovlivnilo i výběr terminologie.⁷⁵ Nenajdeme v něm pojem trest, ale hovoříme o trestních, ochranných a výchovných opatřeních, prostřednictvím kterých se účelně působí na mladistvého pachatele tak, aby se zamezilo recidivě. Dále také se trestné činy (činy jinak trestné u dětí) nazývají provinění.

Účel těchto opatření se tak promítl do § 9 odst. 1 a je jím vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění. Podle § 1 odst. 2 se dále mají užít taková opatření, která účinně přispějí k tomu, aby se nadále páchání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Dle téhož ustanovení má být i samotné řízení vedené tak, aby

⁷³ Zákon č. 169/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Zákon o výkonu trestu odnětí svobody.

⁷⁴ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 485.

⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 218/2013 Sb.

předcházelo recidivě. Nejen v tomto ustanovení lze vidět, že trestání mládeže je postavené na koncepci restorativní justice a na možnosti nápravě pachatele. Působit výchovně na mladé delikventy je důležité i z toho důvodu, že právě spáchání trestného činu v nízkém věku je velmi často předpovědí bohaté kriminální kariéry, což bude rozvedeno v části čtvrté.

Pro oblast obecného trestání není v současné době účel v zákoně konkrétním ustanovením vymezen. Důvodová zpráva to vysvětluje tak, že proklamativní ustanovení je nahrazeno jeho promítnutím do obecných zásad pro udílení trestů. Nespornou výhodou je jejich přímá aplikovatelnost, tedy že nejsou pouhým prázdným ustanovením, ale jsou bez dalšího závazné pro udílení trestů. Zákonodárce také předpokládal, že vymezení účelu trestu bude ponecháno právní nauce.⁷⁶ Kalvodová však konstatuje, že v účelu trestu se však prakticky nemění. Základním cílem je nadále „ochrana společnosti před trestnými činy a jejich pachateli, která představuje smysl existence samotného trestního práva.“⁷⁷ Navzdory přechodu z explicitního vyjádření účelu trestu na implicitní je tedy zachována kontinuita primárního účelu trestu.

Jednotlivé zásady jsou pak promítnuty do obecných zásad pro ukládání trestních sankcí, konkrétně pak trestů a ochranných opatření. Podle Jelínka v sobě zásady, ze kterých účel trestu vyplývá, kombinují relativní a absolutní prvky.⁷⁸ Stejně tak podle Vanduchové účel trestu i nadále vychází „ze smíšených (slučovacích) teorií, které spojují požadavek spravedlivého, závažnosti trestného činu odpovídajícího trestu s pozitivním působením na pachatele trestného činu i na ostatní občany.“⁷⁹ V dikci § 38 odst. 1 trestního zákoníku je nutno ukládat tresty s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele. V následujícím ustanovení pak najdeme konkretizaci těchto požadavků pro ukládání trestů s prvky retributivní, restorativní i nápravné funkce.

K problematice se vyjadřoval i Ústavní soud, který upozornil, že za současné koncepce účelu trestu musí každé uložení trestu přísně sledovat a reflektovat princip proporcionality trestu ke spáchanému činu a princip subsidiarity přísnější trestní represe, jak vyplývají z § 38 odst. 1 a 2 trestního zákoníku. Tento požadavek je nutné dodržovat i v případech, ve kterých by jiný, citelnější trest lépe naplnil některý z důsledkových účelů trestu, jako je například odškodnění oběti nebo odstrašení potenciálních pachatelů.⁸⁰ Tento smíšený model

---

⁷⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

⁷⁷ KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 554.

⁷⁸ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 391 an.

⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 486.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12, publikováno 119/2014 USn. nebo Nález Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17, publikováno 137/2017 USn.

nastíněný Ústavním soudem je nakloněn k absolutním teoriím ve prospěch pachatelů právě kvůli principu ultima ratio vyjádřeném v § 38 odst. 2 trestního zákoníku. V týchž nálezech judikoval nejen požadavek proporcionality trestu k trestnému činu, ale také požadavek proporcionality trestu k trestům uděleným za podobné trestné činy. Uvedl také, že pokud by zákonodárce chtěl, aby tresty do budoucna sledovaly spíše jiné účely trestu, musel by buď určit dominantní účel trestu nebo dílčí účely trestu detailněji hierarchizovat.⁸¹

---

⁸¹ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12, publikováno 119/2014 USn. nebo Nález Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17, publikováno 137/2017 USn.

3. Udílení trestů při recidivě

V úvodní části této práce byla recidiva vymezena od nepravé recidivy, od souběhu a tato část bude věnována pouze recidivě pravé s akcentem na právo účinné ve srovnání s předchozí právní úpravou. Recidiva ovlivňuje zejména stanovení druhu a výměry trestu, ale svou stopu nechává i v zařazení odsouzeného do určitého druhu věznice. Okolnost, že pachatel je recidivistou, může totiž logicky ovlivňovat potenciál trestu splnit nápravnou funkci trestu tak, jak byla vymezená v minulé části. Zostřování trestu na základě předchozího odsouzení pachatele je projevem zásady individualizace trestu na základě jeho dosavadního způsobu života, a tedy výjimkou ze zásady proporcionality trestu k trestnému činu. Spáchání činu po vykonání (části) předchozího trestu totiž zpravidla znamená, že se předchozímu trestu nepodařilo naplnit jeho účel.

Tato individualizace vyplývá obecně z § 38 odst. 1 trestního zákoníku, podle kterého je nutné trestní sankce ukládat proporciálně k spáchanému trestnému činu s přihlédnutím k osobním poměrům pachatele. Ten je pro tresty nadále konkretizován § 39 odst. 1, podle kterého soud přihlédně k dosavadnímu způsobu života pachatele a možnosti jeho nápravy. Podle Krále je dosavadní způsob života klíčovým právě pro určení prognózy možnosti nápravy. Zohledňuje se jak trestní minulost, přestupková minulost i například vykonané tresty a jejich účinek.⁸² Na to navazuje § 42 písm. q) trestního zákoníku, ve kterém je recidiva vyjmenovaná jako přitěžující okolnost. Dalším navazujícím institutem je mimořádné zvýšení trestu u zvláště závažných recidivistů podle § 59 trestního zákoníku. Odlišnou situací je recidiva ve zvláštní části, kde recidiva není zohledněná při individualizaci trestu konkrétnímu pachateli, ale ovlivňuje samotnou výši trestní sazby a v případě krádeže dokonce zakládá trestní odpovědnost.

Recidivu nelze zohledňovat za všech okolností, nýbrž je zapotřebí se zaměřit i na její parametry. Důležité je při rozhodování, jaká doba uběhla od předchozího potrestání, jaká byla kvalita, tedy povaha a závažnost předchozího trestného činu, zda se jednalo o totožný trestný čin, stejného druhu či zcela odlišný a nelze opomenout ani pohnutku pachatele, tedy zda byl trestný čin jen momentálním selháním nebo plánovanou operací. Rozhodným se může stát

---

⁸² DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FREMR, R., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. Wolters Kluwer, 2015. Systém ASPI.

i způsob života pachatele po jeho předchozím potrestání. Jeho receptivita či lhostejnost k trestní sankci může totiž indikovat obtížnost jeho nápravy.

3.1. Dělení recidivy

Dnešní trestní zákoník neuvádí žádnou terminologii pro dělení recidivy, nicméně na základě současného i minulých zákonů ji rozlišuje právní teorie. Tyto termíny je důležité pochopit pro snadnější orientaci ve vývoji trestání recidivy v českém právu. Recidivu lze dělit z několika pohledů, jak budou představeny v následujících podkapitolách.

3.1.1. Obecná a speciální

Kritériem pro dělení recidivy může být trestněprávní kvalifikace spáchaných trestných činů. V závislosti na tom dělí Suchý recidivu na obecnou a speciální.⁸³ Jako obecná recidiva je chápána situace, kdy pachatel spáchá libovolný trestný čin poté, co byl za čin stejné nebo jiné právní kvalifikace odsouzen. Opakuje tak trestnou činnost jako takovou a nezáleží, zda jsou skutkové podstaty spáchaných činů totožné nebo odlišné. V našem trestním zákoníku je vyjmenovaná coby přitěžující okolnost, ale je vlastní i zahraničním úpravám. S podobnou úpravou se setkáme například také v německém trestním zákoníku, kde je v obecných zásadách trestání demonstrativně vypočtená i trestní minulost.⁸⁴

Speciální recidiva, na rozdíl od obecné recidivy, není opakování jakékoliv trestné činnosti, ale je zaměřená na určitý druh trestných činů. Tento druh, neboli specializace recidivy, může vycházet buď z orientace na konkrétní trestný čin, jako je tomu u speciální recidivy ve zvláštní části trestního zákoníku, nebo ze společenské závažnosti. Právě závažnost a zvýšená nebezpečnost trestné činnosti je východiskem pro speciální postih pachatelů zvláště závažné recidivy podle § 59 trestního zákoníku. Toto ustanovení umožňuje zpřísnovat sankce u opakovaného páchaní zvláště závažných zločinů.

Ve zvláštní části je speciální recidiva jako kvalifikovaná skutková podstata u vybraných trestných činů a podmiňuje tak užití vyšší trestní sazby. Klíč selekce trestných činů, u kterých speciální recidiva zvyšuje hranice trestních sazeb, nelze z důvodové zprávy vypátrat. Chromý poznamenává, že trestní zákoník reflektuje trestné činy spíše podle frekvence jejich páchaní než podle toho, jak často se jich dopouští recidivisté. V tomto světle poukazuje na fakt,

---

⁸³ SUCHÝ, O. Recidiva. Komparativní studie. Praha: VÚK, 1971, s. 222.

⁸⁴ Trestní zákoník Spolkové Republiky Německo, Strafgesetzbuch (StGB), § 46 odst. 2, stav k 12.8.2021.

že například u loupeže je recidiva také velmi často zjišťována.⁸⁵ Loupež je přitom velmi často stíhaným trestným činem, podstatně závažnějším než krádež. Dalšími nejčastějšími trestnými činy, za které v roce 2018 pachatelé vykonávali trest v českých věznicích, je porušování domovní svobody nebo maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.⁸⁶ Ani u těchto trestných činů však ustanovení o recidivě není.

3.1.2. Stejnorodá a nestejnorodá

Podstatou tohoto dělení je rozlišení recidivy podle homogenosti objektu trestné činnosti, tedy zda se soustředí na trestnou činnost stejnou, podobnou anebo zcela odlišnou. V případě této kategorizace se jedná spíše o rozdělení teoretické, nicméně trestní zákon 86/1950 Sb. ji reflektoval a postihoval stejnorodou recidivu vyššími sankcemi. Vycházel z premisy, že specializovanost kriminálního na určitou trestnou činnost svědčí o jeho zvýšené nebezpečnosti.⁸⁷ Nelze to však chápat bez výhrady. Je zapotřebí vzít v úvahu i další aspekty trestné činnosti, jako třeba časový úsek mezi jednotlivými činy, jejich závažnost nebo třeba způsob provedení. Absence specializace na konkrétní (podobný) trestný čin může také indikovat impulzivnost či vývoj jeho trestní kariéry k závažnější trestné činnosti. Vejberová spatřuje nebezpečnost nespécializovaného pachatele i v tom, že je značně nepředvídatelný na rozdíl například od pachatele, který se specializuje na majetkovou trestnou činnost.⁸⁸

Japonští autoři Yoshimasu a Kogi rozlišují ve své kriminologicko-psychiatrické publikaci recidivu monotropní, při které se jedná o týž trestný čin, homotropní, kde delikty lze zařadit do stejnorodé skupiny, tedy například trestné činy majetkové, amfitropní, kde jsou tyto oblasti dvě a polytropní, kde jsou trestné činy z více kategorií.⁸⁹ Podobně rozděluje recidivu i Mencerová. Recidivu dělí prvotně na stejnorodou a nestejnorodou. Stejnorodá se pak dále vyčleňuje na speciální, skupinovou a druhovou. Speciální je opakování stejné skutkové podstaty, skupinová je, pokud se jedná o jeden trestný čin s více základními skutkovými podstatami a druhová recidiva ohrožuje stejný druhový objekt.⁹⁰

---

⁸⁵ CHROMÝ, J. K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 11, s. 325-331.

⁸⁶ DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. *Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 46.

⁸⁷ SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: VÚK, 1983, s. 97.

⁸⁸ VEJBEROVÁ, A. *Kriminální recidiva, Disertační práce*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. 2011, vedoucí disertační práce prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc., s. 21.

⁸⁹ YOSHIMASU, S., KOGI, S. *Études criminologiques et psychiatriques au Japon*. *Acta Criminologica* 2, 1969, s. 145- 169 (dle ČEPELÁK, J. *Penitenciární psychologie*. I. díl. Praha: Správa SNV ČSR, 1982, s. 128).

⁹⁰ MENCEROVÁ, I. *Mnohost' trestnej činnosti*. Bratislava: C.H. Beck, 2013, s. 50.

Homotropní recidiva byla součástí trestního zákona 86/1950. V § 20 bylo opakování trestných činů stejného druhu součástí demonstrativního výčtu přitěžujících okolností. Jelikož výčet byl toliko demonstrativní, nevylučoval ve své podstatě ani přihlednutí k recidivě amfitropní nebo polytropní.

Obecná recidiva v současném trestním zákoníku zahrnuje jak stejnorodou, tak nestejnorodou trestnou činnost. Speciální recidiva se v rámci zvláštní části omezuje pouze na monotropní recidivu a je tedy vždy vázána na danou skutkovou podstatu. Takové pojetí speciální recidivy dostatečnou měrou nereflektuje kriminologické poznatky. Voňková ve výzkumu tvrdí, že specializaci na monotropní trestnou činnost u recidivistů téměř vůbec nenajdeme.⁹¹ Blatníková k tomu uvádí, že všestrannost je u recidivistů normou a specializují se spíše na určitý okruh trestné činnosti, nejčastěji pak na majetkovou trestnou činnost.⁹² Tato skupina pachatelů se orientuje na získání majetkového prospěchu a výběr konkrétního prostředku je spíše otázkou schopností a příležitosti.

Efektivnějším způsobem se s tím vypořádala francouzská legislativa. Ve zvláštní části *code pénal* shromažďuje pro účely trestání recidivy podobné trestné činy do skupin. Například krádež, loupež, vydírání, podvod a zpronevěra se pro účely trestání recidivy považují za stejný trestný čin.⁹³ Stejná pravidla najdeme také pro znásilnění a sexuální nátlak, ale také pro další skupiny. Takový způsob pojetí speciální recidivy podstatně lépe a spravedlivěji reflektuje kriminální minulost pachatelů a umožňuje tak efektivnější ochranu společnosti.

3.1.3. Dočasná a trvalá

Při úvahách o trestání recidivy nelze opomenout ani její intenzitu. Suchý v této souvislosti hovoří o dočasné a trvalé recidivě.⁹⁴ U trvalé recidivy není doba, která uplynula od spáchání předchozího trestného činu relevantní. Vystačí si s faktem, že osoba již byla v minulosti pro trestný čin odsouzena.

Dočasná recidiva je institutem pro pachatele příznivějším. Zohledňuje se totiž pouze v případech, ve kterých od minulé trestné činnosti uplynul nejvýše určitý časový úsek. Vychází z poznatků, že k recidivě nejčastěji dochází do jednoho roku.⁹⁵ Ve zprávě o zhodnocení

---

⁹¹ VOŇKOVÁ, J. Kriminální minulost a intervaly recidivy. In: SUCHÝ, O. a kol. Osobnost pachatele, Díl II. Praha: VÚK, 1986.

⁹² BLATNÍKOVÁ, Š. Paradigma kriminální kariéry. Trestněprávní revue, 2009, č. 3, s. 75-81.

⁹³ Trestní zákoník Francouzské republiky, Code pénale, Article 132-16, stav k 12.8.2021.

⁹⁴ SUCHÝ, O. Recidiva. Komparativní studie. Praha: VÚK, 1971, s. 224.

⁹⁵ Osmančík, O., Suchý, O., Novotný, O. K otázkám zvýšení účinnosti boje proti recidivě. In: Právnícké štúdie ročník XX. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1972, s. 142 – 143.

poznatků o praxi soudů při trestním postihu recidivistů zhodnocení se opakovaně vyskytuje informace, že „nebezpečí recidivy prudce klesá po 3 - 5 letech.“⁹⁶ Za společensky nejškodlivější je považována recidiva v krátkých časových intervalech, neboť značí, že se na pachatele předchozím trestem nedařilo efektivně působit. Po delším časovém intervalu mohl pachatel na předchozí potrestání již zapomenout a jeho jednání může být pouhým excesem.

S výše uvedeným úzce souvisí institut zahlazení. Podle § 106 trestního zákoníku se na pachatele se zahlazeným odsouzením hledí, jako by nebyl odsouzen. Jeho trest už tak není ani v rejstříku trestů.⁹⁷ Odsouzení může být zahlazeno ze tří důvodů - rozhodnutím soudu, rehabilitačním rozhodnutím prezidenta nebo ex lege. Ze zákona je odsouzení zahlazeno například v případě vykonání trestu obecných prací nebo zákazu činnosti. Prezidentské zahlazení vyplývá z článku 62 písm. g) Ústavy.⁹⁸ Je tedy bez kontrasignace a není podmíněno dalšími skutečnostmi. Soudní zahlazení odsouzení je vázáno zejména na plynutí času, a to v proporcii na závažnost spáchaného trestného činu. V závislosti na délce a druhu uloženého trestu jsou účinky odsouzení zahlazeny po jednom roce až patnácti letech. Pokud odsouzený prokáže svým dobrým chováním nápravu, odsouzení může být na jeho žádost zahlazeno i dříve.

Z logiky věci vyplývá, že pokud se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen, nelze na něj nahlížet jako na recidivistu. Nenaplnuje totiž formální podmínku stanovenou v ustanovení § 42. Podle Púryho, ale i soudní praxe, lze i tak přihlídnout k trestní minulosti pachatele, ale nejedná se o recidivu ve formálním smyslu. Hodnotí se okolnosti konkrétního případu, jeho souvislost s předchozí trestnou činností, možnost nápravy, vztah pachatele k trestné činnosti, zda se jedná o trestnou činnost náhodnou, závažnost trestné činnosti a další. Uložený trest by měl být mírnější, než kdyby soudce pohlížel na pachatele jako na recidivistu a také by neměl být nadužíván, aby nedošlo k oslabení významu institutu zahlazení.⁹⁹ Stejný postup, jak je patrné z rozhodnutí publikovaného Nejvyšším správním soudem, analogicky napadá i na správní trestání.¹⁰⁰ K přihlížení k recidivě zahlazené se dle Zprávy Nejvyššího soudu ČSSR uchylují soudy v případě, kdy byl pachatel dříve odsouzen vícekrát.¹⁰¹ Púry

---

⁹⁶ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 5. 1981, sp. zn. Tpjf 46/80, publikováno R 40/1981 tr.

⁹⁷ Lze ale najít v opisu trestů či ve Vězeňském informačním systému. Právě z opisu trestů čerpali data tvůrci systému SARPO.

⁹⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 571 a Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 17. 4. 1974, sp. zn. 5 Tz 33/74 .

¹⁰⁰ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 3. 5. 2013, č. j. 60 A 1/2013-49, publikováno 2912/2013 Sb. NSS.

¹⁰¹ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 5. 1981, sp. zn. Tpjf 46/80.

nadále konstatuje, že není důležité, zda bylo vydáno rozhodnutí o zahlazení odsouzení, ale postačí pouze materiální předpoklady k jeho vydání. Rozhodným stavem není den spáchání trestného činu, ale den rozhodování o něm.¹⁰²

Nejvyšší soud se při sjednocování judikatury snaží stanovit mantinely, kdy se již po uplynutí času o recidivu nejedná. Například v rozhodnutí z roku 1980 judikoval, že při době 10 let mezi dvěma trestnými činy bude trestání dle pravidel recidivy zpravidla vyloučené buď proto, že budou pravděpodobně naplněny podmínky zahlazení, nebo z důvodu bezpředmětnosti takového postupu. Jen těžko totiž prý jde mezi těmi dvěma skutky najít kriminologicky významný vztah.¹⁰³ Je nutné doplnit, že výše zmíněné rozhodnutí je i za současného trestního zákoníku citováno státními zastupitelstvími i soudy.¹⁰⁴ Nejvyšší soud také zaujal stanovisko, že doba tří roků není většinou dostatečná pro to, aby vyloučila uvážení předchozího činu jako přitěžující okolnosti.¹⁰⁵

3.2. Recidiva v ustanoveních trestního zákoníku

Výše byly popsány jednotlivé druhy kriminální recidivy. V následující kapitole budou přiblíženy jednotlivá ustanovení trestního zákoníku postihující recidivu ve srovnání s předešlou úpravou. V rámci trestního zákoníku je recidiva obecně přitěžující okolností, podmínkou pro fakultativní zvýšení trestu odnětí svobody u zvláště závažné recidivy, zvláště přitěžující okolností ve zvláštní části a jednou z variant uložení ochranného opatření zabezpečovací detence v případě užívání návykových látek.

3.2.1. Obecně přitěžující okolnost

Začátkem je nutné pro orientaci v komentářích a judikatuře poznamenat, že od 1. 7. 2021 je přitěžující okolnost recidivy vymezena v § 42 pod písmenem q) místo p), jako tomu bylo dříve. Do výčtu totiž byla novelou 220/2021 Sb. přidána okolnost, že pachatel spáchal trestný čin s další osobou.

Jak již bylo řečeno výše, katalog obecně přitěžujících okolností je uveden v § 42 trestního zákoníku. Tento výčet, jako tomu bylo i v předešlých právních úpravách, je demonstrativní, tedy neucelený, a lze přihlížet i k jiným relevantním skutečnostem. Pokud však některá z relevantních skutečností vyjmenovaných v tomto ustanovení je v daném případě

---

¹⁰² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 554.

¹⁰³ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 5. 1981, sp. zn. Tpjf 46/80.

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2017, sp. zn. 6 Tdo 911/2017.

¹⁰⁵ Zhodnocení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 1965, sp. zn. Pls 1/65

přítomna, je potřeba ji zohlednit. Obecně přitěžující okolnosti jsou, jak uvádí Ščerba, projevem zásady individualizace trestu, která musí vždy fungovat ve shodě se zásadou zákonnosti.¹⁰⁶

V praxi to znamená, že trestný čin je podle své typové závažnosti zařazen pod správnou skutkovou podstatu, která určuje hranice trestní sazby, a soudce pak individualizuje trest podle pravidel § 37 až § 42 trestního zákoníku. Přitěžující okolnost tak neovlivňuje samotnou výši trestní sazby, ale dává spolu s polehčujícími okolnostmi soudu vodítka, podle kterých uloží trest v rámci výměry stanovené pro daný trestný čin.

Kalvodová uvádí, že je recidiva jako jediná přitěžující okolnost fakultativní.¹⁰⁷ Tato skutečnost platí i po výše zmíněné novele § 42 trestního zákoníku. Fakultativnost vyplývá z oprávnění soudu podle povahy předchozího odsouzení nepokládat tuto okolnost za přitěžující, zejména s ohledem na význam chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsob provedení činu a jeho následky, okolnosti, za kterých byl čin spáchán, osobu pachatele, míru jeho zavinění, jeho pohnutku a dobu, která uplynula od posledního odsouzení, a jde-li o pachatele trestného činu, který byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nebo o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, také tehdy, započal-li léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zahájení. Na rozdíl od ostatních přitěžujících okolností má tedy recidiva zákonem výslovně stanovené meze, ačkoliv ani tento výčet není taxativní, jak vyplývá z formulace „zejména“. Kalvodová dále podotýká, že takto fakultativně vymezená: „zabraňuje pouze formálnímu posuzování této přitěžující okolnosti [...], což umožňuje zohlednit význam předchozího odsouzení z aspektu povahy a závažnosti dalšího (nového) spáchaného trestného činu.“¹⁰⁸

Soud dle § 42 písm. q) zkoumá, zda je předchozí odsouzení relevantní pro další spáchaný trestný čin ve světle obecných zásad pro trestání uvedených v § 39 odst. 2. Dalším důležitým faktorem je doba, která uplynula od předchozího potrestání, jak bylo podrobně přiblíženo v předchozí kapitole. Dále se zákonodárce rozhodl pro benevolentnější úpravu pro pachatele ve stavu vyvolaném duševní poruchou nebo pro drogově závislé pachatele, kteří již započali léčení či učinili potřebná opatření k jeho zahájení. V předchozím trestním zákoně tato varianta byla také, ale pouze pro pachatele trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů a nebyla zde podmínka, aby takový pachatel započal léčení. V důvodové zprávě není uvedeno, co zákonodárce sledoval touto změnou, avšak lze

---

¹⁰⁶ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 436 an.

¹⁰⁷ KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 622.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 622 - 623.

předpokládat, že cílem byla pozitivní motivace širokého spektra drogově závislých či psychicky nemocných pachatelů k dobrovolnému podstoupení léčby ještě před skončením trestního řízení.

Obligatořním důvodem pro vyloučení užití této okolnosti je zahlazení odsouzení, jak bylo popsáno výše. Dále podle § 39 odst. 5 trestního zákoníku nemůže být okolnost recidivy zohledněna jako zákonný znak, tedy pokud je přímo v základní nebo kvalifikované skutkové podstatě neboli zvláště přitěžující okolnost, a jako obecně přitěžující okolnost zároveň. Došlo by tak k porušení zásady dvojího přičítání. Pokud je recidiva znakem skutkové podstaty, dojde ke konzumaci tohoto jevu už při určení výše trestní sazby a obecná recidiva tak uplatněna nebude. Ščerba však upozorňuje, že ne vždy musí subsumpcí pod recidivní skutkovou podstatu dojít k úplnému vyčerpání, a to v případech, kdy je přičitatelná skutečnost recidivy odstupňovatelná. Jako příklad uvádí situaci, kdy se pachatel dopouští trestného činu krádeže ve druhém odstavci, pro který je podmínkou, aby pachatel byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Pro naplnění tohoto znaku postačí právě jedno předchozí odsouzení. V případě většího množství předchozích odsouzení pak mohou být posuzovány i jako obecně přitěžující okolnost.¹⁰⁹ Ve stejném vztahu je podle § 39 odst. 5 trestního zákoníku obecně přitěžující okolnost recidivy i k zvláště závažné recidivě, která bude blíže rozebrána v následující podkapitole.

Při tvoření minulého trestního zákonu se zákonodárce spokojil s formulací, že soud je oprávněn podle povahy předchozího odsouzení jí za přitěžující nepokládat. Doplnění konkrétních hledisek tak ponechal na soudní praxi, kterou zákonodárce reflektoval novelou 112/1998. Od té doby mělo ustanovení obdobnou podobu, jako v novém trestním zákoníku, až na výše zmíněný rozdíl v trestání pro duševně nemocné a drogově závislé.

Na rozdíl od zákona z roku 1950, který trestal jen druhovou speciální, předchozí i současný zákoník postihuje recidivu obecnou. Samotná existence relevantního nezahlazeného odsouzení může být důvodem pro uložení trestu v horní polovině jeho výměry. Púry uvádí, že druh zavinění nevyklučuje, aby se jednalo o recidivu, pokud má souvislost dle pravidel stanovených výše. První rozsudek tedy může být například za nedbalostní a druhé za úmyslný trestný čin.¹¹⁰ Jelikož vývojové fáze trestných činů i formy účastenství jsou podle výkladového ustanovení § 111 trestního zákoníku také trestným činem, mohou být také považovány za recidivu ve smyslu obecně přitěžující okolnosti.

---

¹⁰⁹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 442 an.

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 578.

3.2.2. Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody

Je druhem speciální recidivy vyjádřené v § 59 obecné části trestního zákoníku. Její podstatou je zpřísněné potrestání opakovaného páčání zvláště nebezpečné a škodlivé kriminality. Cílem je postihnout nejnarušnější kriminálníky a zabránit jim v páčání další trestné činnosti. Podobný institut byl již v minulé právní úpravě, ale byl spojen s nálepkováním pachatele jako zvlášť nebezpečného recidivisty, což bylo podrobena kritice Ústavním soudem, který judikoval restriktivní výklad tohoto institutu.¹¹¹ Toto labelování bylo vyřčeno již ve výroku o vině, v nové úpravě jej najdeme jen jako následek ve výši finálního trestu. Změna souvisí i s historickými okolnostmi. Dle důvodové zprávy: „byl příznačný pro trestní zákonodárství zemí bývalého východního bloku, a po změně politických poměrů byl v průběhu devadesátých let minulého století nebo počátkem tohoto století ve většině těchto zemí odstraněn (např. na Slovensku k tomu došlo novým trestním zákonem č. 300/2005 Z. z.). V západoevropských zemích s kontinentálním systémem se tento institut nevyskytoval a nevyskytuje.”¹¹² Toto nové pojetí jde tedy ruku v ruce s přibližováním České republiky k Evropské unii a západním demokraciím.

Podle znění § 59 odst. 1 může soud pachateli, který znovu spáchal zvlášť závažný zločin, ač již byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán, uložit trest v horní polovině trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoně, jejíž horní hranice se zvyšuje o jednu třetinu, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je vzhledem k takové recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká nebo možnost nápravy pachatele je ztížena. Zvlášť závažnými zločiny jsou takové zločiny, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně 10 let. V druhém selhání se nemusí jednat o totožný trestný čin, dokonce nemusí být ani stejný objekt. Podle Púryho nezáleží na tom, jaký trest byl za daný trestný čin pachateli uložen a není ani relevantní, zda byl v případě užití minulého zákona označen jako zvlášť závažný trestný čin. Kritériem je skutková podstata, která byla vyjádřena ve výroku o vině, zjednodušeně ten trestný čin, kterého se pachatel dopustil, a zda byla v době uložení jeho horní hranice deset let a více.¹¹³ Jelikož se jedná o zločin, zavinění musí ze zákona být obtěžkáno úmyslem.

---

¹¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 396/03, publikováno 72/2004 USn.

¹¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 11 Tdo 587/2010, publikováno R 27/2011 tr.

V minulém trestním zákoně byl užit termín zvlášť závažný trestný čin. Změna označení na zvlášť závažný zločin není ovšem jediná. Důležitou změnou je i zvýšení hranice zvlášť závažného zločinu z osmi let na deset, což je však nutné chápat i v kontextu zvláštní části, tedy jednotlivých sazeb u skutkových podstat, které také prošly změnou s rekodifikací. S touto změnou se původně v návrhu nepočítalo, dostala se do zákona až v rámci pozměňovacích návrhů na základě doporučení Ústavně-právního výboru Poslanecké sněmovny, jak vyplývá ze sněmovních tisků.¹¹⁴ Z katalogu zvlášť závažných zločinů tak vypadl například trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou, zbavení osobní svobody, zavlčení nebo pohlavní zneužití, s kterými se v původním návrhu počítalo jako se zvlášť závažnými zločiny. Došlo také ke změně podmínek, za kterých se recidiva chápe jako zvlášť závažná, a sice k rozšíření o hledisko možnosti nápravy pachatele.

Je nutné poukázat na porovnání zvlášť závažné recidivy a recidivy jako přitěžující okolnosti, kde stačí pouhé odsouzení. V případě mimořádného zvýšení trestu odnětí svobody je požadavek potrestání pachatele. Půry se k tomu vyjadřuje takto: „Potrestáním se rozumí alespoň částečný výkon trestu uloženého za zvlášť závažný zločin v minulosti, pokud s jeho vykonáním není spojena zákonná fikce, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen, nebo jestliže odsouzení k takovému trestu již nebylo zahlazeno. Vzhledem k tomu, k jakým trestním sazbám váže § 14 odst. 3 vymezení pojmu zvlášť závažného zločinu, přichází v úvahu hodnotit jako dřívější potrestání jen výkon trestu odnětí svobody.”¹¹⁵ Z výše uvedeného je zjevné, že pokud by například odsouzený nenastoupil do výkonu trestu odnětí svobody a spáchal další zvlášť závažný zločin, není možné jej postihnout dle pravidel tohoto ustanovení. Dalším důležitým rozdílem je, že zatímco recidiva jako obecně přitěžující okolnost se může projevit v druhu a výši trestu, institut zvlášť závažné recidivy ovlivňuje pouze trest odnětí svobody.

Shodně se souběhem se v případě tohoto institutu zvedá horní hranice trestní sazby o jednu třetinu. Přísnější postih než u souběhu spočívá v tom, že zde může horní sazba přesahovat dvacet let. Soudu je, podle důvodové zprávy, odstraněním tohoto omezení umožněno skutečně nebezpečné pachatele trestat až do výše 30 let a tím zajistit účinnější ochranu společnosti či spravedlivější potrestání. Zároveň tak došlo k provázanosti s pravidly pro udělení výjimečného trestu.¹¹⁶ Zákonodárce se tak rozhodl hierarchizovat jednotlivé

---

¹¹⁴ Sněmovní tisky 410/0 a 410/2 .

<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=410>.

¹¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 804.

¹¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

instituty dle jejich závažnosti. Svědčí o tom i použité formulace. Podmínkou pro uložení výjimečného trestu je *velmi* vysoká závažnost zvláště závažného zločinu a možnost nápravy pachatele má být pro uložení tohoto trestu *obzvláště* ztížena. V minulé úpravě nesměla horní hranice přesahovat patnáct let a u výjimečného trestu dvacet pět let. U výjimečného trestu dnes nesmí přesahovat třicet let u souběhu ani u recidivy.

Novinkou oproti předchozí úpravě je také fakultativnost užití tohoto ustanovení. Hranice se sice zvedá obligatorně, ale soudce může zvážit, zda uloží trest v horní polovině trestní sazby. Fakultativnost neznamená, že by soudce mohl rozhodovat libovolně. Zákonodárce zde alternativně upravil absolutní a relativní podmínku. Absolutní podmínkou je vysoká závažnost trestného činu vzhledem k recidivě. Zhodnocuje se závažnost předchozí a současné páchané činnosti a jejich škodlivost a nebezpečnost. Relativní složkou je pochopitelně přihlížení k možnosti nápravy pachatele. Tato změna je dozajista praktická, neboť dává soudci možnost zhodnotit specifika daného případu a změkčuje formálního pojetí zvláště závažné recidivy.

Vysokou závažnost trestného činu je potřeba podle Draštíka dovozovat ze závažnosti recidivního činu ve vztahu k dříve spáchanému trestnému činu, z jejich vnitřní souvislosti, dále také z doby, která mezi nimi uplynula, počtu spáchaných zvláště závažných zločinů, způsobu provedení a dalších faktorů.¹¹⁷ Veskrze tak lze přihlížet ke všem hlediskům, která jsou uvedena v obecných zásadách pro trestání v kontextu vztahu obou trestných činů. Pro zhodnocení možnosti nápravy pachatele je podle Vanduchové nutné vycházet z osobnosti pachatele jako celku, tedy z celkového osobního profilu, charakterových i psychických vlastností, věku i dalších kritérií.¹¹⁸ Je tedy potřebné zvážit celou škálu údajů, jako je pachatelova trestní minulost, kvantita trestné činnosti, jeho vnitřní vztah ke spáchanému činu, osobní poměry a vytvořit predikci kriminálního recidivy po vykonání trestu a zohlednit ji.

3.2.3. Recidiva ve zvláštní části

Jak už bylo řečeno výše, zvláštní část trestního zákoníku zahrnuje recidivu do skutkových podstat jednotlivých trestných činů jako okolnost podmiňující okolnost použití vyšší trestní sazby. Z hlediska kategorizace recidivy jde o speciální, monotropní recidivu. Jak již bylo vysvětleno v minulé kapitole, takto pojatá recidiva nereflektuje dostatečně strukturu

---

¹¹⁷ DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FREMR, R., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. Systém ASPI: Wolters Kluwer, 2015.

¹¹⁸ ŠÁMAL, P., GŘIVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a kol. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 441.

kriminální recidivy, jelikož se pachatelé orientují spíše druhově.¹¹⁹ Jako příklad poslouží trestné činy, které jsou si svými důsledky velice podobné. Při krádeži, zpronevěře i podvodu pachatel sleduje nedovolenou akvizici cizí věci a tím vlastní obohacení. Všechny tyto trestné činy mají recidivu jako skutkovou podstatu, avšak chybí mezi nimi provázanost, přestože se jich často dopouští stejní pachatelé.

Na rozdíl od institutů obecné části se tato recidiva projevuje už ve výroku o vině, ve kterém je konstatována konkrétní skutková podstata. Při naplnění zákonných znaků je soud povinen zařadit chování obžalovaného pod správnou skutkovou podstatu a tím dochází automaticky ke zvýšení trestní sazby. Má tedy vliv na výši trestu, často však také ovlivňuje druh trestu. Kvalifikované skutkové podstaty postihující recidivu totiž u některých trestných činů vylučují uložení alternativních trestů.¹²⁰

Ve zvláštní části najdeme dvě základní metody, kterými je tato problematika upravena. V celkem dvaceti sedmi kvalifikovaných skutkových podstatách (v minulé právní úpravě jich bylo čtrnáct) se setkáme s formulací „*spáchal-li čin opětovně*“. Trestní kolegium Nejvyššího soudu tento pojem rozvedlo: „K naplnění zákonného znaku spočívajícího v tom, že pachatel spáchal čin „*opětovně*“, stačí jakýkoliv případ opakování téhož trestného činu tímž pachatelem, přičemž není významné, zda se jednalo jen o nedokonaný trestný čin. Nevyžaduje se, aby pachatel byl za takový čin již dříve pravomocně odsouzen či potrestán, a není významné, zda ohledně takového odsouzení již platí fikce, že se na pachatele hledí, jako by odsouzen nebyl. Rozhodná není ani délka doby, která uplynula od spáchání dřívějšího takového činu, případně délka doby, jež uplynula od předchozího odsouzení za něj.“¹²¹

Jelikož není třeba předchozího odsouzení, ustanovení logicky napadá i na trestání souběhu. V tomto kontextu je nutné zmínit, že tato pravidla nelze aplikovat na případy pokračování v trestném činu nebo hromadný trestný čin, jelikož jsou z pohledu trestního práva hmotného jedním skutkem.¹²² Ve zvláštní části se vyskytuje také podobný termín „*opakovaně*“, který je příznačný právě pro hromadné trestné činy. V případě trestání recidivy se jedná o trvalou recidivu, protože nezáleží, jestli došlo k zahlázení odsouzení či jaká doba uběhla od předchozího trestného činu.

---

¹¹⁹ BLATNÍKOVÁ, Š. Paradigma kriminální kariéry. Trestněprávní revue, 2009, č. 3, s. 75-81.

¹²⁰ Například nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 nebo týrání zvířat podle § 302 trestního zákoníku.

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011, publikováno R 58/2011 tr.

¹²² BAMBUŠKOVÁ, V., DOSTÁL, P., KVAPIL, M., TOBOLKOVÁ, A., VALTROVÁ, M., ŽMOLÍKOVÁ, D. [MOKA] Zákon trestní zákoník - judikatorní komentář. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Systém Codexis: Pokračování v trestném činu.

S drobnou modifikací je takto trestána i recidiva v případě obecného ohrožení, kde je navíc vyžadováno, aby byl čin opětovně spáchán v krátké době. V tomto případě jde o recidivu dočasnou. Šámalová k tomu doplňuje: „Znak opětovně v krátké době není zpravidla naplněn, pokud mezi spácháním jednotlivých trestných činů je časové rozpětí delší než tři roky¹²³“. V důvodové zprávě nelze dohledat účel této deviace, neboť zákonodárce pouze převzal úpravu z předchozího trestního zákona.

Tento způsob postihu recidivy zákonodárce vymezil zejména u závažnější kriminality. Nachází se tak například u kvalifikovaných skutkových podstat vraždy, těžkého ublížení na zdraví, mučení a jiného nelidského a krutého zacházení nebo svádění k pohlavnímu styku. Vzhledem k poslednímu uvedenému je zvláštní, že takto není postižena recidiva u závažné kriminality jako je znásilnění či pohlavní zneužití, což se jeví jako nesystematický nedostatek i vzhledem k tomu, že ani jeden z těchto trestných činů nelze v základní skutkové podstatě trestat dle pravidel pro mimořádné zvýšení sazby u zvláště závažné recidivy. Zde je to navíc o to pozoruhodnější, že v minulém trestním zákoně tato možnost byla zakomponována.

Druhá metoda postihu recidivy ve zvláštní části je vázána na „odsouzení nebo potrestání v posledních třech letech“. Je zjevné, že na rozdíl od výše uvedeného způsobu, lze toto aplikovat pouze na recidivu, nikoliv na souběh. K rozdílu mezi odsouzením a potrestáním v tomto ustanovení se vyjadřuje Šámal: „U „odsouzení“ je rozhodující právní moc rozsudku, kdežto u „potrestání“ okamžik výkonu trestu, upuštění od výkonu trestu, okamžik podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti nebo zákazu pobytu, prominutí trestu nebo jeho zbytku na základě milosti, amnestie apod.“¹²⁴ Doba tří let začne běžet až v nejzazší možné chvíli - v případě výkonu trestu až propuštěním. Ustanovení však díky formulaci „odsouzení“ lze aplikovat i na situace, kdy z nějakého důvodu vůbec nedošlo k výkonu trestu. Časový úsek tří let vychází pravděpodobně z premisy, že nejzávažnější recidivou je ta, která je spáchána v krátkém intervalu, tedy do jednoho roku, a hned po ní ve středním intervalu, tedy do tří let. V delších intervalech již neznačí takovým způsobem narušenost pachatele a může být třeba jen pouhým excesem.¹²⁵

Trestných činů, u kterých je recidiva upravenou touto metodou, je celkem jedenáct, přičemž všechny sledují majetkový prospěch. Trestné činy u této metody jsou nižší závažnosti

---

¹²³ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2768.

¹²⁴ ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1976.

¹²⁵ OSMANČÍK, O., SUCHÝ, O., NOVOTNÝ, O. K otázkám zvýšení účinnosti boje proti recidivě. In: Právnícké štúdie ročník XX. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1972, s. 143 an.

než u metody první. Odchylku lze najít u dvou skutkových podstat. U trestného činu poškozování spotřebitele je interval prodloužen na pět let, zatímco u ohrožení pod vlivem návykové látky je zkrácen na dva roky. Význam těchto odchylek nelze z důvodové zprávy zjistit, lze však předpokládat, že tím legislativa chtěla vyjádřit menší či vyšší závažnost a nebezpečnost. V původní verzi zákoníku bylo těchto trestných činů třináct, avšak u týrání zvířat byla tato okolnost novelou 114/2020 změněna na „spáchal opětovně“ a u zanedbání povinné výživy novelou 390/2012 vypuštěna úplně.

Krádež je specifickým trestným činem, na který je potřeba se zaměřit, neboť je nejfrekventovanějším trestným činem ve vězeňské populaci.¹²⁶ Že krádež nese vysoký podíl celkové trestné činnosti lze koneckonců zjistit i z jiných statistik nebo kriminologických publikací.¹²⁷ Dalším specifikem je fakt, že téměř u třetiny vězňů to byla první trestná činnost, za kterou kdy byli odsouzeni.¹²⁸ Od ostatních trestných činů se liší zejména tím, že opakované páchaní krádeže není upraveno jako kvalifikovaná skutková podstata, ale jako alternativní základní skutková podstata a recidiva tak v tomto případě zakládá trestní odpovědnost, což je změna oproti předchozí právní úpravě. Je nutné upozornit, že podle Říhy se ne všichni autoři shodují, že se jedná o základní skutkovou podstatu. Upozorňuje však, že většina autorů tento názor zastává a vyplývá to také z důvodové zprávy.¹²⁹

Touto problematikou se po nabytí účinnosti nového trestního zákoníku opakovaně zabývaly senáty Nejvyššího soudu. Ač shodně konstatovaly, že odstavce 1 a 2 jsou samostatnými skutkovými podstatami, nedošly ke shodě ohledně právní kvalifikace. Jako samostatné skutkové podstaty by totiž mohly zakládat jednočinný souběh. Dalším problémem by mohla být právní kvalifikace těchto činů pouze jako § 205 odst. 2. Při následujícím spáchání tohoto činu by za tehdejšího znění nebylo možné jej subsumovat pod tento odstavec, protože odkazoval právě na opakované páchaní prvního odstavce. Nakonec rozhodoval velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu, který judikoval, že opakované páchaní krádeže je nutné kvalifikovat jako jeden přečin krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) až e), odst. 2 a nezakládá tak jednočinný souběh.¹³⁰

---

¹²⁶ Statistické ročenky Vězeňské služby.

<https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

¹²⁷ TITLOVÁ, M. [Majetková kriminalita] In: JELÍNEK, J. a kol. Kriminologie. Praha: Leges, 2021, s. 359.

¹²⁸ DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. s. 42 a 46.

¹²⁹ ŘÍHA, J. Nové pojetí trestného činu krádeže. Trestněprávní revue, 2009, č. 10, s. 291-299.

¹³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 15 Tdo 706/2011, publikováno R 33/2012.

Během své existence toto ustanovení prošlo důležitou změnou. Zatímco původní znění výslovně vyžadovalo opakované spáchání činu uvedeného v odstavci 1, novelou 330/2011 Sb. bylo toto změněno na „*takový čin*“. Důvodová zpráva to vysvětluje takto: „Na základě požadavků praxe dochází k terminologické změně a používá se tradiční spojení „*takový čin*“ (srov. § 247 odst. 1 písm. e) zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon). Cílem této změny je možnost efektivnějšího postihu recidivy, zejména v případech majetkové trestné činnosti.“¹³¹ V tomto kontextu je vhodné zmínit, že za účinnosti minulého trestního zákona soudní praxe dovodila, že pro účely recidivy krádeže nebyla potřeba, aby předchozí trestný čin byl formálně trestný čin krádeže, ale mohlo se jednat i o čin obdobný, například loupež.¹³² Vyloučení takové aplikace trestním zákoníkem byla pravděpodobně legislativní chyba, která byla výše zmíněnou novelou zhojena. Obdobný trestný čin, jak uvádí soudní praxe současného trestního zákoníku, naplňuje všechny znaky trestného činu krádeže, tedy „*přisvojení si cizí věci jejím zmocněním*“¹³³ Nelze tak aplikovat například na podvod nebo zpronevěru, neboť tyto trestné činy neobsahují prvek „*zmocnění se*“.

---

¹³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb.

¹³² Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 9. 1996, sp. zn. 3 To 595/96, publikováno R 22/1997 tr.

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 15 Tdo 706/2011, publikováno R 33/2012.

4. Recidiva a výkon trestu odnětí svobody

Nepodmíněné odnětí svobody dostává v této práci svou vlastní část, neboť je navzdory snahám o vyšší užívání alternativních trestů stále velmi často ukládaným trestem. Podmíněné varianty, ať už s dohledem nebo bez, jsou pachatelům ukládány vůbec nejčastěji. Údaje se logicky liší u jednotlivých trestných činů v závislosti na závažnosti páchané trestné činnosti i na trestní minulosti pachatelů. Pro příklad lze uvést, že v letech 2016 až 2020 bylo nepodmíněně odsouzeno pouhé procento pachatelů krádeže bez trestní minulosti. V kontrastu k tomu soudy poslaly do vězení 39 % pachatelů krádeže a 61 % pachatelů loupeže s trestnou minulostí. Podobné trendy lze pozorovat i u jiných trestných činů.¹³⁴

V případech závažnější trestné činnosti je trest odnětí svobody jediným trestem, který je možné uložit samostatně, a ve srovnání s ostatními tresty představuje nejcitelnější zásah do práv a svobod odsouzeného.¹³⁵ Mezi jeho nesporné výhody patří jeho schopnost izolovat pachatele od zbytku společnosti a tím účinně zabránit páchání další trestné činnosti. Dále, díky své tvrdosti, je (potenciálním) pachatelem skutečně vnímán jako potrestání a z tohoto důvodu je mocným nástrojem individuální i generální prevence. V neposlední řadě, na rozdíl od ostatních trestů, je pravděpodobnější, že společností i poškozeným bude vnímán jako trest spravedlivý a adekvátní k jednání pachatele. Je totiž pravděpodobné, že stejně jako pachatelé, tak i veřejnost, nepovažuje alternativní tresty jako skutečné potrestání.

Během výkonu trestu je možné na vězněného intenzivně působit a snažit se tak předcházet dalšímu kriminálnímu jednání. Odsouzení ve vězení podstupují specializované programy v závislosti na druhu kriminálního chování. Netík uvádí celou řadu programů, například GREPP je zaměřený na nápravu pachatelů trestné činnosti páchané na dětech.¹³⁶ Takových specializovaných programů je mnohem více a velká část z nich je importována ze zahraničí. Důležitým instrumentem je určitě pracovní zařazení ať už v chodu věznice nebo pro externí firmy. Vězeň získává nebo si udržuje pracovní návyky, zároveň tak i přispívá na uhrazení svého pobytu ve vězení, především však hradí dluhy (nejčastěji právě z trestné činnosti). Bohužel není možné zajistit pracovní zařazení pro každého odsouzeného. Dále ve věznicích existují účinné terapeutické programy v oblasti adiktologie (nejen drogové či

---

¹³⁴ DRÁPAL, J., ŠOLTÉS, M., SVITÁKOVÁ, K., CIBULKA, J. Internetová aplikace JakTrestame.cz. <https://jaktrestame.cz/aplikace/>.

¹³⁵ DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ, T. (eds.) České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 1.

¹³⁶ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ J. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 248.

alkoholové, ale i u dalších závislostí). V tomto ohledu je zajisté výhodná i snížená dostupnost návykových látek v podmínkách věznice. Zajímavým bonusem je i možnost získání profesní kvalifikace. Například v Plzeňské věznici se může odsouzený vyučit zámečnickem. Zde je třeba podotknout, že z dokladu o ukončení vzdělání není možné zjistit, že bylo vzdělání realizováno ve věznici, aby tak nedocházelo ke zbytečné stigmatizaci nebo snížení významu takového vzdělání.

Trest odnětí svobody není dokonalým řešením a má i své stinné stránky. Kromě jeho nákladnosti je to i věžňovo odtržení z běžného života, zpretrhání sociálních a pracovních kontaktů, což ztěžuje začlenění do společnosti po propuštění. Vězni nejsou pod neustálým dohledem a velmi nebezpečné jsou i vazby, které si během svého pobytu vybudují, a proto velká část pedagogické a výchovné práce musí směřovat právě k potlačení negativních důsledků inkapacity.

4.1. Zařazení do věznice

Do roku 2017 podle § 56 trestního zákoníku recidiva ovlivňovala zařazení vězně do typu věznice dle vnější diferenciaci. Skutečnost, že byl pachatel recidivista, mohla totiž ovlivňovat, zda byl odsouzený umístěn do věznice s dohledem, dozorem nebo ostrahou. Zvýšená ostraha na recidivě přímo závislá nebyla. Ve vězeňském žargonu se pak odsouzeným, s ohledem na označení jednotlivých ustanovení, říkalo „*áčkaři, béčkaři, céčkaři a děčkaři*“. Novelou 58/2017 Sb. byla tato diferenciaci zrušena a ve vnější diferenciaci zůstala jen ostraha a zvýšená ostraha a tím bylo tento způsob rozřazování poměrně zásadně změněn.

Neznamená to ale, že by tehdejší rozdělení věznic úplně zaniklo. Zákonodárce jej přesunul do § 12a zákona o výkonu trestu odnětí svobody. Věznice s ostrahou se nově dělí na nízký, střední a vysoký stupeň zabezpečení. Přesun není pouze formální, ale změna je i funkční. Nově o konkrétním zařazení v rámci věznice s ostrahou rozhoduje ředitel nástupní věznice na základě stanoviska odborné komise při pobytu vězně v přijímacím oddělení věznice. Jedním z kritérií je pak i předchozí pobyt ve výkonu trestu odnětí svobody, tedy recidiva v penologickém smyslu. Nepřihlíží k odsouzení jako takovému, ale ke zkušenosti odsouzeného s pobytem ve vězení, což může být přínosem z hlediska zařazování vězňů s žádnými nebo menšími zkušenostmi ve výkonu trestu odnětí svobody od těch zkušenějších. Jinými slovy institut zahlazení nemá v tomto pojetí recidivy žádný vliv.

V rámci daného oddělení jsou vězni poté rozdělení dle zákonných kritérií. Důležité z hlediska recidivy je, že podle § 7 písm. b) se zpravidla odděleně umísťují odsouzení, kteří jsou opakovaně ve výkonu trestu, od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé.

K zahlazení odsouzení se nepřihlíží. Účelem nepochybně je, aby se zamezilo šikaně a útlaku ze strany trestanců, kteří mají větší zkušenosti s výkonem trestu odnětí svobody.

Tato podoba ustanovení byla přijata novelou 165/2020 Sb. až v nedávné době. Dřívější znění bylo totiž dle důvodové zprávy nejednoznačné a bylo potřeba jej přeformulovat tak, aby bylo zjevné, že se jedná o recidivistu v penelogickém smyslu.¹³⁷ V předešlé úpravě chyběl dovětek o zahlazení odsouzení. V praxi pak, dle rozhovorů s ředitelem Plzeňské věznice, docházelo k rozporům v pojetí tohoto ustanovení mezi Vězeňskou službou a státním zastupitelstvím, které zajišťuje dozor nad dodržováním předpisů ve věznicích. Zatímco státní zastupitelství se k ustanovení stavělo striktně pozitivisticky a vyžadovalo, aby personál neuplatňoval tento postup u recidivistů, jejichž odsouzení bylo zahlazeno, věznice se odvolávala na zjevný účel tohoto ustanovení, tedy předcházení možné šikaně ze strany opakovaně vězněných. Dále také namítala, že daný postup není žádným způsobem recidivistům k tíži. Svá tvrzení podložila mimo jiné i komentářem, ve kterém Kalvodová píše, že „cílem je eliminovat možné nežádoucí ovlivňování některých kategorií odsouzených a případné problémy či krizové situace vyplývající ze společného soužití určitých skupin osob.“¹³⁸ Obsahem této práce měl původně být i návrh změny tohoto ustanovení, avšak zákonodárce problém z iniciativy Generálního ředitelství Vězeňské služby již vyřešil.

4.2. SARPO jako nástroj prevence proti recidivě

SARPO (Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených) je prediktivním nástrojem, který slouží k vyhodnocení rizik, která by mohla v budoucnu vést k páčání další trestné činnosti. Celý je koncipován tak, aby plnil účel zákona o výkonu trestu odnětí svobody, kterým je snižovat u odsouzených nebezpečí recidivy, zabránit jim v páčání trestné činnosti, chránit před potenciálními pachateli a připravit je na soběstačný život. Výstupem tohoto nástroje je komplexní zpráva (Příloha č. 2 a Příloha č. 3), která u vězňů podrobně analyzuje kriminogenní faktory, které by mohly mít za následek další selhání. V komplexní zprávě lze najít velmi obsáhlé informace o odsouzeném, které jsou kvantifikovány na základě připravených vzorců. Na jejím podkladě se pak vybírá vhodný program zacházení.¹³⁹ Komplexní zpráva existuje ve třech podobách v závislosti na délce uloženého trestu a povaze trestné činnosti odsouzeného.

---

¹³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2020 Sb.

¹³⁸ KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář. Wolters Kluwer: 2012. Systém ASPI: Umísťování odsouzených.

¹³⁹ PETRAS, M., JIŘIČKA, V., HŮRKA, J., NETOČNÝ, M., PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele. Trestněprávní revue. 2010, č. 9, s. 283.

SARPO *minimální* je vypracováno u odsouzených s délkou věznění do půl roku s předpokládanou nízkou intenzitou zacházení, *základní* pro odsouzené nad půl roku vězení a *rozšířené* pro odsouzené za specifickou trestnou činnost.¹⁴⁰ Termín *specifická trestná činnost* bude vysvětlen v podkapitole Statické faktory.

SARPO je komplexním nástrojem, který je součástí Vězeňského informačního systému. Je to počítačový program, do kterého speciální pedagogové a vychovatelé zadávají údaje získané při práci s vězněm po jeho nástupu do výkonu trestu. Na jejich základě jsou potom vypočítávány konkrétní hodnoty, ze kterých je patrná rizikovost recidivního chování. Výpočty nejsou jen tak nahodilé, ale spojují dlouhodobé poznatky z kriminologie a penologie. Rizika systém rozděluje na statické faktory, tedy ty, které se již nedají ovlivnit, a dynamické faktory, se kterými lze pracovat. Na základě analýzy způsobené trestné činnosti je v komplexní zprávě zdůrazněna také způsobená újma a potenciální oběť možných budoucích trestných činů. Hodnotí se i adaptace odsouzeného po nástupu do výkonu trestu, ochota a schopnost dodržovat stanovený řád. Důležitou proměnnou je i postoj odsouzeného ke své trestné činnosti, k jednotlivým rizikovým faktorům a jeho motivace do budoucna. Pozitivnější výsledek mohou mít za následek protektivní faktory. To jsou skutečnosti ze statické i dynamické oblasti. Autoři SARPA je popisují takto: „Protektivní faktory jsou faktory, které mírní nebo tlumí efekty rizika. Jejich přítomnost zvyšuje odolnost vůči působení faktorů rizikových. Dokážou zvyšovat odolnost jedince před rizikem páchaní trestné činnosti tím, že působí v protikladném směru než rizika kriminogenní. Obě skupiny faktorů (tj. rizikové a protektivní) jsou v neustálé interakci a vzájemně se ovlivňují.”¹⁴¹

Výsledkem není však jen jediné číslo, ale celá řada údajů. Sociální pracovník Plzeňské věznice a spoluautor projektu SARPO Hůrka, dle našeho rozhovoru, spatřuje velkou výhodu projektu v elektronizaci výstupních dat. Vychovatel či speciální pedagog může jednoduše v systému vyhledávat podobné typy odsouzených a zařazovat je do správných programů. Dříve tato práce vyžadovala zdoluhavé porovnávání jednotlivých spisů. Další výhodu vidí i v usnadnění práce se systémem. Jsou v něm předem formulace a fráze, pro pracovníky je tak mnohem snadnější pojmenovávat jednotlivé problémy.¹⁴² Tím došlo k sjednocení postupu vězeňských pracovníků napříč celou republikou. Navíc všichni zaměstnanci v rámci vězeňské služby pracují s jednotnou terminologií. I tak bohužel vykazují komplexní zprávy určitou

---

¹⁴⁰ DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 23.

¹⁴¹ DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, 132.

¹⁴² DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ, T. (eds.) České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 255.

chybovost, kterou lze připsat na vrub lidskému faktoru. Chyby však zásadně neovlivňují závěry komplexních zpráv.

Za těžiště celého systému považuje Hůrka interpretaci dat a jejich užití při práci s jednotlivými vězni. Komplexní zprávu pojmenovává nadneseně jako „*vstupní diagnostiku*“. Ta se zatím bohužel aktualizuje jen při dalším odsouzení pachatele. Do budoucna by viděl jako vhodné zavést do systému i průběžná hodnocení, tedy plnění jednotlivých programů a vývoj dynamických faktorů za dobu výkonu trestu, a tím dostat kompletní obraz průběhu celého trestu. Tyto podklady by mohly pomáhat soudci při rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu.

4.2.1. Statické faktory

Statické faktory jsou buď úplně neměnné nebo se mění pouze jedním směrem (například věk). Je tedy jasné, že na tyto faktory nelze během výkonu trestu žádným způsobem působit, ale je potřeba je analyzovat, neboť jsou velmi často důležitým prediktorem budoucí trestné činnosti.

Jedním z nejdůležitějších faktorů je trestní minulost. V průběhu vývojové fáze se podařilo zajistit pro vězeňskou službu přístup do rejstříku trestů, a tak mohli do rozboru zahrnout i data o počtu záznamů, věku prvního odsouzení a podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody v celkovém počtu odsouzení. Z počtu záznamů tak lze snadno vidět, jak bohatá je vězňova trestní minulost a přímo tak lze dovozovat jeho náchylnost k páchání trestné činnosti. Věk prvního odsouzení považuje, dle našeho rozhovoru, autor systému Hůrka za velmi důležitou složku. Dle badatelů v oblasti kriminologie lze z brzkého prvního odsouzení předpokládat jedincovu dlouhou kriminální kariéru.¹⁴³ To je patrné i z komplexní zprávy odsouzeného *Staršího Recidivisty*¹⁴⁴ (Příloha č. 2), který byl ve vězení v minulosti dvanáctkrát, má dvacet jedna záznamů v rejstříku trestů a příznačně byl poprvé odsouzen již ve věku sedmnácti let.

Z podílu nepodmíněných trestů odnětí svobody lze dovodit závažnost jeho předchozí kriminální činnosti a také absenci pozitivní reakce na předešlé pobyty ve vězeňském zařízení. Má také bohaté zkušenosti s alternativními tresty. Na *Staršího recidivistu* již bylo působeno podmíněným odsouzením, peněžitým trestem i trestem obecně prospěšných prací.

---

¹⁴³ BLATNÍKOVÁ, Š. Paradigma kriminální kariéry. Trestněprávní revue 3/2009, s. 78 nebo MAREŠOVÁ A. a kol., Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice), IKSP: 2011, s. 134.

¹⁴⁴ Jméno bylo změněno při anonymizaci dokumentu a bylo vybráno tak, aby umožnilo přehlednější interakci s přílohami.

V sekci způsobená újma lze najít údaje o závažném kriminálním chování. „Za závažné kriminální chování se považuje specifická trestná činnost, do které řadíme trestnou činnost násilné povahy, se sexuálním nebo drogovým kontextem.“¹⁴⁵ Důležitým znakem může být i fakt, že takovou činnost páchal odsouzený opakovaně. Kromě trestní minulosti se specificky hodnotí i aktuální trestná činnost, tedy zda poslední odsouzení bylo za trestný čin z kategorie specifické trestné činnosti.

Tyto údaje je potřeba interpretovat i ve vztahu k věku. S přibývajícím věkem totiž dle Vejberové dochází k utlumení trestné činnosti až postupnému ukončení kriminálního chování.¹⁴⁶ Při výpočtu rizika tak může vyšší věk podstatně snížit výsledné číslo, jak lze vidět ve srovnání *Staršího Recidivisty* a *Mladšího Recidivisty* (Příloha č. 3). Zatímco *Staršímu Recidivistovi* byl v době vypracování komplexní zprávy šedesát let, má bohatší trestní minulost a aktuální trestná činnost je násilná, *Mladšímu Recidivistovi* bylo dvacet sedm let a je odsouzený za nenásilnou trestnou činnost. Přesto dosahuje mnohem většího statistického rizika než první uvedený.

Hůrka při rozhovoru uvedl, že při výzkumu a tvorbě SARPO zjistili, že statické faktory jsou silně dominantní nad těmi dynamickými. Velmi důležitou roli dle něj hraje právě věk prvního odsouzení v kombinaci s aktuálním věkem a bohatou trestní minulostí, čemuž odpovídá i výpočet výsledného rizika.

4.2.2. Dynamické faktory

„Dynamické faktory jsou charakterizovány vlastnostmi a situacemi, které jsou otevřené změnám.“¹⁴⁷ Každý faktor obsahuje předem stanovená rizika (jejich podoba není definitivní a stále se rozšiřuje). Právě k eliminaci těchto rizik by měla směřovat práce s odsouzeným. Do systému jsou zařazeny specifické oblasti, které mohou mít za následek další selhání. Celkem obsahuje sedm faktorů - *Bydlení, Zaměstnání, Finance, Rodina a sociální kontakty, Závislost, Osobnost a chování, Vzdělání a výchova*. Z výše uvedeného je zřejmé, jakým způsobem lze na odsouzeného působit. V případě závislosti je klíčové stanovit léčbu, v případě rizik v oblasti práce umožnit odsouzenému si doplnit pracovní kvalifikaci, vytvořit mu pracovní návyky atd.

---

¹⁴⁵ DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 18.

¹⁴⁶ VEJBEROVÁ, A. Kriminální recidiva, Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. 2011, vedoucí disertační práce prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc., s. 37.

¹⁴⁷ DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018, s. 20.

U jednotlivých faktorů nejdříve zpracovatel zjistí s vězněm situaci, ve které se v té oblasti nachází. Relevantní údaje pak zhodnotí a zařadí je pod jednotlivá rizika. Velmi důležitá je i motivace odsouzeného. Hodnotí se, zda si je vězeň vědom identifikovaných rizik, zda vidí souvislost mezi riziky a trestnou činností, zda má zájem o řešení rizik a jestli už podnikl kroky k jejich řešení.

Výsledné hodnocení má svou objektivní a subjektivní stránku. Objektivní je stanovena předem danými počítačovými výpočty. Subjektivní dává prostor pracovníkovi, který faktor vypracovává, aby zvýšil či snížil výsledné riziko dle vlastní analýzy odpovědi respondenta. Značnou komplikací u dynamických faktorů je totiž fakt, že velkou měrou záleží na kooperaci vězně a jeho ochotě informace sdělit a schopnosti speciálního pedagoga či vychovatele tyto informace získat a analyzovat. Vězeň totiž může záměrně lhát, dané skutečnosti bagatelizovat nebo si jich nemusí být vůbec vědom.

4.3. Podmíněné propuštění z výkonu trestu

Podmínečné propuštění z výkonu trestu je institut trestního práva, který umožňuje propuštění pachatele, ačkoliv nebyl vykonán celý trest. Motivuje odsouzeného k vzornému chování, snaze o polepšení a k náhradě škody a odčinění újmy. Tuto roli ve svém nálezu konstatuje i Ústavní soud.¹⁴⁸ Výrazně snižuje potenciál trestu chránit společnost fyzickým oddělením odsouzeného od zbytku společnosti. Při nesprávném uvážení o podmíněném propuštění může dojít k předčasnému propuštění potenciálního pachatele. Brzdícím mechanismem je fakt, že propuštěnému je stanovena zkušební doba a mohou být uloženy i přiměřené povinnosti a omezení a dohled probační a mediační služby. Více posiluje funkci nápravnou. Vězeň je pozitivně motivován k absolvování nápravných programů, eliminaci kriminogenních faktorů a bezproblémovému výkonu trestu. Druhotně má i svůj ekonomický význam a snižuje stavy přeplněných věznic. V takové podobě je určitě zdařilým a užitečným institutem, který může sloužit ke snadnější resocializaci odsouzeného i jeho konsolidaci s poškozeným.

V evropských úpravách lze pozorovat dva základní způsoby úpravy podmíněného propuštění. Na jedné straně je mandatorní systém, ve kterém je při splnění podmínek stanovených zákonem nárok na podmíněné propuštění. V diskrečním systému je na druhé straně vázáno na splnění určitých podmínek (například absolvování části výkonu trestu) a úvaze orgánu, který o něm rozhoduje.

---

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 2201/16, publikováno 4/2017 USn.

Institut není v našem právním řádu žádnou novinkou. Předěšlé trestní zákony jej znaly a ten recentnější se velmi podobal dnešní úpravě, ačkoliv proběhly určité změny, z nichž nejdůležitější je přidání speciální úpravy podmíněného propuštění u přečinů. Všechny však vycházeli z diskrečního systému, jak je patrné i z judikatury Ústavního soudu.¹⁴⁹ Diskreční systém má však své nevýhody. Při příliš široce stanovených diskrečních kritériích může docházet k nerovnostem v rozhodování jednotlivých případů u různých soudů. Uvážení soudce je velmi často závislé i na vyjádření ústavu, ve kterém vykonává svůj trest, a tyto podklady se v praxi mohou lišit u různých věznic. Další nevýhodou je i neznámý datum propuštění, což snižuje možnost vězně na přípravu k životu mimo mříže.¹⁵⁰

Trestní zákoník rozlišuje celkem pět variant podmíněného propuštění v závislosti na stupni závažnosti trestného činu. V základním modelu se vyžaduje, aby odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody. V privilegovaných případech, kdy je odsouzený poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody a nebyl odsouzen za taxativně vymezený zvlášť závažný zločin, postačí vykonání pouhé třetiny uloženého trestu. Zákonodárce se zde rozhodl zohlednit recidivu v penologickém smyslu, a pro prvovězněné je tak úprava příznivější. Dle § 331 odst. 1 trestního řádu má odsouzený právo podat žádost jednou za půl roku. Ústavní soud se vyjádřil, že oba výše uvedené případy jsou v tomto smyslu stejnou žádostí, a tedy není možné v období šesti měsíců podat žádost dle obou variant.¹⁵¹ Rozporoval tak publikované rozhodnutí Městského soudu v Praze, který tento postup shledal zákonným.¹⁵²

Pro oba případy shodně nestačí pouhý běh času, ale musí být splněno, aby odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného. Dle Hulmákové tato formulace obsahuje jak plnění obecných povinností (například plnění vyživovací povinnosti nebo náhrady škody), tak povinnosti vyplývající z § 28 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, kam patří například plnění kázeňských a pořádkových povinností.¹⁵³ Rozhodným bude jistě i řádné absolvování nápravných programů zacházení. Ačkoliv je žádoucí, aby odsouzený zaujal

---

¹⁴⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 56/05, publikováno 7/2005 USu nebo Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/09, publikováno 10/2009 USu.

¹⁵⁰ TOURNIER, P. V. Systems of Conditional Release (Parole) in the Member States of the Council of Europe. Champ pénal/Penal field, I/2004. <https://journals.openedition.org/champpenal/378>.

¹⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. I. ÚS 3360/20.

¹⁵² Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. 2. 2018, sp. zn. 6 To 59/2018, publikováno R 33/2018 tr.

¹⁵³ HULMÁKOVÁ, J. Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav. Trestněprávní revue, 2017, č. 2, s. 27-35.

negativní stanovisko ke své trestné činnosti, trestného činu litoval a pokusil se nahradit způsobenou újmu, není dle Ústavního soudu podmínkou, aby se k trestnému činu doznal.¹⁵⁴ To by dle jeho rozhodnutí odporovalo listinou zaručenému právu na spravedlivý proces. Prognóza řádného života pachatele vychází jednak z jeho polepšení, jak je popsáno výše, tak ze sociálních poměrů, které má na svobodě. Důležité jsou rizikové dynamické faktory, které hodnotí i SARPO, tedy rodinné, pracovní poměry, bydlení, vazby na kriminální skupiny a další. SARPO v současné době bohužel není možné pro tyto účely využívat, neboť komplexní zpráva je zatím pouze vstupním vyšetřením a neobsahuje údaje o průběhu výkonu trestu. Bylo by jistě vhodné, aby se do budoucna toto změnilo a bylo možné SARPO po jeho doplnění o průběh trestu využívat jako podklad při podmíněném propuštění, jako je tomu dlouhodobě například v Anglii a Walesu, kde Probační a mediační zajišťuje, aby podklady z obdobného systému OASys¹⁵⁵ byly soudci dostupné při rozhodování.

Další variantou je předčasné propuštění u přečinů, coby méně závažné trestné činnosti. Není u nich totiž potřeba vykonání určité doby trestu. Odsouzený musí prokázat svým vzorným chováním a plněním povinností, že dalšího výkonu trestu není třeba. Problémem může být, že zde není stanovena minimální doba, po kterou by výše uvedené měl odsouzený prokazovat a není tedy úplně jasné, kdy nejdříve může být vězeň propuštěn. Poněkud problematická je i druhá věta, podle které soud nevyhoví návrhu ředitele věznice na podmíněné propuštění odsouzeného na svobodu, jen je-li zjevné, že by odsouzený po propuštění na svobodu nevedl řádný život. Někteří autoři ji kritizují jako ústavně nekonformní, neboť soud má být při svém rozhodování vázán pouze zákonem. V těchto případech může být pro soud velmi obtížné prokazovat, že by nevedl řádný život a je tak fakticky vázán návrhem ředitele věznic¹⁵⁶. Ředitel věznice je v praxi pouze formální tváří tohoto návrhu, který na základě vnitřních zmocnění vypracovávají odborní zaměstnanci.

Zpřísněný režim platí u pachatelů, kteří spáchali trestný čin vyjmenovaný v § 88 odst. 4 trestního zákoníku či odpykávají výjimečný trest nad dvacet do třiceti let. V těchto případech nemohou být propuštěni dříve, než vykonají dvě třetiny uloženého trestu. U osob, které jsou odsouzené k výjimečnému trestu doživotí, je to dokonce fixně dvacet let. Vedle stanovené doby existuje ještě další kumulativní podmínka, totiž že nesmí hrozit, že spáchá po

---

¹⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17, publikováno 24/2019 USn.

¹⁵⁵ Z tohoto systému tvůrci SARPO původně vycházeli, nakonec se však rozhodli udělat vlastní systém šitý na míru našemu vězeňskému prostředí.

¹⁵⁶ MORKOVIN, O. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody po novele provedené zákonem č. 390/2012 Sb.. Trestněprávní revue, 2015, č. 9, s. 199-204.

propuštění stejný nebo jiný zvláště závažný zločin. Vodítkem pro rozhodování jsou okolnosti činu, pro který byla osoba odsouzena a povaha její osobnosti.

Ke všem možnostem podmíněného propuštění se vyjádřil Ústavní soud. Ve svém rozhodnutí konstatoval, že nelze dle současné právní úpravy judikaturně vyloučit podmíněné propuštění u jakékoliv skupiny odsouzených, ani pokud se jedná o chronické recidivisty. Jednotlivé případy je třeba dle tohoto rozhodnutí posuzovat individuálně a nahlížet na pachatele i v kontextu jeho možnosti nápravy ve výkonu trestu odnětí svobody.¹⁵⁷

Institut dohledu u podmíněného propuštění v závěrečné zprávě, ve které se dotazovali soudců na potenciální změny legislativy podmíněného propuštění, uvádí, že několik soudců navrhovalo, aby se při rozhodování o podmíněném propuštění více brala v úvahu trestní minulost, charakter trestné činnosti nebo aby bylo znemožněno žádat o podmíněné propuštění, pokud již v minulosti tento institut odsouzený využil a selhal.¹⁵⁸ Takový postup by zajisté více naplnil izolační funkci trestu, nicméně by odsouzení byli méně motivováni k nápravě a v podstatě takový přístup vlastně popírá možnost, že by pachatelé mohli být v průběhu výkonu trestu napraveni. To by bylo v rozporu s názorem Ústavního soudu, který tvrdí, že: „právě náprava odsouzeného nejefektivněji vede k ochraně společnosti, tedy k naplnění účelu trestního práva ve společnosti.“¹⁵⁹

Od 1. 2. 2020 došlo ke změně institutu podmíněného propuštění, a to zejména v jeho procesní podobě. Pro odsouzeného již není možné zasílat žádosti přímo na soud. Namísto toho se podává vždy prostřednictvím věznice. Nově věznice k návrhu vedle stanoviska ředitele obligatorně připojí i vyhodnocení průběhu a účinnosti programu zacházení s odsouzeným, zhodnocení průběhu a úspěšnosti výkonu ochranného léčení, pokud bylo odsouzenému uloženo, a uvede i další skutečnosti, které mohou mít význam pro rozhodnutí soudu. Dle Důvodové zprávy je cílem zajištění, aby soud měl k dispozici komplexní materiály k rozhodování, aniž by je musel vyžadovat. Dále by měla zajistit větší informovanost Vězeňské služby ohledně možného propuštění a zamezit tím například přesouvání vězně mimo obvod soudu. Nakonec by změna měla přispět tomu, aby filtrovala žádosti, které nesplňují zákonné požadavky. Dle statistiky v důvodové zprávě totiž z přibližně devíti tisíc žádostí, které na soud každoročně napadají, je necelá třetina vyřízena kladně a necelých čtyřicet procent je zamítnuto. Zbytek jsou žádosti, které končí jinak než vyhověním či zamítnutím právě z důvodu nesplnění

---

¹⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18, publikováno 195/2018 USn.

¹⁵⁸ ROZUM, J., KOTULAN, P., JARKOVSKÁ, L. Závěrečná zpráva z výzkumu, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 161.

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18, publikováno 195/2018 USn.

zákoných požadavků.¹⁶⁰ Rozhodovací pravomoc se ale v žádostech, které nesplňují požadavky, nepřesouvá na ředitele věznice. Odsouzený je na nedostatky upozorněn a pokud na odeslání žádosti bude přesto trvat, pošle ji věznice soudu. Ovšem už bez výše zmíněných podkladů.

---

¹⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb.

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat problematiku kriminální recidivy. Ze statistických průzkumů vyplývá, že byla a stále je závažným společenským problémem. Tento fenomén je tak obsáhlý a lze na něj ze široka nahlížet z mnoha pohledů, že bylo nutné pro účel této práce vybrat užší pohled, a sice jeho trestání, což zahrnuje jak udílení trestů, tak i druhotné rozhodování o nich. S trestáním souvisí i trest odnětí svobody coby nejcitelnější zásah do práv odsouzeného a bylo tedy zapotřebí zhodnotit, jak recidiva ovlivňuje jeho výkon.

Účel trestu, ač není v zákoně vymezen, lze poznávat z obecných pravidel pro udílení trestů. V nejjobecnějším smyslu je účelem trestu ochrana společnosti před kriminalitou. Ústavní soud však poukázal, že v zákoně není stanoveno, jakými funkcemi toho dosáhnout, resp. jaká funkce je dominantní. Pokud by zákonodárce chtěl trestáním sledovat nějaký z důsledkových účelů, například nápravu pachatele, bylo by vhodné jednotlivé účely trestu hierarchizovat a určit, který z nich je dominantní. Takové ustanovení by pak sloužilo jako interpretační pomůcka při kolizi jednotlivých důsledkových účelů, například přiměřenosti trestu ke spáchanému činu a snaze o nápravu pachatele.

Současný trestný zákoník neobsahuje legální vymezení pojmu recidiva. Jeho obsah je tak nutné poznávat z ustanovení roztroušených v trestním zákoníku, judikatury a výkladů právní vědy. Při výzkumu bylo zjištěno, že právní úprava recidivy je velice kontinuální a její vývoj spíše pozvolný i přes poměrně nedávnou rekonstrukci trestního práva. K dispozici tak bylo velké množství judikatury současného i minulého trestního zákona. Soudní rozhodování mělo velký vliv na sjednocení interpretace zejména v oblasti účelu trestu, ale i v oblasti obecné či speciální recidivy.

Jako velmi efektivní trestání recidivy lze hodnotit kombinaci úpravy přitěžující okolnosti, zvláště závažné recidivy a speciální recidivy ve zvláštní části. Recidiva tak může být subsidiárně zohledňována na několika úrovních. Nedostatkem současného i minulého trestního zákona je nesystematický výběr trestných činů, u kterých je recidiva trestána přísněji. Do výběru se totiž nedostaly tak závažné trestné činy, jako je loupež či znásilnění. Zákonodárce dostatečně neodůvodnil systém ve výběru těchto trestných činů, a tak působí spíše jako nahodilý. Další vadou současné úpravy je izolované pojetí recidivy u jednotlivých skutkových podstat. Systém, který by zařadil podobné trestné činy do stejné skupiny pro účely trestání opakované trestné činnosti, jako je tomu například ve francouzské úpravě, by podstatně lépe

reflektoval kriminologické poznatky a sloužil by tak jako efektivnější nástroj na postih recidivy.

Velmi přínosným zdrojem byli odborní zaměstnanci i vedení Věznice Plzeň, kteří poskytli vhled do práce s odsouzenými v rámci výkonu trestu odnětí svobody, přístup do Vězeňského informačního systému a do komplexních zpráv jednotlivých odsouzených. Nástroj SARPO lze považovat za velmi zdařilý, neboť je totiž založen na dlouhodobém kriminologickém a penologickém výzkum a díky tomu, že je v elektronické podobě, je bohatým zdrojem informací o odsouzených. Je tak možné efektivněji pracovat s odsouzenými, zařadit je do vhodných programů zacházení a snažit se tak o jejich nápravu, tedy o předcházení recidivy. Bylo by vhodné rozšířit jej o informace o průběhu trestu, podstoupených programech zacházení a hodnocení chování vězňů v rámci výkonu trestu. Tyto výstupy by pak mohly být snadno dostupné soudu při rozhodování o podmíněném propuštění nebo probační a mediační službě při práci s odsouzeným na svobodě.

V rámci této práce se podařilo analyzovat současnou právní úpravu recidivy v porovnání se jejím historickým kontextem i s jinými právními řády. Na toto téma existuje poměrně velké množství literatury, ať už se jedná o komentáře k trestnímu zákoníku, učebnice či monografie popisující specifické oblasti recidivy nebo účelu trestu.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BAMBUŠKOVÁ, V., DOSTÁL, P., KVAPIL, M., TOBOLKOVÁ, A., VALTROVÁ, M., ŽMOLÍKOVÁ, D. [MOKA] Zákon trestní zákoník - judikatorní komentář. Ostrava: CODEXIS publishing, 2019. Systém Codexis

BLATNÍKOVÁ, Š. Paradigma kriminální kariéry. Trestněprávní revue, 2009, č. 3

BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. Příspěvek k problematice predikce kriminálního jednání. Kriminologie, 2009, č. 1

CHROMÝ, J. K právnímu pojetí recidivy v novém trestním zákoníku. Trestněprávní revue, 2009, č. 11

ČEPELÁK, J. Penitenciární psychologie. I. díl. Praha: Správa SNV ČSR, 1982

DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M. SARPO. Charakteristiky odsouzených v českých věznicích. Deskriptivní studie. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018

DRAŠTÍK, A., DURDÍK, T., FREMR, R., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník: Komentář. Wolters Kluwer, 2015. Systém ASPI

DRÁPAL, J., JIŘIČKA, V., RASZKOVÁ, T. (eds.) České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021

FENYK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. Díl 1, Trestní zákoník. Praha: Linde, 2010

FENYK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. Díl 2, Trestní zákoník. Praha: Linde, 2010

GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ I. a kol. Kriminologie. 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014

HONDERICH, T. Punishment - The Supposed Justification. Londýn: Penguin Books, 1976

HUDSON, B. Understanding justice: An introduction to ideas, perspectives and controversies in modern penal theory. 2. vydání. Buckingham: Open university press, 2003

HULMÁKOVÁ, J. Podmíněné propuštění z pohledu aplikační praxe a vybraných evropských právních úprav. Trestněprávní revue, 2017, č. 2

INCIARDI, J. A. Trestní spravedlnost. Praha: Victoria Publishing, 2004

JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část Praha: Leges, 2014

JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. aktualizované vydání Praha: Leges, 2020. Systém Codexis

JELÍNEK, J. a kol. Kriminologie. Praha: Leges, 2021

JELÍNEK, J., NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., VANDUCHOVÁ, M. Trestní právo hmotné I. Obecná část. Praha: Codex, 1997

KALVODOVÁ, V. Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. Acta Universitatis Brunensis. Iuridica; č. 260. Brno: Masarykova univerzita. 2002.

KALVODOVÁ, V. Trest odnětí svobody na doživotí. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993.

- KALVODOVÁ, V. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář. Wolters Kluwer: 2012. Systém ASPI
- KOVÁŘOVÁ, K. Resocializace odsouzených k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. , Trestněprávní revue, 2017, č. 9
- KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné: Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012
- KRATOCHVÍL, V. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2009
- KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2005
- LATA, J. Účel a smysl trestu. Praha: LexisNexis CZ s.r.o., 2007
- LATA, J. Účel trestu a jeho spravedlnost. Trestní právo, 2011, č. 3
- MALÝ, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945, Praha: Linde, 2004
- MAREŠOVÁ A. a kol., Kriminální recidiva a recidivisté (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice), IKSP, 2011
- MAREŠOVÁ, A. Pachatelé trestných činů. K problematice jejich osobností a vybraných typologií. Praha: IKSP, 1994
- MENCEROVÁ, I. Mnohosť trestnej činnosti. Bratislava: C.H. Beck, 2013
- MORKOVIN, O. Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody po novele provedené zákonem č. 390/2012 Sb. Trestněprávní revue, 2015, č. 9
- NOVOTNÝ, O. O trestu a vězeňství. 2. vydání, Praha: Academia, 1969
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL J. Kriminologie. 3., vydání. Praha: ASPI, 2008
- OSMANČÍK, O., SUCHÝ, O., NOVOTNÝ, O. K otázkám zvýšení účinnosti boje proti recidivě. Právnícké štúdie ročník XX. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1972
- PETRAS, M., JIŘIČKA, V., HŮRKA, J., NETOČNÝ, M., PODANÁ, Z., BURIÁNEK, J. Predikce kriminality: Nový nástroj SARPO 1 na hodnocení kriminogenních rizik a potřeb pachatele. Trestněprávní revue. 2010, č. 9
- PRÁŠKOVÁ, H. Nové přestupkové právo. Praha: Leges, 2017
- ROZUM, J., KOTULAN, P., JARKOVSKÁ, L. Závěrečná zpráva z výzkumu, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004
- ROZUM, J., HÁKOVÁ, L., TOMÁŠEK J., VLACH J.: Recidiva jako měřítko účinnosti trestní politiky. Trestněprávní revue. 2016, č. 9
- ŘÍHA, J. Nové pojetí trestného činu krádeže. Trestněprávní revue, 2009, č. 10, s. 291-299
- SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., VANDUCHOVÁ, M. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009
- SUCHÝ, O. Příčiny a prevence recidivy. Praha: VÚK, 1983
- SUCHÝ, O. Recidiva. Komparativní studie. Praha: VÚK, 1971
- SUCHÝ, O. a kol. Osobnost pachatele, Díl I. Praha: VÚK, 1986
- SUCHÝ, O. a kol. Osobnost pachatele, Díl II. Praha: VÚK, 1986

TOLAR, J. Trest úhrnný a souhrnný. Praha: ČSAV, 1963

VOLD, G. B. Theoretical Criminology, New York: Oxford University Press, 1958

VON HIRSCH, A. Deserved Criminal Sentences. Oxford: Hart Publishing, 2017

VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ J. a kol. Základy kriminologie a trestní politiky. Praha: C. H. Beck, 2019

VLČEK, E. Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu. Brno: Masarykova univerzita, 1993

YOSHIMASU, S., KOGI, S. Études criminologiques et psychiatriques au Japon. Acta Criminologica 2

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Praha: C. H. Beck, 2012

ŠÁMAL, P., GRIVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a kol. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022

ŽATECKÁ, E. Několik poznámek k alternativním trestům z pohledu nového trestního zákoníku. Brno: Dny práva, 2009

2. Seznam použitých internetových zdrojů

DRÁPAL, J., ŠOLTÉS, M., SVITÁKOVÁ, K., CIBULKA, J. Internetová aplikace JakTrestame.cz.
<https://jaktrestame.cz/aplikace/> (datum přístupu 6.3.2022)

MUSIL, J., Rychlost trestního řízení, 2009.
<https://www.mvcr.cz/soubor/rychlost-trestniho-rizeni-2009-pdf.aspx> (datum přístupu 12.2.2022)

ROZUM, J. a kol. Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2020.
<http://www.ok.cz/iksp/docs/464.pdf> (datum přístupu 13.9.2021)

ROZUM, J., KOTULAN, P., JARKOVSKÁ, L. [Institut dohledu u podmíněného propuštění: Závěrečná zpráva z výzkumu](#), Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004 (datum přístupu, 8.10.2021)

Sněmovní tisky 410/0 a 410/2
<https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&t=410> (datum přístupu 4.3.2022)

Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky
<https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby> (datum přístupu, 8.10.2021)

TOURNIER, P. V. Systems of Conditional Release (Parole) in the Member States of the Council of Europe. Champ pénal/Penal field, I/2004.
<https://journals.openedition.org/champpenal/378> (datum přístupu 13.9.2021)

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky
<https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24432&LangID=E> (datum přístupu 13.9.2021)

VICHEREK, R. Účel trestu. epravo, 2013
<https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html> (datum přístupu 13.9.2021)

ZEMAN, P. Nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman pro novinky.cz

<https://www.novinky.cz/domaci/clanek/jeden-vezen-stoji-1200-kc-denne-nejvyssi-zalobce-chce-vic-alternativnich-trestu-40313697> (datum přístupu 13.9.2021)

3. Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb, Listina základních práv a svobod

Zákon č. 117/1852 ř.z. o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících

Zákon č. 86/1950 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Trestní zákon

Zákon č. 141/1961 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Trestní řád

Zákon č. 59/1965 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Zákon o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 169/1999 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Zákon o výkonu trestu odnětí svobody

Zákon č. 218/2003 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, Trestní zákoník

Zákon č. 250/2016 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Zákon č. 251/2016 Sb. ve znění pozdějších předpisů, o některých přestupcích

Trestní zákoník Spolkové Republiky Německo, Strafgesetzbuch (StGB)

Trestní zákoník Francouzské republiky, Code pénale

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby č. 36/2013, upravující zpracování komplexní zprávy prostřednictvím nástroje SARPO

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby č. 44/2018, kterým se stanoví pravidla pro zpracování komplexní zprávy a programu zacházení odsouzeného

4. Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 1998, sp. zn. IV. ÚS 463/97, publikováno 47/1998 USn.

Nález Ústavního soudu ze dne 13. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 396/03, publikováno 72/2004 USn.

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2005, sp. zn. IV. ÚS 144/05, publikováno 166/2005 USn.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12, publikováno 119/2014 USn.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 1. 2017, sp. zn. I. ÚS 2201/16, publikováno 4/2017 USn.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 8. 2017, sp. zn. II. ÚS 2027/17, publikováno 137/2017 USn

Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. II. ÚS 482/18, publikováno 195/2018 USn.

Nález Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2019, sp. zn. III. ÚS 2204/17, publikováno 24/2019 USn.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 7. 2019, sp. zn. II. ÚS 4022/18, publikováno 142/2019 USn.

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. I. ÚS 3360/20

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 7. 12. 1971, sp. zn. 2 Tzf 3/71, publikováno R 3/1972 tr.

Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 10. 7. 1990, sp. zn. 3 To 20/90, publikováno R 12/1991 tr.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 11 Tdo 587/2010, publikováno R 27/2011 tr.

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 3. 5. 2013, č. j. 60 A 1/2013-49, publikováno 2912/2013 Sb. NSS

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 9. 1996, sp. zn. 3 To 595/96, publikováno R 22/1997 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 1997, sp. zn. 2 Tzn 58/97

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 4. 2005, sp. zn. IV. ÚS 56/05, publikováno 7/2005 USu.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2009, sp. zn. IV. ÚS 70/09, publikováno 10/2009 USu.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2009, sp. zn. 3 Tdo 544/2009, publikováno R 11/2010 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2011, sp. zn. 6 Tdo 84/2011, publikováno R 58/2011 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 15 Tdo 706/2011, publikováno R 33/2012 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 15 Tdo 1035/2011

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2017, sp. zn. 6 Tdo 911/2017

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2017, sp. zn. 5 Tdo 645/2017, publikováno R 26/2018 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 3 Tdo 6/2018

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 26. 2. 2018, sp. zn. 6 To 59/2018, publikováno R 33/2018 tr.

Zhodnocení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 1965, sp. zn. Pls 1/65

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 5. 1981, sp. zn. Tpjf 46/80, publikováno R 40/1981 tr.

5. Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 140/1961 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 218/2013 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 204/2015 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 165/2020 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 220/2021 Sb.

VEJBĚROVÁ, A. Kriminální recidiva, Disertační práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta. 2011, vedoucí disertační práce prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc.

Vězeňský informační systém

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Žádost o povolení k výzkumu ve Věznici Plzeň

Příloha č. 2 – Vzor komplexní zprávy, Recidivista Starší

Příloha č. 3 - Vzor komplexní zprávy, Recidivista Mladší

Příloha č. 1

Příloha č. 1

Žádost o udělení souhlasu s výzkumem

Žadatel: Adam Kopačka, Dražeň 2, 33101 Plasy
Student právnické fakulty Univerzity Karlovy

Vážený pane řediteli

Jmenuji se Adam Kopačka a jsem studentem práv právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Pro úspěšné zakončení studia potřebuji obhájit diplomovou práci na téma: Trestání při recidivě. Z důvodu zjištění nezbytných statistických údajů ke své práci, Váš žádám o umožnění výzkumného šetření ve Vaší věznici. Výzkumné šetření bude mít charakter retrospektivní studie, proto Vás prosím o udělení souhlasu nejen se samotným výzkumem, ale i s přístupem do elektronické dokumentace vězněných osob. Mohu Vás ujistit, že získaná data odsouzených budou anonymní. S výsledky své diplomové práce Vás rád seznámím. Schválený výzkum bude probíhat v době od 1. 7. 2021 do 31. 8. 2021.

Zároveň slibuji, že data budu sbírat pouze ve spolupráci se zaměstnanci Věznice Plzeň, budu se řídit jejich pokyny a z mé strany nedojde ke zneužití případných informací citlivého nebo bezpečnostního charakteru jak ve vztahu k vězněným osobám, tak k režimu Věznice Plzeň

Předem děkuji Adam Kopačka

Schváleno

Vrchní rada
plk. Mgr. Petr VLK
ředitel Věznice Plzeň

Příloha č. 2

Založil

Komplexní zpráva o odsouzeném

Kód vězně:

Příjmení: RECIDIVISTA

Jméno: STARŠÍ

Vytvořeno: .2016

"

STATICKÉ FAKTORY

VERZE SARPO: ROZŠÍŘENÁ

TRESTNÁ ČINNOST:

Odsouzený Starší Recidivista, narozen .1955, vykonává trest odnětí svobody od .2016.

TRESTNÍ MINULOST:

V minulosti již byl odsouzen za protiprávní činnost. Doposud byl 12x ve výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně. Celkový počet záznamů v opisu z evidence Rejstříku trestů, včetně toho aktuálního, činí 21.

Výčet vybraných druhů sankcí včetně jejich přeměn

Podmíněné odsouzení: 2x. Přeměna v NEPO: 1x.

Obecně prospěšné práce: 2x.

Peněžitý trest: 1x.

Odnětí svobody nepodmíněně: 16x.

Podmíněně propuštěn nebyl.

Nepodmíněných trestů bylo celkem uloženo: 17x.

Celkový počet porušení: 1x.

Poprvé byl odsouzen za protiprávní činnost: §§ 174/1,2; 175/1a,2 zák. č. 140/1961 Sb. v roce 1973 jako mladistvý

. Bylo to ve věku 17 let. Při propuštění z posledního věznění dosáhl 59 let věku. Při nástupu do aktuálního věznění dosáhl 60 let věku. Za posledních pět let celková doba věznění překročila hranici jednoho roku.

ZPŮSOBENÁ ÚJMA:

V minulosti lze nalézt více protiprávních činů násilné povahy (těžké ublížení na zdraví, ublížení na zdraví a násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci). Za protiprávní činnost se sexuálním kontextem nebyl v minulosti odsouzen. Za protiprávní činnost s drogovým kontextem nebyl v minulosti odsouzen.

AKTUÁLNÍ A OSTATNÍ TRESTNÁ ČINNOST:

V současné době odsouzený vykonává trest odnětí svobody za protiprávní činnost: § 145/1,2g- těžké ublížení na zdraví. Odnětí svobody nepodmíněně bylo uloženo v délce trvání: 10r. Trest vykonává ve věznici se zvýšenou ostrahou.

Aktuální a ostatní trestná činnost obsahuje prvek násilí.

Popis trestné činnosti:

Svoji družku ze žárlivosti napadl údery pěstí do obličeje, když jí srazil na zem, kopal jí do hlavy a rovněž jí tloukl do hlavy odlomenou nohou od stolu. Tímto svým jednáním jí způsobil těžkou újmu na zdraví.

Výsledné riziko statických faktorů je střední, míra rizika je 42,8 ze 100.

RIZIKO ÚJMY

Popis trestného činu:

Analýzovaný trestný čin: Po předešlé konzumaci alkoholu a z důvodu žárlivosti napadal velmi surovým způsobem svoji družku.

Okolnosti:

Odsouzený spáchal trestný čin v roli pachatele. Svůj záměr předem neplánoval. Při jeho spáchání použil zbraň k útoku.

Doplnění: ohrožoval družku nožem, resp. mlátil do hlavy dřevěnou nohou od stolu.

Charakteristika oběti:

Oběť je z okruhu blízkých a důvěrně známých osob odsouzeného. Vybral si jí cíleně podle svých kritérií. Trestným činem způsobil psychickou újmu i fyzické zranění, které si vyžádaly lékařskou péči.

Spouštěcí mechanismy:

Sexuální motiv není pro trestnou činnost relevantní. Za spouštěč spáchání trestného činu lze považovat alkohol. Chování odsouzeného bylo prokazatelně ovlivněno diagnostikovanou duševní poruchou. Lze nalézt příčinnou souvislost mezi spácháním analyzovaného trestného činu a jeho antisociálním životním stylem.

Výstup:

Na základě analýzy kriminálního chování hrozí újma:

- ženám. Stupeň pravděpodobnosti újmy byl odhadnut jako vysoký.
- osobě konkrétní- družka. Stupeň pravděpodobnosti újmy byl odhadnut jako vysoký.

ADAPTACE - PROJEVY CHOVÁNÍ A VYSTUPOVÁNÍ V NÁSTUPNÍM ODDĚLENÍ

Projevy chování vůči zaměstnancům:

Nebyly zjištěny žádné z popisovaných negativních projevů chování odsouzeného vůči zaměstnancům.

Projevy chování k ostatním odsouzeným:

Nebyly zjištěny žádné z popisovaných negativních projevů chování odsouzeného vůči ostatním odsouzeným.

Mimořádné projevy nežádoucího chování:

Nebyly zjištěny žádné mimořádné projevy nežádoucího jednání.

Respektování norem výkonu trestu odnětí svobody:

- své povinnosti si řádně plní
- zná svá práva i povinnosti

DYNAMICKÉ FAKTORY

--BYDLENÍ--

Popis aktuálního stavu:

Trvalý pobyt má hlášen na adrese [REDAKCE], jedná se o sídlo ohlašovny (úřední adresa). Jako kontaktní adresu uvádí: [REDAKCE] (u sestry). Po výkonu trestu se bude vrátet na adresu: zatím neví.

Popis situace před nástupem do výkonu trestu:

- stabilní, perspektivní (mezi tresty bydlel u družky)

Osoby, se kterými sdílel místo bydlení: družka.

Rizika:

Má právně ošetřené bydlení, ale nemůže jej bezproblémově užívat. Bydlení odpovídá běžnému standardu, není ničím limitováno. Bydlí v prostředí, které není charakterizováno jako rizikové, výskyt rizikového chování je spíše ojedinělý. Konflikty v místě bydlení dosáhly charakteru trestného činu. Bydlení má vysokou souvislost s trestnou činností. Doplnění hodnotitele k rizikům: Trestný čin souvisí s družkou, u které bydlel ([REDAKCE])

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikována pro oblast Bydlení.

Vyhodnocení:

Objektivní hodnocení této oblasti je 5,3. Hodnotitel zvýšil hodnotu objektivního hodnocení o 1 stupeň. Výsledná hodnota rizika je 6,3 z 10.

--ZAMĚSTNÁNÍ--

Popis aktuálního stavu:

Poslední legální zaměstnání: [REDAKCE] (úklidové práce). Aktuální zdravotní stav může být překážkou pro plné pracovní uplatnění. Odsouzený uvádí, že mu nebyl přiznán žádný ze stupňů invalidity.

Dále hodnotitel uvádí: Ods. podal v 6/2016 žádost o přiznání ID.

Popis situace před nástupem do výkonu trestu:

- zaměstnán (6/2015-12/2015 [REDAKCE] (úklidové práce))
- bez zaměstnání (před rokem 2003- poté trest 12 let)

Před aktuálním vězněním nebyl odsouzený v evidenci Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání.

Rizika:

Svoji kvalifikaci může využívat pouze omezeně, nikoliv však z objektivních důvodů. Průběh předchozích zaměstnání je narušen závažným porušením pracovních povinností, na základě čehož došlo ke změně nebo ukončení pracovní činnosti. V průběhu 3 let před výkonem trestu byl déle než 6 měsíců kontinuálně nezaměstnaný. Před výkonem trestu nenastala situace, že by byl bez zaměstnání a zároveň nebyl v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce. Má nedostatečné pracovní zkušenosti, s ohledem k jeho věku a osobním

poměrům by měla být pracovní zkušenost větší. Zaměstnání nemá žádnou souvislost s trestnou činností.

Doplnění hodnotitele: možnost doplnění nevyužita

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Zaměstnání.

Vyhodnocení:

Objektivní hodnocení této oblasti je 5,6. Hodnotitel hodnotu objektivního hodnocení snížil o 1 stupeň. Výsledná hodnota rizika je 4,6 z 10.

--FINANCE--

Popis situace před nástupem do výkonu trestu:

- sociální dávky (před rokem 2003, než dostal trest 12 let, pobíral životní minimum)

Legální příjmy odsouzeného lze za uvedené období hodnotit jako nepravidelné.

Při pohovoru odsouzený potvrzuje tyto závazky: soudní výlohy, přesnou částku neví.

Rizika:

Nemá žádné legální příjmy, krom těch, které plynou ze sociální politiky státu nebo z podpory sociálního okolí.

Má ojedinělé příjmy plynoucí i z právně neošetřené pracovní činnosti. Své závazky plnil s problémy a to z důvodu, že řádné plnění bylo nad rámec jeho reálných možností. Není schopen dlouhodobě plánovat řešení své finanční situace. Snadno se dostává do finanční tísně, kterou nedokáže efektivně řešit. Finance nemají žádnou souvislost s trestnou činností. Doplnění hodnotitele k rizikům: možnost doplnění nevyužita

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Financí.

Vyhodnocení:

Objektivní hodnocení této oblasti je 4,7. Hodnotitel ponechal hodnotu objektivního hodnocení. Výsledná hodnota rizika je 4,7 z 10.

--RODINA A SOCIÁLNÍ KONTAKTY--

Popis aktuálního stavu:

Odsouzený ovdověl v roce: nezodpovězeno. Vlastní děti: 2. Z toho nezletilých dětí ve vlastní péči: 0.

Okruh osob, se kterými kontakt udržuje nebo se kterými po dobu věznění bude chtít udržovat:

- rodiče ([redacted])

- sourozenci ([redacted])

- děti ([redacted] (nar. 1978), [redacted] (nar. 1980))

Rizika:

Nikdo z osob blízkých se nikdy nepodílel na páčání trestné činnosti. Je v náhodném kontaktu s osobami s kriminální minulostí, jejich společnost aktivně nevyhledává. Konflikty v mezilidských vztazích a jejich důsledky byly závažné. Fungující sociální zázemí jej aktuálně nechce podporovat. Sociální kontakty mají vysokou souvislost s trestnou činností. Doplnění hodnotitele k rizikům: možnost doplnění nevyužita

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Rodina a sociální kontakty.

Vyhodnocení:

Objektivní hodnocení této oblasti je 5,3. Hodnotitel zvýšil hodnotu objektivního hodnocení o 1 stupeň. Výsledná hodnota rizika je 6,3 z 10.

--Doklad totožnosti--

Odsouzený má občanský průkaz k dispozici ve věznicí. Datum konce platnosti: 18.12.2025.

Hodnotitel dále uvádí: Seznámen s činností PMS dle zákona č. 257/2000 Sb. a se službami sociálního kurátora.

--VZDĚLÁNÍ A VÝCHOVA--

Zaznamenání aktuálního stavu v procesu vzdělávání:

Základní vzdělání nedokončil: [redacted] (okr. [redacted]) opustil v 5. ročníku.

Kurzy, praxe, dovedností, schopností a jazykové znalosti:

Odsouzený v minulosti neabsolvoval žádné kurzy ani rekvalifikace. Nemá žádnou pracovní praxi.

Popis stavu výchovy:

Výchova probíhala v rodinném prostředí.

Úplná rodina: do dospělosti.

K výchově v rodinném prostředí hodnotitel doplňuje: jeho rodiče měli celkem 16 dětí (8 holek, 8 kluků), byl 3. nejstarší.

Odsouzený v průběhu dětství pobýval mimo rodinu v těchto zařízeních:

Vězení: v jeho 16 letech vykonal trest 7 měsíců v NVÚ pro mladistvé- [redacted].

V rodinném prostředí se vyskytovaly tyto sociálně patologické jevy:

Zvýšená míra konzumace alkoholu: otec nadměrným uživatelem alkoholu.

Nedostatečný dohled nad školní docházkou dítěte: otec jako traktorista ho již od jeho 7 let bral do traktoru, kam utíkal ze školy.

V chování odsouzeného v dětství byly identifikovány tyto sociálně patologické vzorce chování:

V kategorii Nepoctivost nebo krádeže:

- často lhal

- kradl bez přímé konfrontace s obětí

Hodnotitel dále uvádí: ukradl otci motorku, aniž by měl řidičské oprávnění.

V kategorii Vážné porušování pravidel:

- před 13 rokem zůstával přes zákazy rodičů dlouho do noci venku

- utíkal z domova

- byl často za školou před 13 rokem věku

Hodnotitel dále uvádí: dlouho do noci býval venku, aniž by to sdělil rodičům, utíkal ke strýci nebo babičce.

V kategorii agrese k lidem a zvířatům:

- projevoval fyzickou agresi k lidem

- projevoval fyzickou agresi ke zvířatům

Hodnotitel dále uvádí: byl agresivní, když ho někdo vyprovokoval.

Trávení volného času v dětství:

Neorganizovaná forma:

- jiné způsoby trávení volného času: vycházky do lesa.

Vrstevnické skupiny: parta 20 až 30 o rok starších a mladších kluků a holek, kteří chodili hrát na kytaru k ohni.

Rizika:

U odsouzeného je zaznamenána absence vyššího vzdělání. Rodinné prostředí lze charakterizovat jako problémové. Pro nedostatek aktuálních informací nelze posoudit riziko Kriminální zátěž v rodinném prostředí.

Výchova byla zajišťována mimo rodinu uložením ochranné výchovy. Výchova probíhala v úplné rodině.

Dlouhodobě se vyskytla některá z poruch chování v dětství. Nikdy nebyl členem žádné závadové skupiny.

Faktor s trestnou činností souvisí, ale není její primární příčinou. Doplnění hodnotitele k rizikům: jeho všichni bratři ve VTOS v dospělosti, tvrdí, že rodiče výchovu vzládali s 16 dětmi, údajně nestrádal

Motivace:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Vzdělání a výchova.

Vyhodnocení:

Objektivní hodnocení v této oblasti je 5,7. Hodnotitel zvýšil hodnotu objektivního hodnocení o 1 stupeň.

Výsledná hodnota rizika je 6,7 z 10.

--ZÁVISLOSTI--

Alkohol začal užívat ve svých 15 letech. Objektivně zjištěná doba, po kterou mu užívání způsobuje problémy, je čtyřicet let. Subjektivně mu pití nepůsobí problémy. Pití je charakterizováno jako problémy působící. V posledním roce ho konzumoval denně nebo skoro denně. Léčbu nikdy neabsolvoval a ani se o ni nezajímal.

Doplnění: celoživotní pijan bez prokázané závislosti, OL kontraindikováno pro výraznou PO.

Drogy v hodnoceném období nesehrály žádnou negativní roli v životě odsouzeného.

Hraní v hodnoceném období nesehrálo žádnou negativní roli v životě odsouzeného.

Odsouzený se označuje za kuřáka, průměrnou denní spotřebu cigaret odhaduje na 20 ks.

Rizika:

Odsouzený upřednostňuje společnost jedinců z problémových skupin. Kontakty s lidmi z této sociální skupiny převládají. Závažné dopady spojené s problémovým chováním zasahují některé oblasti jeho života. Pro nedostatek aktuálních informací nelze posoudit riziko jeho nepřiměřených výdajů v souvislosti s problémovým chováním odsouzeného. Ze zjištěných údajů lze učinit závěr, že v současnosti ani v minulosti nebyl závislý.

Není a nebyl patologickým hráčem. Závislosti mají vysokou souvislost s trestnou činností. Doplnění hodnotitele k rizikům: možnost doplnění nevyužita

Motivace:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Závislosti.

Vyhodnocení:

Objektivní hodnocení této oblasti je 6,7. Hodnotitel zvýšil hodnotu objektivního hodnocení o 1 stupeň. Výsledná hodnota rizika je 7,7 z 10.

--OSOBNOST A CHOVÁNÍ--

Aktuální psychický stav:

Je třeba věnovat pozornost tomu, že užívá léky v souvislosti s duševními potížemi.

Popis situace:

Psychická porucha: porucha osobnosti dissociální.

Vybrané projevy maladaptivního chování (sebepoškození, pokus o sebevraždu, volní odmítání stravy) nebyly zjištěny.

Rizika:

V rámci hodnocení agresivních projevů v chování odsouzeného byly zjištěny opakované projevy brachiální agrese. Ostatní druhy agresivního chování nacházíme opakovaně. Nenacházíme žádné projevy identifikace s některou ze skupin, které lze zařadit do kriminální subkultury.

V rámci zhodnocení rizik v komunikačních strategiích odsouzeného lze konstatovat, že snaha ovládat druhé patří mezi jeho hlavní strategie prosazení vlastních zájmů. Lež používá velmi často a za účelem zisku. Její využívání dokáže plánovat. Za určitých okolností se dostává do konfliktu s formálními autoritami.

V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze konstatovat, že se vědomě a opakovaně vyskytuje na rizikových místech a dostává se do rizikových situací. Běžné i náročnější životní situace vlastním úsilím nezvládá. Nezodpovědnost prostupuje jeho chování jako jeden z nejvýraznějších rysů. Při řešení i běžných problémů spoléhá na pomoc druhých, popřípadě na to, jak věci dopadnou. Pravidla a normy porušuje opakovaně. Je iniciátorem takových situací. V některých oblastech svých názorů akceptuje protiprávní jednání antisociálního charakteru. Není vůbec nebo jen málo motivovaný k tomu řádně pracovat. Osobnost a chování mají vysokou souvislost s trestnou činností.

Doplnění hodnotitele k rizikům: možnost doplnění nevyužita

Další relevantní informace získané z psychologického vyšetření:

Znalci- dissociální PO se škodlivým užíváním alkoholu a lehkou mentální retardací. Vyznačuje se trvalou pohotovostí k nebezpečnosti ve společnosti a celoživotním překračováním zákonů bez ohledu na následky. Je nepoučitelný, anetický, popudlivý, lhavý a protřelý. Chová se teatrálně a dramaticky, dokáže jej podráždit i minimální podnět. Agresivita je integrální součástí jeho osobnosti.

Motivace:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Osobnost-chování.

Vyhodnocení:

Objektivní hodnocení této oblasti je 7,4. Hodnotitel zvýšil hodnotu objektivního hodnocení o 2 stupně. Výsledná hodnota rizika je 9,4 z 10.

Výsledné riziko dynamických faktorů je velmi vysoké, míra rizika je 77 ze 100.

PROTEKTIVNÍ FAKTORY

- Měl pravidelný legální zdroj příjmů.
- Nebyl členem žádné závadové sociální skupiny.

SEBEHODNOCENÍ ODSOUZENÉHO

Oblasti, které měl odsouzený dle subjektivního názoru vyřešeny:

- bydlet s osobami páchajícími trestnou činností nebo v rizikovém prostředí
- dokázat hospodařit se svými financemi
- vycházet se svojí rodinou
- být bez přátel
- vyhnout se návštěvám rizikových míst
- vycházet bezkonfliktně s autoritami
- vyhnout se hraní hazardních her nebo automatům
- využít příležitost k nápravě vlastních chyb

Oblasti, které neměl odsouzený dle subjektivního názoru vyřešeny, ale zvládal je:

- udržet si stálé bydlení
- najít si stálé zaměstnání
- získat pracovní zkušenost
- mít jistý a pravidelný příjem
- řešit své dluhy a pohledávky včetně výživného
- být bez partnera
- vyhnout se nadměrné konzumaci alkoholu nebo braní drog
- zvládnout pocity osamělosti

- zvládnout svou snadnou ovlivnitelnost druhými lidmi
- zvládnout obavy ze své budoucnosti
- zvládnout svou nerozhodnost
- najít si smysluplnou (bez trestné činnosti) náplň volného času

Oblasti, které neměl odsouzený dle subjektivního názoru vyřešeny a nezládal je:

- najít si stálé bydlení
- udržet si stálé zaměstnání
- dokončit si své vzdělávání nebo získat další potřebnou kvalifikaci
- vycházet bezkonfliktně s partnerem
- starat se o své děti
- vyhnout se kontaktu s přáteli, nebo známými, kteří mají konflikty se zákonem, příp. berou drogy
- zvládnout pocity méněcennosti
- zvládnout stát si za svými názory
- zvládnout své agresivní chování a zkratové jednání
- zvládnout svou netrpělivost, když se mi nebude nějaký čas dařit

Oblasti, které souvisí dle subjektivního názoru odsouzeného s jeho aktuální trestnou činností:

- odsouzený neoznačil žádnou oblast

Odsouzený hodnotí svou trestnou činnost: I přesto co se stalo, vím, že v tu chvíli to bylo z možných řešení to nejlepší.

Jako motivaci pro řešení svých problémů uvádí: družka, děti a obnovení vztahů s partnerkou.

Subjektivní míra zodpovědnosti (0-10): Necítí žádnou zodpovědnost za trestný čin, za který je aktuálně ve výkonu trestu (1).

ZÁVĚR

STATICKÉ FAKTORY:

- riziko: střední
- míra rizika: 42,8 ze 100

RIZIKO ÚJMY:

- odhad potenciální újmy: vysoká, potenciální oběť: jednotlivé osoby

DYNAMICKÉ FAKTORY:

- riziko: velmi vysoké
- míra rizika: 77 ze 100

VÝČET FAKTORŮ S RIZIKY VYSKYTUJÍCÍMI SE V ZÁVAŽNÉ MÍŘE

BYDLENÍ

- konflikty v místě bydlení
- bydlení souvisí s trestnou činností

Souvislost s trestnou činností: vysoká

Motivace k řešení rizik: neuvědomuje si rizika

ZAMĚSTNÁNÍ

- nízká využitelnost kvalifikace
- rizikový průběh předchozích zaměstnání
- dlouhodobě nezaměstnaný
- minimální pracovní zkušenost

Souvislost s trestnou činností: žádná

Motivace k řešení rizik: neuvědomuje si rizika

FINANCE

- nedostatečné legální příjmy pro pokrytí základních životních potřeb
- dluhy, závazky, plnění
- nedostatečné dovednosti hospodařit s finančními prostředky

Souvislost s trestnou činností: žádná

Motivace k řešení rizik: neuvědomuje si rizika

RODINA A SOCIÁLNÍ KONTAKTY

- časté konflikty ve vztazích
  - rodina a sociální kontakty souvisí s trestnou činností
- Souvislost s trestnou činností: vysoká
Motivace k řešení rizik: neuvědomuje si rizika

ZÁVISLOSTI

- je v kontaktu s rizikovými uživateli nebo hráči
  - závažné dopady užívání nebo hraní
  - závislosti souvisí s trestnou činností
- Souvislost s trestnou činností: vysoká
Motivace k řešení rizik: neuvědomuje si rizika

OSOBNOST A CHOVÁNÍ

- násilné jednání (brachiální agrese)
  - projevy agresivního chování
  - snaha ovládat druhé, sklon k manipulaci
  - sklon lhát a podvádět
  - vyhledávání rizikových míst a situací
  - selhávání v běžných životních situacích
  - nezodpovědnost v chování
  - pasivita při řešení životních situací
  - obtíže s dodržováním pravidel a norem
  - akceptace protiprávního jednání
  - nezájem o řádnou práci
  - osobnost-chování souvisí s trestnou činností
- Souvislost s trestnou činností: vysoká
Motivace k řešení rizik: neuvědomuje si rizika

VZDĚLÁNÍ A VÝCHOVA

- institucionální výchova
  - poruchy chování - etopedické problémy
  - vzdělání a výchova souvisí s trestnou činností
- Souvislost s trestnou činností: střední
Motivace k řešení rizik: neuvědomuje si rizika

ZÁVAŽNÉ SKUTEČNOSTI:

Statické faktory:

- opakovaný pobyt ve výkonu trestu
- krátkodobý pobyt na svobodě od posledního věznění
- celková doba věznění za posledních 5 let přesáhla 1 rok
- vykonává dlouhodobý trest odnětí svobody (převyšující 5 let)

Dynamické faktory:

- problémy působící pítí
- aktuální psychické potíže
- psychická porucha

Riziko újmy:

- použito zbraně k útoku
- obětí byla osoba blízká nebo důvěrně známá
- výběr obětí byl cílený
- oběť utrpěla psychickou újmu a byla zraněna
- alkohol jako spouštěcí mechanismus
- vliv duševní poruchy
- vliv životního stylu

Adaptace v Nástupním oddělení:

- během procesu adaptace v nástupním oddělení nebyly zjištěny závažné skutečnosti

DOPORUČENÍ

Vychovatel:
Bez doporučení

Sociální pracovník:
Doporučuji udržovat kontakt s rodinou. V případě potřeby individuální pohovory týkající se dluhové problematiky.

Psycholog:
Odsouzený není vhodným typem pro skupinové formy zacházení. Možnosti jeho ovlivnění se mohou pohybovat již jen na úrovni redukce případných nežádoucích projevů v rámci přizpůsobování se podmínkám výkonu trestu.

Speciální pedagog:
Zaměstnat s ohledem na zdravotní stav, vést ke změně žebříčku hodnot, k respektu k ostatním, uvědomit si závažnost svého jednání. Spolupracovat s PDP na problému s alkoholem. Volný čas věnovat smysluplným aktivitám, motivovat k sebevzdělávání.

Komplexní zprávu vytvořili a den zpracování:

- Statické faktory: Vychovatel: Bc. [REDACTED].2016
- Adaptace v Nástupním oddělení: [REDACTED].2016
- Bydlení, Finance, Zaměstnání a Rodina a sociální kontakty: Sociální pracovník: [REDACTED].2016
- Závislosti, osobnost a chování: Psycholog: [REDACTED].2016
- Riziko újmy: Psycholog: [REDACTED].2016
- Vzdělání a výchova: Speciální pedagog: [REDACTED].2016
- Dotazník sebehodnocení: Speciální pedagog: [REDACTED].2016
- Protektivní faktory: Speciální pedagog: [REDACTED].2016

Komplexní zpráva zpracována dne: [REDACTED].2016 zpracoval: [REDACTED]

"

Příloha č. 3

Založil: [REDACTED]

Komplexní zpráva o odsouzeném

Kód vězně: [REDACTED]

Příjmení: RECIDIVISTA

Jméno: MLADŠÍ

Vytvořeno: [REDACTED].2021

VERZE SARPO: ZÁKLADNÍ

STATICKE FAKTORY:

- riziko: Vysoké
- míra rizika: 73,8 ze 100

Rizika a závažné skutečnosti:

opakovaný pobyt ve výkonu trestu
celková doba věznění za posledních 5 let přesáhla 1 rok
krátkodobý pobyt na svobodě od posledního věznění
výskyt protiprávního činu násilné povahy

RIZIKO ÚJMY:

Nebylo zpracováno.

DYNAMICKÉ FAKTORY:

- riziko: Velmi vysoké
- míra rizika: 84,7 z 100

BYDLENÍ - Výsledná hodnota rizika je 6,7 z 10.

ZAMĚSTNÁNÍ - Výsledná hodnota rizika je 10,0 z 10.

FINANCE - Výsledná hodnota rizika je 9,2 z 10.

RODINA A SOCIÁLNÍ KONTAKTY - Výsledná hodnota rizika je 6,0 z 10.

VZDĚLÁNÍ A VÝCHOVA - Výsledná hodnota rizika je 8,6 z 10.

ZÁVISLOSTI - Výsledná hodnota rizika je 6,0 z 10.

OSOBNOST A CHOVÁNÍ - Výsledná hodnota rizika je 8,9 z 10.

DALŠÍ ZÁVAŽNÉ SKUTEČNOSTI:

Adaptace v Nástupním oddíle:
bez záznamu

STATICKE FAKTORY

VERZE SARPO: ZÁKLADNÍ

Odsouzený Mladší Recidivista, narozen [REDACTED].1992, vykonává trest odnětí svobody od [REDACTED].2019.

TRESTNÍ MINULOST:

V minulosti již byl odsouzen za protiprávní činnost. Doposud byl 6x ve výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně. Celkový počet záznamů v opisu z evidence Rejstříku trestů, včetně toho aktuálního, činí 12.

Výčet vybraných druhů sankcí včetně jejich přeměn:

Podmíněně odsouzení: 3x. Dohled nad pachatelem, přiměřená omezení a povinnosti: 1x. Přeměna v NEPO: 1x.

Obecně prospěšné práce: 1x. Přeměna v NEPO: 1x.

Odnětí svobody nepodmíněně: 6x.

Podmíněně propuštěn nebyl.

Celkový počet nepodmíněných trestů: 8x.

Celkový počet porušení: 2x.

Poprvé byl odsouzen za protiprávní činnost: §205/1D Trestní zákoník 40/2009 Sb. Bylo to ve věku 19 let. Při propuštění z posledního věznění dosáhl 27 let věku. Při nástupu do aktuálního věznění dosáhl 27 let věku. Za posledních pět let celková doba věznění překročila hranici jednoho roku.

Nejsou evidovány žádné další závažné skutečnosti.

ZPŮSOBENÁ ÚJMA:

V minulosti lze nalézt protiprávní čin násilné povahy (těžké ublížení na zdraví). Za protiprávní činnost se sexuálním kontextem nebyl v minulosti odsouzen. Za protiprávní činnost s drogovým kontextem nebyl v minulosti odsouzen.

AKTUÁLNÍ A OSTATNÍ TRESTNÁ ČINNOST:

V současné době odsouzený vykonává trest odnětí svobody za protiprávní činnost: § 205/2 - krádež. Délka trestu odnětí svobody nepodmíněně činí: 18m. Trest vykonává ve věznici s ostrahou.

Je umístěn ve vysokém stupni zabezpečení. V rámci aktuálního věznění je zároveň odsouzen za následující protiprávní činnost: § 205/1a,2 - krádež, § 205/1a,2 - krádež.

A to v celkové délce trvání: 28 m.

Popis trestné činnosti:

aktuální trest 16 měs. - V supermarketu odcizil cukrovinky v celkové hodnotě cca 110,-Kč, přestože byl v posledních 3 letech za přečin krádeže zadržen.

plánovaný trest 18 měs. - Opakovaně, nejméně ve 4 případech v prodejně drogerie odcizil drogistické zboží v celkové hodnotě cca 4.000,-Kč, přičemž v jednom případě byl zadržen pracovníkem ostrahy. Jednání se dopustil, přestože byl v posledních 3 letech za obdobnou majetkovou trestnou činnost odsouzen.

PROTEKTIVNÍ FAKTORY:

Nebyly identifikovány žádné.

Výsledné riziko statických faktorů je Vysoké, míra rizika je 73,8 ze 100.

ADAPTACE - PROJEVY CHOVÁNÍ A VYSTUPOVÁNÍ V NÁSTUPNÍM ODDĚLENÍ

Projevy chování vůči zaměstnancům:

Nebyly zjištěny žádné z popisovaných projevů chování odsouzeného vůči zaměstnancům.

Projevy chování vůči ostatním odsouzeným:

Nebyly zjištěny žádné z popisovaných projevů chování odsouzeného vůči ostatním odsouzeným.

Mimořádné projevy nežádoucího chování:

Nebyly zjištěny žádné mimořádné projevy nežádoucího jednání.

Respektování norem výkonu trestu odnětí svobody:

- své povinnosti si řádně plní

- zná svá práva i povinnosti

DYNAMICKÉ FAKTORY

--BYDLENÍ--

Popis aktuálního stavu:

Trvalý pobyt má hlášen na adrese [REDAKCE], jedná se o sídlo ohlašovny (úřední adresa). Jako kontaktní adresu uvádí: [REDAKCE]. Po výkonu trestu se bude vracet na adresu: [REDAKCE], zatím přesně neví.

Popis situace před nástupem do výkonu trestu:

- nestabilní, nestálé, nejisté (nepamatuje si)
- žádné, formální (nepamatuje si)

Osoby, se kterými sdílel místo bydlení: kamarádi.

Doklad totožnosti:

Odsouzený je bez občanského průkazu, jako důvod uvádí: ztráta - poučen.

Doplnění hodnotitele: průkaz pojištěnce zdrav. pojišťovny nemá - poučen.

Hodnocení rizik:

Nemá žádné právně ošetřené bydlení, které by mělo zároveň neformální charakter. Podmínky bydlení jsou limitovány, neumožňují udržovat základní hygienické návyky standardním způsobem. Bydlí v prostředí, které není charakterizováno jako rizikové, výskyt rizikového chování je spíše ojedinělý. Informace k posouzení rizika Konflikty v místě bydlení chybí. Bydlení má střední souvislost s trestnou činností. Možnost doplnění k rizikům nevyužita.

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Bydlení.

Protektivní faktory:

Nebyly identifikovány žádné.

Výpočet míry rizika:

Objektivní hodnocení této oblasti je 6,7. Hodnotitel ponechal hodnotu objektivního hodnocení. Výsledná hodnota rizika je 6,7 z 10.

--ZAMĚSTNÁNÍ--

Popis aktuálního stavu:

Odsouzený nebyl doposud oficiálně zaměstnán. Aktuální zdravotní stav neomezuje možnost pracovního uplatnění. Odsouzený uvádí, že mu nebyl přiznán žádný ze stupňů invalidity.

Popis situace před nástupem do výkonu trestu:

- bez zaměstnání (2013-7/2019)

Před aktuálním vězněním nebyl odsouzený v evidenci Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání.

Hodnocení rizik:

V současné době nemůže pro praxi využít žádnou kvalifikaci. Informace k riziku Rizikový průběh předchozích zaměstnání chybí. V průběhu 3 let před výkonem trestu byl déle než 6 měsíců kontinuálně nezaměstnaný. Před výkonem trestu byl bez zaměstnání a zároveň nebyl v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce. Absence pracovních zkušeností. Zaměstnání má vysokou souvislost s trestnou činností. Možnost doplnění k rizikům nevyužita.

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Zaměstnání.

Protektivní faktory:

Nebyly identifikovány žádné.

Výpočet míry rizika:

Objektivní hodnocení této oblasti je 10,0. Hodnotitel ponechal hodnotu objektivního hodnocení. Výsledná hodnota rizika je 10,0 z 10.

--FINANCE--

Popis situace před nástupem do výkonu trestu:

- bez legálních příjmů (2013-7/2019)

Aktuálně jsou evidovány následující finanční závazky: soudní výlohy, z trestné činnosti, na zdravotním pojištění, u DP [REDAKCE], nezná částku.

Hodnocení rizik:

Nemá žádné legální příjmy ani ty, které plynou ze sociální politiky státu. Má příjmy pocházející z trestné činnosti. Své závazky plnil s problémy a to z důvodu, že řádné plnění bylo nad rámec jeho reálných možností. Informace k riziku Nedostatečné dovednosti hospodařit s finančními prostředky chybí. Finance mají vysokou souvislost s trestnou činností.

Možnost doplnění k rizikům nevyužita.

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Finance.

Protektivní faktory:

Nebyly identifikovány žádné.

Výpočet míry rizika:

Objektivní hodnocení této oblasti je 9,2. Hodnotitel ponechal hodnotu objektivního hodnocení. Výsledná hodnota rizika je 9,2 z 10.

--RODINA A SOCIÁLNÍ KONTAKTY--

Popis aktuálního stavu:

Odsouzený je svobodný. Je bezdětný.

Okruh osob, se kterými kontakt udržuje nebo se kterými po dobu věznění bude chtít udržovat:

- prarodiče (má, nespecifikuje, nestýká se s nimi)
- rodiče (pouze matka, nestýká se s ní)
- sourozenci (5 sourozenců, nestýká se s nimi)
- příbuzní (má, nestýká se s nimi)
- známí (má, nespecifikuje)

Odsouzený je aktuálně bez kontaktů se svým sociálním zázemím (nemá kde bydlet, s rodinnými příslušníky se dlouhodobě nestýká).

Hodnocení rizik:

Nikdo z osob blízkých se nikdy nepodílel na páchání trestné činnosti. Je v pravidelném kontaktu s osobami s kriminální minulostí. Konflikty v mezilidských vztazích se obešly bez trestně právních dopadů. Nemá žádné fungující sociální zázemí. Sociální kontakty mají vysokou souvislost s trestnou činností.

Možnost doplnění k rizikům nevyužita.

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Rodina a sociální kontakty.

Protektivní faktory:

Nebyly identifikovány žádné.

Výpočet míry rizika:

Objektivní hodnocení této oblasti je 6,0. Hodnotitel ponechal hodnotu objektivního hodnocení. Výsledná hodnota rizika je 6,0 z 10.

--VZDĚLÁNÍ A VÝCHOVA--

Aktuální stav v procesu vzdělávání:

Základní vzdělání dokončil: 9 tříd ZŠ.

Střední vzdělání nedokončil: ne.

Kurzy, praxe, dovednosti, schopnosti a jazykové znalosti:

Odsouzený v minulosti neabsolvoval žádné kurzy ani rekvalifikace. Nemá žádnou pracovní praxi.

Popis stavu výchovy:

Výchova v rodinném prostředí:

Doplněná rodina: otčím.

Výchova nebo pobyt v jiném než rodinném prostředí:

Výchovný ústav: výchovné problémy od 12 let.

Sociálně patologické jevy v rodinném prostředí:

Nedostatečný dohled nad školní docházkou dítěte: záškoláctví.

Sociálně patologické jevy v chování:

V kategorii Nepoctivost nebo krádeže:

- často lhal (závažně)

- kradl bez přímé konfrontace s obětí (závažně)

Doplnění hodnotitele: vliv asociálních skupin, krádeže v obchodech, rvačky.

V kategorii Vážné porušování pravidel:

- před 13 rokem zůstával přes zákazy rodičů dlouho do noci venku (závažně)

- byl často za školou před 13 rokem věku (nezávažně)

- zneužíval alkohol, návykové látky nebo hrál automaty (závažně)

Doplnění hodnotitele: alkohol již od puberty, následně etopedické problémy.

V kategorii agrese k lidem a zvířatům:

- často začínal rvačky nebo šarvátky (závažně)

- projevoval fyzickou agresi k lidem (závažně)

Doplnění hodnotitele: Rvačky fotbalových fans apod..

Trávení volného času v dětství:

Neorganizovaná forma:

- zájmové a sportovní aktivity: fotbal.

- pasivní formy: TV, PC.

Charakter dětských vrstevnických skupin: asociální skupiny.

Hodnocení rizik:

Odsouzený nemá dokončené vyšší než základní vzdělání. Rodinné prostředí, ve kterém vyrůstal, lze charakterizovat jako dysfunkční. Pro nedostatek aktuálních informací nelze posoudit riziko Kriminální zátěž v rodinném prostředí. Byl umístěn mimo rodinu uložením ochranné výchovy. Výchova probíhala převážnou část dětství pouze jedním z rodičů. Dlouhodobě se vyskytla některá z poruch chování v dětství. Byl členem závadové skupiny a spolupodílel na její činnosti. Vzdělání a výchova má vysokou souvislost s trestnou činností. Možnost doplnění k rizikům nevyužita.

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Vzdělání a výchova.

Protektivní faktory:

Nebyly identifikovány žádné.

Výpočet míry rizika:

Objektivní hodnocení této oblasti je 8,6. Hodnotitel ponechal hodnotu objektivního hodnocení. Výsledná hodnota rizika je 8,6 z 10.

--ZÁVISLOSTI--

Popis situace:

Alkohol

Odsouzený pije alkohol od svých 12 let. V minulosti pil pivo, víno, destiláty. Léčení nikdy neabsolvoval. Hodnotitel nevyužil možnost doplnění. Odsouzený je v současnosti abstinent. Hodnotitel nevyužil možnost doplnění.

Nealkoholové drogy

Odsouzený je uživatelem drog od svých 14 let. V minulosti někdy užil marihuanu, pervitin, heroin. Drogy si někdy aplikoval intravenózně. A také užil společnou jehlu. Dobrovolné léčení absolvoval neúspěšně nebo je nedokončil. Hodnotitel nevyužil možnost doplnění. Odsouzený v současnosti užívá marihuanu. Jeho primární drogou je marihuana. Stádium užívání je hodnoceno jako škodlivé užívání. Četnost užívání udává v intervalu 1-3x týdně. Poslední užití před uvězněním udává v období do tří měsíců.

Objektivně zjištěná doba rizikového užívání je 14 let. Subjektivně mu užívání drog působí problémy od jeho 25 let. Nemá soudně uložené/nařízené léčení a neprojevuje o ně zájem. Doplnění hodnotitele: Po minulém propuštění z VT prý neužíval pervitin, pouze marihuanu.

Hraní hazardních her

Odsouzený v minulosti nehrál a ani v současnosti nehraje hazardní hry. Hodnotitel nevyužil možnost doplnění.

Odsouzený se označuje za kuřáka. Průměrnou denní spotřebu cigaret odhaduje na 35 ks.

Hodnocení rizik:

Odsouzený se dostává pravidelně do kontaktu s jedinci z rizikových skupin. Převládají u něj kontakty s lidmi mimo ně. Závažné dopady spojené s rizikovým chováním zasahují některé oblasti jeho života. Výdaje spojené s rizikovým chováním zvládá s obtížemi, a proto dochází k financování i z nelegálních zdrojů. Ze zjištěných údajů vyplývá, že byl v minulosti závislý. Dokázal se však vyléčit. Aktuálně ho již nelze charakterizovat jako závislého. Pro nedostatek aktuálních informací nelze posoudit riziko dlouhodobě neřešeného nebo neléčeného patologického hráčství odsouzeného. Závislosti mají střední souvislost s trestnou činností. Možnost doplnění k rizikům nevyužita.

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikovaná pro oblast Závislosti.

PROTEKTIVNÍ FAKTORY:

Nebyly identifikovány žádné.

Výpočet míry rizika:

Objektivní hodnocení této oblasti je 6,0. Hodnotitel ponechal hodnotu objektivního hodnocení. Výsledná hodnota rizika je 6,0 z 10.

--OSOBNOST A CHOVÁNÍ--

Aktuální psychický stav:

V posledních týdnech před uvězněním nedošlo u odsouzeného k žádným neobvyklým změnám. Nebyly nalezeny žádné okolnosti, kterým by bylo třeba věnovat zvýšenou pozornost.

Popis situace:

Psychická porucha: Ods. uvádí, že má prý dg. schizoafektivní poruchy. Informace však není dohledatelná..

Výrazně snížené mentální schopnosti nezjištěny.

Léčení v souvislosti s duševními potížemi: Od dětství opakovaně psychiatricky hospitalizován a ambulantně léčen kvůli agresivitě a dalším poruchám chování.

Byly identifikovány traumatizující události v dětství, které v dalším vývoji nezvládl: V 8 letech smrt otce, matka alkoholička -> umístěn do ústavu..

Zjištěny opakované projevy maladaptivního chování. V minulosti se opakovaně sebepoškodil. K příčinám a okolnostem lze uvést: Opakované nátlakové činy na VS, bez náhledu. Poslední sebepoškození: říjen 2019. Má za sebou opakovaný sebevražedný pokus, naposledy: říjen 2019. Uváděnou příčinou je: Opakované nátlakové činy, bez náhledu.

Hodnocení rizik:

V rámci hodnocení agresivních projevů v chování odsouzeného byly zjištěny velmi časté projevy brachiální agrese. Ostatní druhy agresivního chování nacházíme velmi často. Nacházíme prvky identifikace s některou ze skupin, které lze zařadit do kriminální subkultury.

V rámci zhodnocení rizik v komunikačních strategiích odsouzeného lze konstatovat, že se opakovaně snaží ovládat druhé lidi a užívat je ve svůj prospěch. Lež používá velmi často a za účelem zisku. Její využívání dokáže plánovat. S formálními autoritami se dostává do konfliktů opakovaně v průběhu celého života.

V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze konstatovat, že se vědomě a opakovaně vyskytuje na rizikových místech a dostává se do rizikových situací. Běžné situace dokáže vlastním úsilím zvládat. S náročnějšími situacemi si neví rady a při jejich zvládnutí selhává. Nezodpovědné chování se v životě odsouzeného opakuje. Při řešení i běžných problémů spoléhá na pomoc druhých, popřípadě na to, jak věci dopadnou. Pravidla a normy porušuje opakovaně. Je iniciátorem takových situací. V některých oblastech svých názorů akceptuje protiprávní jednání antisociálního charakteru. Není vůbec nebo jen málo motivovaný k tomu řádně pracovat. Osobnost a chování mají vysokou souvislost s trestnou činností.

Možnost doplnění k rizikům nevyužita.

Další relevantní informace získané z psychologického vyšetření:

V kontaktu se snaží o vyvolání pozitivního dojmu, současně vyhrožuje možným nežádoucím chováním z vlastní strany, které se nesnaží nikterak regulovat. Psychicky značně labilní jedinec se sklonem k impulzivním reakcím a neschopnosti korekce vlastního chování ve vyhrocených kontextech. Velmi nízká frustrační tolerance s propagací do agrese, nevyzrálá osobnost, vývojově hraniční úroveň osobnosti.

Motivace k řešení objektivně zjištěných rizik:

Odsouzený si neuvědomuje rizika, která byla identifikována pro oblast Osobnost a chování.

Protektivní faktory:

Nebyly identifikovány žádné.

Výpočet míry rizika:

Objektivní hodnocení této oblasti je 7,9. Hodnotitel zvýšil hodnotu objektivního hodnocení o 1 stupeň.

Výsledná hodnota rizika je 8,9 z 10.

SEBEHODNOCENÍ ODSOUZENÉHO

Oblasti, které měl odsouzený dle subjektivního názoru vyřešeny:
odsouzený neoznačil žádnou oblast

Oblasti, které neměl odsouzený dle subjektivního názoru vyřešeny, ale zvládal je:

- získat pracovní zkušenost
- mít jistý a pravidelný příjem
- řešit své dluhy a pohledávky včetně výživného
- být bez partnera
- vycházet bezkonfliktně s partnerem
- být bez přátel
- starat se o své děti
- vyhnout se kontaktu s přáteli, nebo známými, kteří mají konflikty se zákonem, příp. berou drogy
- vyhnout se návštěvám rizikových míst
- vycházet bezkonfliktně s autoritami
- vyhnout se nadměrné konzumaci alkoholu nebo braní drog
- vyhnout se hraní hazardních her nebo automatům
- zvládnout svou snadnou ovlivnitelnost druhými lidmi
- zvládnout stát si za svými názory
- využít příležitost k nápravě vlastních chyb
- zvládnout svou nerozhodnost
- najít si smysluplnou náplň volného času

Oblasti, které neměl odsouzený dle subjektivního názoru vyřešeny a nezvládal je:

- najít si stálé bydlení
- udržet si stálé bydlení

- najít si stálé zaměstnání
- udržet si stálé zaměstnání
- bydlet s osobami páchajícími trestnou činností nebo v rizikovém prostředí
- dokázat hospodařit se svými financemi
- dokončit si vzdělání nebo získat další potřebnou kvalifikaci
- vycházet se svojí rodinou
- zvládnout pocity osamělosti
- zvládnout pocity méněcennosti
- zvládnout své agresivní chování a zkratové jednání
- zvládnout obavy ze své budoucnosti
- zvládnout svou netrpělivost, když se mi nebude nějaký čas dařit

Oblasti, které souvisí dle subjektivního názoru odsouzeného s jeho aktuální trestnou činností:
odsouzený neoznačil žádnou oblast

Odsouzený hodnotí svou trestnou činnost:

Kdybych věděl, jak jinak řešit problémy, nebo kdybych věděl, co vím dnes, určitě bych volil jiné řešení.

Jako motivaci pro řešení svých problémů uvádí:

dokázat rodině a sobě, že umí žít řádně, obnovení vztahů rodina, stabilizace životních podmínek, vyřešení dluhů, finanční nezávislost, pracovní kariéra, věnovat se zájmům.

Subjektivní míra zodpovědnosti (0-10):

Cítím se zcela zodpovědný za trestný čin, za který jsem aktuálně ve výkonu trestu (10).

Odsouzený doplňuje: To co jsem spáchal jsem provedl kvůli tomu, že jsem nemohl sehnat práci..

Trestání při recidivě

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje tématu kriminální recidiva, která je celospolečenským problémem, jehož řešení by mělo být jedním z cílů trestní politiky státu, a zároveň je i měřítkem její úspěšnosti. V četnosti recidivy se do určité míry odráží účinnost trestních sankcí, efektivita jejich vymáhání, ale i společenské vlivy, jako je například demografické rozložení obyvatelstva či sociální nerovnosti. Recidiva je problémem, který není možné definitivně vyřešit, ale lze se přiblížit ideálu jeho trestání, a tedy účinnému boji proti opakovanému páchaní trestných činů recidivizujícími pachateli.

Na recidivu lze nahlížet z pohledu mnoha vědních disciplín. Pro tuto práci je stěžejní pohled trestněprávní, a jsou v ní tedy popsány právní instrumenty, které slouží k přísnějšímu postihu recidivistů, podmínky jejich užití a jejich vliv na druh a výši trestu. Ačkoliv cílem práce je zmapovat zejména účinné právo, recidiva je přiblížena i v jejím historickém kontextu, neboť tato stránka je klíčová pro pochopení starší judikatury. Částečně je rovněž tuzemská právní úprava srovnána se zahraniční legislativou, která může být užitečnou inspirací pro optimalizaci našeho systému postihu recidivy.

Penologie pohlíží na recidivu čistě jako na opakovaný výkon trestu odnětí svobody. Práce analyzuje, jakým způsobem recidiva ovlivňuje zařazení do typu věznice či jaký vliv má na podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Dále je přiblížen i poměrně mladý diagnostický nástroj SARPO, který byl vyvinut Vězeňskou službou České republiky, a jeho systematika. Jeho výstupem je komplexní zpráva, která je k nahlédnutí coby příloha této práce. Tento systém by mohl být v budoucnu rozšířen a jeho výstupy dostupné soudcům při rozhodování o podmíněném propuštění. Prostor pro zlepšení je i v oblasti speciální recidivy, kde se lze inspirovat například francouzskou legislativou.

Klíčová slova: recidiva, trest, právo

Punishment of Recidivism

Abstract

This diploma thesis deals with the topic of criminal recidivism which is a global problem, the solution of which should be one of the goals of the state's criminal justice system and at the same time it is a measure of its success rate. The frequency of recidivism to some extent reflects the effectiveness of criminal sanctions, the effectiveness of their enforcement, but also social influences such as the demographic distribution of the population or social inequality. Recidivism is a problem that cannot be definitively solved but it is possible to approach the ideal of its punishment, and thus the effective fight against repeated offenses by recidivizing criminals.

Recidivism can be viewed from the perspective of many scientific disciplines. This work aims to describe recidivism in the eyes of criminal law. It depicts the legal instruments that serve to punish recidivists more severely, the conditions of their application and their impact on the type and amount of punishment. Although the aim of the thesis is to map especially effective law, recidivism is also approached in its historical context as this aspect is key to understanding older case law. The domestic legislation is also partially compared with foreign legislation which can be a useful inspiration for optimizing our system of punishment of recidivism.

Penology views recidivism purely as the repeated execution of a custodial sentence. The thesis analyzes how recidivism affects the placement in the certain type of prison or what effect it has on conditional release. It also presents a relatively young diagnostic tool called SARPO, which was developed by the Prison Service of the Czech Republic. Its output is a comprehensive report which is attached as an appendix to this work. This system could be extended in the future and its outputs available to judges for parole decisions. There is also room for improvement in the area of special recidivism, which can be inspired, for example, by French legislation.

Key words: recidivism, punishment, law